

MITENKÄHÄN TULENEE ONNISTUMAAN TÄMÄ SYSTEEMI
VOKAALIVARTALOISTUNUT POTENTIAALI KESKUSTELUPALSTA-
AINEISTOSSA

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
7.9.2021

Essi Pöyhtäri

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkielman aihe	1
1.2. Aiempi tutkimus	3
2.1 VOKAALIVARTALOIDEN YLEISTYMINEN JA POTENTIAALI	11
2.1. Vokaalivartaloistuminen ilmiönä	11
2.1.1. Vokaalivartaloiden yleistyminen	11
2.1.2. Kielen analogiat	14
2.2. Potentiaali	15
2.2.1. Vokaalivartaloiden yleistyminen potentiaalissa	15
2.2.2. Potentiaalin merkitys	17
2.2.3. Potentiaalin syntaktinen käyttö	19
3. AINEISTO JA METODI	23
3.1. Tutkittavat lekseemit	23
3.2. Aineistonkeruu ja keskustelupalstat	24
3.3. Metodi	28
4. YLEISTÄ AINEISTOSTA	31
4.1. Aineistoni vokaalivartaloistuneet muodot	31
4.2. Lausetyyppien yleiskuva	33
5. LAUSETYYPPIKOHTAINEN ANALYYSI	39
5.1. Väitelauseet	39
5.2. Kysymyslauseet	42
5.3. Sivulauseet	49
6. VERBIKOHTAINEN ANALYYSI	55
6.1. TULLA	55
6.2. TEHDÄ	61
6.3. NÄHDÄ	65
6.4. PURRA ja SURRA	68

6.5. Verbikohtaisen analyysin yhteenveto	69
7. PÄÄTÄNTÖ	73
LÄHTEET	77

1. JOHDANTO

1.1. Tutkielman aihe

Tutkin pro gradu -tutkielmassani potentiaalinen vokaalivartaloistumista. Vokaalivartaloistumisessa konsonanttivartalomuodon rinnalle tulee vokaalivartaloinen variantti. Potentiaalinen vokaalivartaloiset muodot ovat vielä norminvastaisia innovaatioita, kuten *tulla* : *tullee* > **tulenee*. Vokaalivartaloistuneita muotoja on muissakin muotoryhmissä, esimerkiksi A-infinitivissä *surra* > **surea*. Satoja vuosia sitten vokaalivartaloistuneita essiivejä käytetään jo yleiskielessäkin (esim. *susi* : **sunna* > *sutena*). Morfologiset muutokset ovat aluksi norminvastaisia innovaatioita, jotka saattavat hiljattain yleistyessään tulla osaksi puhekieltä (Fertig 2013: 12). Esimerkiksi essiiveissä on siirrytty kokonaan vokaalivartaloisiin muotoihin lukuun ottamatta leksikaalistuneita tapauksia, kuten *täynnä*. Kyse on hyvin hitaasta, mahdollisesti jopa sanoittain tapahtuvasta muutoksesta. (Paunonen 2003: 203–204.)

Aloitin potentiaalinen vokaalivartaloistumisen tutkimisen kandidaatintutkielmassani, jossa tutkin potentiaalinen vokaalivartaloistumista morfologisesti. Tutkin verbejä TULLA, TEHDÄ, NÄHDÄ, SURRA ja PURRA. Etsin keskustelupalstoilta Korpin verkkopohjaisella korpushaulla näiden sanojen potentiaalinen innovatiiviset muodot, ja erittelin ne muotoryhmiin. Löysin näiden verbien potentiaalille innovatiiviset alivartalot **tulene-*, **tullene-*, **tulenne-*, **tullenne-*, **tekene-*, **teenne-*, **näkene-*, **näenne-* ja **purene-*. (Pöyhtäri 2019.) Pro gradu -tutkielmassani jatkan muotojen tutkimista syntaktis-semanttisesta näkökulmasta. Tarkastelen tutkielmassani samoja verbejä kuin kandidaatintutkielmassani. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Millaisissa syntaktisissa rakenteissa vokaalivartaloistunut potentiaali esiintyy?
- Minkälaisissa syntaktis-semanttisissa yhteyksissä vokaalivartaloistunut potentiaali esiintyy?
- Miten lekseemien TULLA, TEHDÄ, NÄHDÄ, SURRA ja PURRA vokaalivartaloistuneiden muotojen käyttöyhteydet eroavat toisistaan?

Jaan aineistoni kysymyslauseisiin, väitelauseisiin, sivulauseisiin ja näiden alatyyppeihin. Jaan omiin ryhmiinsä myös sellaisia innovaatioita, jotka ovat niin kaukana norminmukaisesta käytöstä, että niitä ei voi tarkastella lausetyyppien sisällä muiden muotojen kanssa.

Tämän jälkeen kiinnitän huomioni semantiikkaan. Semanttisessa analyysissä selvitän, mitä merkityksiä potentiaali saa aineistossani. Sen jälkeen tarkastelen, missä merkityksessä tutkimani verbit ovat aineistossani. Toiseen tutkimuskysymykseeni vastatakseni vertailen omia tutkimustuloksiani potentiaalin käyttöä kirjakielessä ja puhekielessä koskeviin tutkimuksiin (esim. Savola 1987; Forsberg 1998), koska omassa aineistossani ei ole norminmukaisia potentiaaleja. Kolmannessa tutkimuskysymyksessäni vertailen lekseemien käyttöä keskenään. Aikaisemmassa tutkimuksessa on huomattu eri sanojen vokaalivartaloistuvan eri tavalla keskenään (Paunonen 2003; Ylitalo 2020)., joten lekseemien yksittäinen tarkastelu ja vertailu on myös tärkeää.

Vertailen tuloksiani Forsbergin (1998) ja Savolan (1987) tuloksiin. Vertailuissa on kuitenkin otettava huomioon, että Forsbergin ja Savolan aineistot eroavat omastani merkittävällä tavalla, vaikka tutkimmekin potentiaalin käyttöä. Forsbergin (1998: 104, 108) perusaineisto koostuu puhekielestä ja vertailuaineisto kansanrunoista. Savola (1987) keräsi aineistonsa vuosien 1847, 1887, 1927 ja 1967 sanomalehdistä, joten hänen aineistonsa koostuu yleiskielestä eri vuosikymmeninä ja -satoina. Käytän apuna vertailussa myös *Suomen tekstilauseiden piirteitä* -tutkimusta, jossa tutkitaan suomen kirjakielen käyttöä yleisesti (Hakulinen, Karlsson & Vilkuna 1980). Keräsin oman aineistoni internetin keskustelupalstoilta, joten tutkimassani kielimuodossa on sekä puhekielen että normitetun yleiskielen piirteitä (Crystal 2006: 31–32).

Valitsin aiheen, koska potentiaalin vokaalivartaloistuminen näyttäisi kandidaatintutkimani (Pöytäri 2019) perusteella olevan monimuotoinen ilmiö, jota on tarpeellista tutkia lisää. Potentiaalin tehtävä on kirjakielessä episteeminen modaalisuus eli todennäköisyyden arviointi ja arvelu. Myös futuurisuuden ilmaisu kuuluu potentiaalin tehtäviin. (VISK 2008 § 1556.) Potentiaalille on kuitenkin havaittu erilaisia käyttötapoja, kuten esimerkiksi *lie*-muodon käyttö partikkelina (Forsberg 1998; Hodges 2014; ks. esimerkki (1)).

- (1) *Äitiin mies ei tehnyt vaikutusta, ja hän sanoikin vain: "Mikä lie vieras mies." Ja vieras hän olikin.* (Hodges 2014: 48.)

Kielen innovaatioiden tutkiminen on myös eräänlaista kielen muutosten ennakoitua. Kielen muutokset lähtevät liikkeelle yksilön tuottamasta uudennoksesta, joka voi levitä koko puhujayhteisöön ja lopulta vakiintua kieleen (Koivisto 2013: 339). Näistä syistä potentiaalinen muutos on tärkeää tutkia.

1.2. Aiempi tutkimus

Tässä luvussa tarkastelen aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia, jotka liittyvät vokaalivartaloitten yleistymiseen tai potentiaalin käyttöön. Vaikka vokaalivartaloistumista on tapahtunut jo pitkään, sitä on alettu tutkia vasta hiljattain. Viime aikoina vokaalivartaloistumisesta on tullut yhä enemmän tutkimusta, mutta suuri osa aikaisemmasta tutkimuksesta on edelleen opinnäytetöitä.

Heikki Paunonen (2003) on tutkinut morfologisia muutosmekanismeja käsittelevässä artikkelissaan vokaalivartaloistumista kaksitavuisten *e*-vartaloisten nominien essiivissä ja partitiivissa. Vokaalivartaloistuminen on vaikuttanut suomen kielessä jo pitkään. 1800-luvulla tällaisia muutoksia pidettiin vielä hetkellisinä epäjärjestyksen tiloina, mutta nykyään muutosta pidetään jo olennaisena osana elävää kieltä. Jokin osa kielestä on aina muutoksessa, ja ainoastaan kuolleet kielet voivat pysyä muuttumattomina. Kieli on kokonaisvaltainen järjestelmä, joten muutokset kitkeytyvät toisiinsa. Yksi muutos johtaa toiseen. Taivutustyyppien muutokset tapahtuvat hitaasti ja sanoittain ja myös muotoryhmittäin. (Paunonen 2003: 187–188, 213.)

Paunonen (2003) esittää **struktuurallisen keskus-reuna-aluehypoteesin**, jonka mukaan muutokset tapahtuvat ensimmäisenä kielen reuna-alueilla. Näiden alueiden sanat ja muodot ovat käyttöfrekvenssiltään harvinaisia ja sisältävät paljon morfologista vaihtelua. (Paunonen 2003: 207–208.) Myös potentiaali harvinaisena moduksena kuuluu tälle alueelle (Forsberg 1998: 19). Muutokset tapahtuvat usein analogisesti, eli jokin taivutusmuoto sulautuu toiseen. Esimerkiksi vokaalivartalot ovat yleistyneet konsonanttivartaloitten tilalla, koska konsonanttivartalot ovat johtaneet morfologisen säännösten mutkistumiseen. Potentiaali *pur-re-e* sisältää assimiloituneen *-re*-tunnuksen, kun vokaalivartaloissa muodoissa riittää yleisempi *-ne*-tunnus (esim. *kerto-ne-e*). (Paunonen 2003: 203, 212–213.)

Västi ja Palviainen (2020) ovat kartoittaneet aikuisten suhtautumista vokaalivartaloisiin muotoihin. Västi ja Palviainen (2020) keräsivät aineistonsa Oulun yliopistosta kolmella erilaisella kyselylomakkeella huhtikuussa 2017. Kyselylomakkeisiin kuuluvat rinnakkaismuotojen monivalinta, yksinkertainen monivalinta ja elisitointi. Monivalinnoissa muotojen luontevuutta arvoitiin asteikolla 1–4 ”täysin epäluontevasta” ”täysin

luontevaan”. Yksinkertaisessa monivalinnassa arvioitiin innovatiivisen vokaalivartalo-
muodon luontevuutta virkkeen yhteydessä (ks. (2)). Rinnakkaismuotojen monivalin-
noissa arvioitiin myös konsonanttivartaloista muotoa (ks. (3)). Elisitoinnissa informantit
täyttivät sanan lopun virkkeessä (ks. (4)). Kyselylomakkeissa arvioitiin useita eri muoto-
ryhmiä, kuten A-infinitiivejä ja NUT- ja TU-partisiippeja, mutta potentiaaleja lomak-
keissa ei ollut. Valintatehtävissä käytettiin monenlaisia sanoja: perussanaverbejä ja -sub-
stantiiveja ja johdoksia. Monivalintalomakkeiden perussanaverbien muodot ovat **pure-
nut*, **surettu*, **meneköön* ja **olea*, joista lekseemit PURRA ja SURRA ovat harvinaisia ja
MENNÄ ja OLLA yleisiä frekvenssiltään. (Västi & Palviainen 2020: 209–211, 219, 224.)
Västi ja Palviainen (2020: 235) huomasivat, että informantit pitävät harvinaisten leksee-
mien vokaalivartaloistuneita muotoja luontevampina. Informantit pitävät muotoja **pure-
nut* ja **surettu* melko luontevina ja muotoja **meneköön* ja **olea* epäluontevina (Västi &
Palvainen 2020: esim. 234).

- (2) *On iloittu, surettu ja rakastettu koko kesä!* (Västi & Palviainen 2020: liite B.)
- (3) *Kiusattua lapsea/lasta voi olla lähes mahdoton vakuuttaa siitä, että hän on
hyvä jossain.* (Västi & Palviainen 2020: liite A.)
- (4) *Maisa on tie _____jo pitkään Pekan syrjähyppystä.* (Västi & Palviainen 2020:
liite C.)

Västin ja Palviaisen tutkimuksesta (Palviainen & Västi 2016, 2017, 2018; Västi & Palvi-
ainen 2020) on lähtenyt liikkeelle useita vokaalivartaloistumista käsitteleviä opinnäyte-
töitä. Sonja Liukkonen (2018) käytti kandidaatintutkielmassaan samankaltaisia tehtäviä.
Hän käytti kyselylomakkeessaan elisitointitehtävää ja yksinkertaista monivalintaa. Liuk-
kosen (2018: 22) tutkielman tulokset ovat hyvin samankaltaiset Västin ja Palviaisen
(2020) tulosten kanssa, mutta nuoret pitävät monia vokaalivartaloistuneita muotoja luon-
tevampina kuin aikuiset. Esimerkiksi perussanaverbit jakautuivat luonteviin ja epäluon-
teviin samalla tavalla kuin Västin ja Palviaisen (2020: esim. 222–223) tutkimuksessa,
mutta Liukkonen (2018) yläkoululaiset informantit pitivät kaikkia vokaalivartaloisia pe-
russanaverbejä luontevampina kuin aikuiset.

Liukkonen (2021) teki pro gradu -tutkielmansakin kyselytutkimuksella. Hän tutki, mitkä
kontekstit osoittautuvat luontevimmiksi lekseemien MIES, LAPSI, VUORI, LUMI ja LOHI vo-
kaalivartaloistuneille partitiivimuodoille (*mies-tä, las-ta, vuor-ta, lun-ta ja loh-ta*). Infor-
mantit arvioivat muotoja lausekonteksteissa asteikolla 1–5 epäluontevimmasta

luontevimpaan. (Liukkonen 2021: 65.) Kyselomake julkaistiin Facebookissa (Liukkonen 2021: 19 – 20). Liukkonen (2021: 65) tutki finiittisen lauseen objekteja, infiniittisen lausekkeen objekteja, adposition täydennyksiä ja lukusanan täydennyksiä sekä partitiivisubjekteja. Hän huomasi, että innovatiiviset partitiivimuodot arvioitiin luontevimmiksi, kun ne toimivat infiniitivien tai partisiippien objekteina. Sen sijaan finiittisten verbien objekteina muodot arvioitiin epäluontevimmiksi. Muoto **lohea* pisteytettiin kaikista luontevimmaksi, ja **mieheä* arvioitiin kaikista epäluontevimmaksi. (Liukkonen 2021: 66.)

Myös Inka Keränen (2019) käytti kandidaatintutkielmassaan kyselytutkimusta. Hän tutki johdosten vokaalivartaloistuneiden muotojen hyväksyttävyyttä, ja hän havaitsi hyväksyttävimmiksi produktiivisen johtimen sisältävät muodot, esimerkiksi superlatiivijohtimen sisältävät **kauneimpaa* ja **suurimpaa*. Keränen (2019) tutki myös leksikaalistuneisuuden vaikutusta vokaalivartaloiden hyväksyttävyyteen. Leksikaalistuneita johdoksia ovat Keränen (2019) aineistossa muun muassa *viaton* ja *kohtelias*, joiden vokaalivartaloistuneet muodot näkyvät partitiivissa **viattomaa* (pro *viatonta*) ja **kohteliaata* (pro *kohteliasta*). Sanat ovat yhdistyneet yhtenäiseksi, perussanamaiseksi kokonaisuudeksi, ja niiden kantavartalon ja johtimien merkitykset eivät enää erotu toisistaan (VISK 2008 § 166). Leksikaalistuneisuus ei näytä hänen aineistonsa perusteella vaikuttavan muotojen luontevuuteen (Keränen 2019: 22).

Vokaalivartaloistumisesta on tehty myös useita korpustutkimuksia. Maria Sirviön (2018: 31) kandidaatintutkielman aihe on NUT- ja TU-partisiippien vokaalivartaloistuminen. Sirviö (2018) keräsi aineistonsa keskustelupalstoilta. Otin omaan kandidaatintutkielmaani (Pöyhtäri 2019) Sirviön käyttämät perussanaverbit (TULLA, SURRA ja PURRA). Sirviön aineistossa on myös MENNÄ, mutta korvasin sen TEHDÄ- ja NÄHDÄ-verbeillä. Syyt tähän kerron luvussa 3.1. Sirviön (2018: 31) aineistossa esiintyy eniten harvinaisten sanojen PURRA ja SURRA vokaalivartaloistuneita muotoja (esim. **purenut*, **surenut*). Vähemmän esiintyy yleisempiä sanoja TULLA ja MENNÄ. Tämä eroaa kandidaatintutkielmani (Pöyhtäri 2019: 30) aineistosta, jossa PURRA- ja SURRA-verbien esiintymiä oli kaikista vähiten. Sirviö (2020) jatkoi saman aiheen parissa gradussaan, jossa hän tutki SURRA-verbien NUT- ja TU-partisiippien vokaalivartaloistuneiden muotojen käyttökonteksteja. Tutkielma on erityisen mielenkiintoinen, koska Sirviöllä on tällä kertaa konsonantivartaloiset muodot vertailuaineistona. Hänen tärkein havaintonsa onkin, että morfosyntaktisissa konteksteissa ei näy merkittävää eroa vokaali- ja konsonantivartaloiden välillä.

Konsonantti- ja vokaalivartaloita käytetään siis pitkälti samoissa yhteyksissä Sirviön aineistossa. (Sirviö 2020: 85–86.) Sirviö (2020: 78, 82) huomasi myös, että sekä vokaali- että konsonanttivartalomuodot ovat usein osana liittomuotoa.

Ella Leinonen (2021) tutki NÄHDÄ-verbin NUT-partisiipin morfologisia ja morfosyntaktisia konteksteja. Leinosen (2021: 33) aineiston perusteella NÄHDÄ-verbin NUT-partisiipin yleisin morfologinen konteksti on yksikön nominatiivi (**näkeny*, **näkenyt*), kuten Sirviön (2020) SURRA-verbin tutkimuksessakin. Toiseksi yleisin konteksti on yksikön genetiivi (esim. **näkeneeni*; Leinonen 2021: 33). Leinosen (2021) NÄHDÄ-verbi jakautuu morfologisiin muotoryhmiin tasaisemmin ja monipuolisemmin kuin Sirviön (2020) SURRA. Hän ehdottaa syyksi tälle NÄHDÄ-verbin polyseemisyyttä. Leinonen huomauttaa myös *kokenut ja *näkenyt ~ *näkenyt ja kokenut* -esiintymien runsaudesta. Morfosyntaktisista konteksteista NÄHDÄ-verbin NUT-partisiipin yleisin tehtävä on liittomuoto, jonka tempuksena on perfekti (ks. (5)). Tämä tulos on myös sama Sirviön (2020) tutkielmassa. Toiseksi yleisin NÄHDÄ-verbin konteksti on referatiivirakenne (ks. (6)). Liittomuotojen lisäksi verbillä on paljon muitakin morfosyntaktisia tehtäviä, joten Leinosen (2021) mukaan NÄHDÄ-verbin vokaalivartaloistuminen ei keskity pelkästään tiettyihin konteksteihin. (Leinonen 2021: 30–33.)

(5) *Olen näkenyt tämän omin silmin.* (Leinonen 2021: 25.)

(6) *Muistan – – näkeneeni enneunen.* (Leinonen 2021: 26.)

Emma-Katariina Korja (2019) tutki kandidaatintutkielmassaan vokaalivartaloiden yleistyistä A-infinitiivissä lekseemeissä TULLA, MENNÄ, TEHDÄ, NÄHDÄ, SURRA ja PURRA. Korjakin (2019) keräsi aineistonsa keskustelupalstoilta. NÄHDÄ-lekseemin aineisto on hänellä suurin. Vähiten esiintymiä on kuitenkin muissa yleisissä sanoissa (MENNÄ, TEHDÄ, TULLA). (Korja 2019: 32.) Korja (2019) tutki myös vokaalivartaloistuneiden A-infinitiivien syntaktisia tehtäviä. Muotoja esiintyy hänen aineistossaan lähinnä verbiketjuissa (ks. (7)). Muiden muotojen yleisimmät syntaktiset tehtävät ovat Korjan (2019) aineistossa subjekti (ks. (8)), objekti (ks. (9)) ja substantiivin määrite (ks. (10)). A-infinitiivejä esiintyy myös itsenäisissä konstruktioissa (ks. (11)), interrogatiivisissa (ks. (12)) ja relatiivisissa lausekkeissa (ks. (13)) sekä nesessiivirakenteissa (ks. (14)). (Korja 2019: 32.)

- (7) *Kun puhutaan narsismista, niin **alkaa näkeä** sitä jokapuolella.* (Korja 2019: 18.)
- (8) *Sinkkumiehen suurin virhe on [**surea** vapaata elämää]* (Korja 2019: 22.)
- (9) *Tulevaisuuden tumpelot ei pärjää ilman sitä, eihän ne ossaa edes [**pajupilliä tekeä**].* (Korja 2019: 23.)
- (10) *Kuukausi on [**pitkä aika surea**], mutta lyhyt aika toipua.* (Korja 2019: 25.)
- (11) *Miksi pitää sanoa mitään, parempi vaihtoehto kuin **surea** tyrannin kuolemaa.* (Korja 2019: 26.)
- (12) *Kirjoittelen Tukholman kuulumisia: mitä tehdä, **näkeä**, ostaa, MUOTIA yms.* (Korja 2019: 27.)
- (13) – – *koska työttömillä ei luonnollisestikaan ole sitä työporukkaa tai opiskeluka- vereita **joita näkeä** päivittäin.* (Korja 2019: 27.)
- (14) *Järjen puhuminen on harvoin suomalaisiin auttanut-**pakko näkeä** ja kokea en- sin itse, ennenkuin usko:-)* (Korja 2019: 27.)

Pro gradu -tutkielmani on jatkoa kandidaatintutkielmalleni. Tutkin kandidaatintutkiel- massani (Pöyhtäri 2019) potentiaalın vokaalivartaloistumista verbeissä TULLA, TEHDÄ, NÄHDÄ, SURRA ja PURRA. Verbit ovat samat pro gradu -tutkielmassani. Kandidaatintut- kielmani aineistossa vokaalivartaloistuneita muotoja on eniten yleisissä perussanoissa, varsinkin TULLA-verbissä. Lisäksi vokaalivartaloistumista tapahtuu aineistossani kaikista eniten yksikön 3. persoonassa. (Pöyhtäri 2019: 29–30.) Yksikön 3. persoonan ja TULLA- verbin aineistojen suuruus saattaa johtua potentiaalın sekoittumisesta yleisgeminatioon (vrt. indikatiivin yksikön 3. persoonan yleisgeminatioon *tulle-e* ja potentiaalın *tul-le-e*; Pöyhtäri 2019: 26).

Korjan (2019) ja Sirviön (2018) tutkielmat sekä kandidaatintutkielmani (Pöyhtäri 2019) osoittavat, että vokaalivartaloistuminen tapahtuu eri muotoryhmissä eri tavalla. Sirviön (2018), Liukkosen (2018) ja Västin ja Palviaisen (2020) aineistoissa vokaalivartaloistu- minen kaksitavuisissa *e*-vartaloisissa sanoissa painottuu harvinaisempiin lekseemeihin. Kandidaatintutkielmani (Pöyhtäri 2019) ja Korjan (2019) aineistoissa vokaalivartaloistu- mista tapahtuu enemmän yleisissä perussanoissa. Lisäksi eniten aineistossa esiintyvä sana vaihtelee tutkimuksissa (Sirviö 2018; Korja 2019; Pöyhtäri 2019).

Myös Salli Kärkkäinen (2018) keräsi kandidaatintutkielmiensa aineiston keskustelupal- soitilta. Kärkkäinen (2018) tutki PANNA-verbin vokaalivartaloistumista kandidaatintutkiel- massa *Mitä tarkoittaa panetaan? Panna-verbin vokaalivartaloistuminen*. PANNA-ver- billä on monia merkityksiä, mutta Kärkkäisen (2018) aineistossa suurin osa vokaalivar- taloistuneista potentiaaleista on seksuaalisessa merkityksessä. On siis todennäköistä, että

vokaalivartaloistuneen PANNA-verbin merkitys on erikoistunut seksuaalisiin yhteyksiin. Tutkielman aineistossa esiintyy myös aktiivin potentiaalinen vokaalivartaloistuneita muotoja yksikön 3. persoonassa (**pane-ne-e*), monikon ja yksikön 1. persoonassa (**pane-ne-mme* ja **pane-ne-n*) sekä *-ko*-liitepartikkelin kanssa (**pane-ne-n-ko*). (Kärkkäinen 2018: 20–21.)

Kärkkäinen (2021) teki myös pro gradu -tutkielman PANNA- ja JUOSTA-verbien vokaalivartaloista. Hän tutki lekseemejä A- ja E-infinitiiveissä, passiivissa, imperatiivissa ja potentiaaleissa. Potentiaaleja esiintyy PANNA-verbissä 17 ja JUOSTA-verbissä 5. Molempien verbien yleisin muotoryhmä on E-infinitiivi (**paniessa-*, **juoksiessa-*). PANNA-verbillä toiseksi yleisin ryhmä on imperatiivi (**panekaa*) ja JUOSTA-verbillä NUT-partisiippi (**juoksettu*). Muotoja esiintyy myös potentiaalissa (esim. **panene-*, *juoksene-*). (Kärkkäinen 2021: 26, 74.) Tutkielmani kannalta mielenkiintoista on, että Kärkkäisen (2021) JUOSTA-verbeistä 81 % on konkreettisesti merkityksessä. Sen sijaan TU-partisiipin sisällä muut merkitykset esiintyvät useammin. Verbien yleisin merkitys vaihtelee siis jossain määrin muotoryhmittäin. (Kärkkäinen 2021: 74.) Merkitys vaihtelee myös muotoryhmän sisällä. JUOSTA-verbin potentiaaleista 60 % on konkreettista ja 40 % abstraktia merkitystä. PANNA-verbeistä sen sijaan 70 % on seksuaalimerkityksessä. 6 % on merkitystyyppiä 1 eli konkreettista johonkin laittamista. Loput ovat muita abstrakteja merkityksiä. (Kärkkäinen 2021: 57, 68.) PANNA-verbillä on enemmän vokaalivartaloistuneita muotoja sekä potentiaaleissa että koko aineistossa. PANNA onkin taajempi ja polyseemimpi lekseemi kuin JUOSTA. (Kärkkäinen 2021: 72, 74.)

Aunemaria Ylitalo (2020) tutki vokaalivartaloistuneiden **lapsea-* ja **mieheä-*muotojen syntaktisia tehtäviä keskustelupalsta-aineistoissa. Molempien muotojen yleisimpiä tehtäviä ovat Ylitalon (2020) aineistossa objekti (ks. (15)) ja adposition täydennys (ks. (16)). Ylitalo huomauttaa, että vokaalivartaloistuminen voi mahdollisesti alkaa vaikuttamaan aikaisemmin adpositiorakenteiden kaltaisissa lausekekonteksteissa kuin itsenäisinä lauseenjäseninä esiintyvissä muodoissa. Mielenkiintoista on, että aineistossa **lapsea-*muotoja esiintyy enemmän kuin **mieheä-*muotoja, vaikka lekseemien taajuudessa ei ole suurta eroa. (Ylitalo 2020: 24–25.) Myös Paunonen (2003: 203) mainitsee, että muutos voi tapahtua jopa sana kerrallaan, ja Ylitalon tutkielma vahvistaa tätä. (Ylitalo 2020: 25.)

(15) *lapsi käyttää hyväkseen lapsea* (Ylitalo 2020: 16.)

- (16) *Minä muutin pohjoisesta Suomesta [mieheä lähemmäs] etelään..* (Ylitalo 2020: 20.)

Hanna-Riikka Hodges (2014) tutki pro gradu -tutkielmassaan *lienee*-verbin käyttöä. *Olla*-verbi muodostetaan potentiaalissa *lie*-vartalosta. Potentiaalın tehtävä moduksena on yleensä episteemisyyden tai futuurin ilmaiseminen, mutta *lie*-vartaloiset muodot ovat puhekielessä levinneet *olla*-verbin ja samalla potentiaalın merkityksen ulkopuolelle (Hodges 2014: 76). Moninaisuus näkyy potentiaalın partikkelikäytössä *mikä lie* -tyylisissä ilmauksissa ja *lienee tekevän/tehneen* -rakenteissa (Hodges 2014: 91; ks. (17)–(18)). Tutkielma osoittaa, että joskus potentiaalın käyttö on monipuolista ja osittain irrallista potentiaalın episteemisestä käytöstä.

- (17) – – *Mikä lie sanaleikki kätkeytyy myös tämän teoksen nimeen?* (Hodges 2014: 51.)
 (18) *Harvaa kärsivää ne lienevät parantaneen.* (Hodges 2014: 91.)

Hannele Forsberg (1998) on tehnyt laajan tutkimuksen suomen kielen potentiaalista. Forsbergin (1998: 104, 108) puhekieliaineisto koostuu murrenauhoitteista ja litteroinneista. Hänen vertailuaineistonsa koostuu kansanrunoista. Morfologisessa osiossa Forsberg (1998: 164, 169) havaitsi vokaalivartaloistuneita muotoja, kuten **tulenee* ja **tullenee*. Syntaktis-semanttisessa analyysissä hän huomasi, että murteissa potentiaalia käytetään kaikista eniten kysymyslauseissa (ks. (19)) ja väitelausekäyttö (ks. (20)) on vähäistä (Forsberg 1998: 215, 242). Vertailen tutkielmani aineistoa Forsbergin aineistoon ymmärtääkseni, ovatko tuloksissani kyseessä yleisesti potentiaalien vai erityisesti vokaalivartaloisten potentiaalien taipumukset. Tosin vertailussa on otettava huomioon myös se, että olen kerännyt aineistoni keskustelupalstoilta enkä puhekielestä ja tutkin vain tiettyjä leksimejä toisin kuin Forsberg.

- (19) *pärjännetköhän sinä?* (Forsberg 1998: 245.)
 (20) *tottahaa se tulenoo halvemmaks.* (Forsberg 1998: 219.)

Otan vertailukohteeksi myös kirjakielen potentiaalın Savolan (1987) tutkimuksesta, joka koskee potentiaalın käyttöä ja sen muutosta vuosien 1847, 1887, 1927 ja 1967 sanomalehtien kielessä. Savola tutki potentiaalın syntaktis-semanttista käyttöä. Hän jakoi aineistonsa päälauseisiin ja sivulauseisiin ja ne vielä kysymys- ja väitelauseisiin sekä konjunktiolauseisiin, relatiivilauseisiin ja alisteisiin kysymyslauseisiin. (Savola 1987: 503–505.)

Jako on samansuuntainen kuin minulla (ks. luku 3.2.) ja Forsbergilla (1998). Savola (1987) huomasi, että potentiaalin käyttö kirjakielessä on vuosien aikana yksipuolistunut. Vanhemmissa aineistoissa potentiaalin käyttö jakautui tasaisemmin kysymyslauseiden ja väitelauseiden sekä päälauseiden ja sivulauseiden kesken. Uudemmissa aineistoissa potentiaalien esiintymät keskittyvät pää- ja väitelauseisiin. (Savola 1987: 503–504, 512.) Kerron lisää Savolan tuloksista teorialuvussa 2.2.3

2. VOKAALIVARTALOIDEN YLEISTYMINEN JA POTENTIAALI

Kerron tässä luvussa vokaalivartaloistumisesta morfologisena ilmiönä, vokaalivartaloistumisen toteutumisesta potentiaalissa ja potentiaalin käytöstä yleisesti. Ensin keskityn vokaalivartaloistumiseen ilmiönä luvussa 2.1.1. Sen jälkeen siirryn luvussa 2.1.2. analogioihin eli siihen, miten morfologiset muutokset tapahtuvat. Tämän jälkeen syvennyn ilmiön toteutumiseen potentiaalissa luvussa 2.2.1. Kerron episteemisestä modaalisuudesta ja potentiaalin merkityksestä luvussa 2.2.2. ja syntaktisesta käytöstä luvussa 2.2.3. Syntaktisessa luvussa on kuitenkin jonkin verran semanttista käsittelyä, koska syntaktista ja semanttista ei voi tarkastella täysin erillään toisistaan (Evans & Green 2006: 477–478 ja siinä mainittu kirjallisuus).

2.1. Vokaalivartaloistuminen ilmiönä

2.1.1. Vokaalivartaloiden yleistyminen

Kaikilla suomen kielen sanoilla on vokaalivartalo. Vokaalivartalon saa selville verbeissä esimerkiksi indikatiivin preesensistä (ks. (21)). Sanalla voi olla myös heikkoja ja vahvoja vokaalivartaloita. (Koivisto 2013: 101–102.) Omassa aineistossani tällaisia ovat *k*-klusii-
lin sisältävät TEHDÄ ja NÄHDÄ, jotka ovat heikossa asteessa esimerkissä (21) ja vahvassa asteessa esimerkiksi aktiivin indikatiivin preesensin yksikön 3. persoonan muodoissa *teke-e* ja *näke-e*.

(21) *tule-n, tee-n, näe-n, sure-n, pure-n*

Sanoja kutsutaan kaksivartaloisiksi, kun niillä on sekä vokaali- että konsonanttivartalo (VISK 2008 § 55). Konsonanttivartalo on verbeillä, joiden vokaalivartalo loppuu *e*:hen (esim. *tule-n* : *tul-kaa*). Toinen konsonanttivartaloiden muotoryhmä on supistumaverbit, joiden vokaalivartalo on kaksi- tai useampitavuinen ja loppuu pitkään *AA*-vokaaliin tai *A*-loppuiseen vokaaliyhtymään (esim. *pelkää-n* : *pelät-köö-n* ja *katoa-n* : *kadot-koo-n*). Konsonanttivartalo esiintyy imperatiivin 3. persoonassa ja monikon 1. ja 2. persoonassa, aktiivin potentiaalin preesensissä, passiivissa, *A*- ja *E*-infinitiiveissä sekä *NUT*- ja *TU*-

partisiipeissa. (Koivisto 2013: 110–111.) Esimerkeissä (22)–(28) ovat tutkimani lekseemit kyseisissä muodoissa luettelemassani järjestyksessä.

- (22) *tul-koo-t, teh-köö-n, näh-kää-mme, sur-kaa, pur-kaa*
 (23) *tul-le-e, teh-ne-e, näh-ne-e, sur-re-e, pur-re-e*
 (24) *tul-ta-ne-en, teh-tä-ne-en, näh-tä-ne-en, sur-ta-ne-en, pur-ta-ne-en*
 (25) *tul-la, teh-dä, näh-dä, sur-ra, pur-ra*
 (26) *tul-le-n, teh-de-n, näh-de-n, sur-re-n, pur-re-n*
 (27) *tul-lut, teh-nyt, näh-nyt, sur-rut, pur-rut*
 (28) *tul-tu, teh-ty, näh-ty, sur-tu, pur-tu*

Vokaalivartaloistuminen tarkoittaa siis ilmiötä, jossa konsonanttivartalon tilalle tulee vokaalivartalo (ks. (29); vrt. (23)). Konsonanttivartalot ovat olleet ennen yleisempiä kuin nykyään. Agricolan teksteistä vanhan kirjasuomen ajalta löytyy sellaisia muotoja kuin *cuucaunna* 'kuukautena' ja *colmanna* 'kolmantena' (Paunonen 2003: 203). Konsonanttivartaloiset muodot ovat todennäköisesti syntyneet tuhansia vuosia sitten tapahtuneen *e:n* sisäheiton myötä. Konsonanttivartaloita on havaittu sellaisissa sananmuodoissa, joissa on nykyään vokaalivartalo, muun muassa kansanrunoudessa, murteissa ja kiteytyneissä puheentavoissa. Näissä kiteytyneissä puheentavoissa vokaalivartaloisen muodon merkitys eroaa usein konsonanttivartalomuodon merkityksestä (vrt. *toissa vuonna* ja *toisena vuotena*). (Hakulinen 1979: 81–82 ja siinä mainittu kirjallisuus.)

- (29) **tule-ne-e, *teke-ne-e, *näke-ne-e, *pure-ne-e, *sure-ne-e*

Paunonen (2003: 201–203) antaa esimerkiksi vokaalivartaloiden yleistymisestä partitiivin ja essiivin muutoksen. Vielä 1500-luvulla konsonanttivartalot olivat melko yleisiä essiivissä (ks. (30)). 1800-luvulla vokaalivartaloiset variantit yleistyivät konsonanttivartaloiden rinnalle (ks. (31)). Joistakin lekseemeistä konsonanttivartalot katosivat kokonaan essiiveissä. Partitiiveissa konsonanttivartalot ovat pitäneet pintansa paremmin, kun essiiveissä on siirrytty lähes kokonaan vokaalivartaloihin. Partitiivissa on huomattavasti vähemmän esimerkkejä sellaisista vokaalivartaloista, jotka ovat korvanneet konsonanttivartalon. Sellaisia muotoja kuin **lapse-a* (*lapsi* : *las-ta* > **lapse-a*) käytetään, mutta ne ovat vielä norminvastaisia innovaatioita. Esimerkiksi TUOMI-lekseemistä voi käyttää yleiskielessä partitiivin konsonantti- ja vokaalivartaloista muotoa (ks. (32)). Sen sijaan esimerkiksi (33) on partitiivin muoto, jonka vokaalivartalo on kadonnut yleiskielestä kokonaan. (Paunonen 2003: 204.) Esimerkkien (30)–(33) vokaalivartaloiset muodot ovat tulleet osaksi yleiskieltä ja joissakin tapauksissa jopa syrjäyttäneet konsonanttivartalomuodot

kokonaan. Siksi on todennäköistä, että tulevaisuudessa vokaalivartalot yleistyvät yhä enemmän.

(30) *susi* : **sunna* > *sutena*

(31) *uusi* : *uunna* ~ *uutena*

(32) *tuomi* : *tuomea* ~ *tuonta*

(33) *suksi* : **susta* > *sukseä*

Essiivissä on siirrytty lähes kokonaan vokaalivartaloihin, mutta partitiivissa konsonantivartalot ovat säilyneet paremmin. Paunosen (2003: 204) mukaan syy tälle voi olla siinä, että partitiivi kuuluu suomen kielen syntaktisiin perussijoihin, kun taas essiivin merkitystehtävät ovat huomattavasti rajallisemmat. Samasta syystä essiivi on frekvenssiltään harvinaisempi. Toinen syy voi olla konsonantivartaloiden aiheuttamissa äänne muutoksissa. Essiivin konsonantivartaloissa on tapahtunut enemmän äännemuutoksia, koska myös sijapäätteen konsonantti assimiloituu (vrt. partitiivin tunnus *lapsi* : *las-ta* ja essiivin tunnus *las-na* > *las-sa* 'lapsena').

Muutosten tapahtumista harvinaisemmissa muotoryhmissä Paunonen (2003) selittää strukturaalisella keskus-reuna-aluehypoteesilla. Reuna-alueelle kuuluvat käyttöfrekvenssiltään harvinaiset, epäproduktiivisen taivutustyyppin ja paljon morfologista vaihtelua sisältävät sananmuodot. (Paunonen 2003: 207–208.) Myös potentiaalimuodot kuuluvat reuna-alueelle moduksen harvinaisuuden vuoksi (Forsberg 1998: 19). Potentiaalinkin konsonantivartaloisissa muodoissa on morfologista vaihtelua, kuten assimilaatiota. Esimerkiksi PURRA-verbin potentiaalinen tunnus on assimiloitunut *-re-* ja vokaalivartaloistuneessa variantissa se on assimiloitumaton *-ne-* (*pur-re-e* > **pure-ne-e*). Hypoteesia voi soveltaa myös lekseemien yleisyyteen, jolloin tutkimistani verbeistä PURRA ja SURRA kuuluvat reuna-alueelle. Ne ovat frekvenssiltään melko harvinaisia, ja niillä on erikoistuneet merkitykset (Saukkonen, Haipus, Niemikorpi & Sulkala 1979: 117; KS 2020 s.v. *purra*, *surra*). Sen sijaan verbeillä TULLA, TEHDÄ ja NÄHDÄ on monia merkityksiä ja niiden esiintymistaajuus on kielessä huomattavasti suurempi (Saukkonen ym. 1979: 41–42; KS 2020 s.v. *tulla*, *tehdä*, *nähdä*).

2.1.2. Kielen analogiat

Vokaalivartalot ovat yleistyneet analogian tuloksena. Analogiassa kielenkäyttäjät kehittävät kieliopillisten sääntöjen pohjalta uutta kielellistä ainesta. Näistä uudennoksista käytetään termiä **analoginen innovaatio**. (Fertig 2013: 12.) Esimerkiksi vokaalivartaloistunut potentiaali on analogia norminmukaisista vokaalivartaloisista potentiaaleista. Niissä vokaalivartaloon liitetään potentiaalin yleisin *-ne*-tunnus (esim. *usko-ne-e*). Vokaalivartaloistuneessa muodossa konsonanttivartalon tilalle tulee vokaalivartalo ja assimiloituneen potentiaalin tunnuksen tilalle tulee *-ne*-tunnus (esim. *pur-re-e* > **pure-ne-e*).

Klaus Laalo (2011) on tutkinut analogioita lapsen varhaiskieliopin näkökulmasta. Lapsenkieli paljastaa kielestä kohtia, jotka ovat alttiita muutokselle ja analogioille aikuistenkin puhekielessä. Varhaiskieliopiksi kutsutaan sitä vaihetta, jossa nämä analogiat tapahtuvat. Tässä kielen oppimisen vaiheessa lapsen kieli ei enää perustu pelkkään kuullun toistamiseen, vaan lapsi alkaa hahmottaa kielioppisääntöjä ja tekee niistä omia päätelmiä. Lapsi ei vielä osaa normitettua yleiskieltä, jolloin lapsen luomat analogiat paljastavat mielenkiintoisia asioita kielestä. (Laalo 2011: 23, 204.)

Varhaiskieliopin analogiat syntyvät niin, että lapsi mukauttaa uusia sanoja tutumpiin taivutustyyppeihin. (Laalo 2011: 23, 204.) Nämä muodot ovat usein morfologisesti läpinäkyviä. Sanan vartalovarianteista vokaalivartalo on yleensä läpinäkyvämpi kuin konsonanttivartalo, joten lapsi liittää usein taivutustunnukset vokaalivartaloon, vaikka vokaalivartaloa ei käytettäisikään aikuisten puhekielessä. (Laalo 2011: 226.) Tätä periaatetta voi soveltaa myös tutkimieni verbien potentiaalimuotoihin, vaikka lapset tuskin potentiaalimuodusta käyttävätkään. Vokaalivartaloiset potentiaalimuodot **tule-ne-e* ja **teke-ne-e* sisältävät yleisemmät *tule-* ja *teke-*vokaalivartalot, joihin on yhdistetty yleisempi potentiaalin *-ne*-tunnus. Sen sijaan konsonanttivartaloiset *tul-le-e* ja *teh-ne-e* eivät ole yhtä läpinäkyviä. Yleisemmissä sananmuodoissa konsonanttivartalot ja muut vähemmän läpinäkyvät morfeemit pitävät helpommin pintansa, esimerkiksi *juotta* (*juos-ta*) (Laalo 2011: 236). Lapsenkieli noudattaa tältä osin myös Paunosen strukturaalista keskus-reuna-aluehypoteesia (Paunonen 2003: 208).

Suurin osa varhaiskieliopin analogioista väistyy, kun lapsi oppii yleiskielen. Lapsenkielen analogiat saattavat kuitenkin enteillä aikuisten kielessä tapahtuvia muutoksia. Lasten

käyttämiä analogioita voi tavata aikuisten kielessä lipsahduksina ja murteiden analogioina. (Laalo 2011: 187.) Jos ne saavat jalansijaa kielessä lisää ja leviävät puhujayhteisöön, voivat ne lopulta tulla osaksi yleiskieltä (Koivisto 2013: 339).

2.2. Potentiaali

2.2.1. Vokaalivartaloiden yleistymisen potentiaalissa

Potentiaalinn tunnuksia ovat *-ne-*, *-le-*, *-se-* ja *-re-*. Yleisin *-ne-*-tunnus liittyy norminmukaisissa potentiaaleissa yksivartaloisten verbien vahvaan vokaalivartaloon eikä aiheuta vaihtelua (ks. (34)). Jos verbi ei osallistu suoraan astevaihteluun, *-ne-*-tunnus liitetään vaihteluttomaan vokaalivartaloon. Kaksivartaloisissa verbeissä potentiaali muodostetaan konsonanttivartalosta, johon liitetään assimiloitunut potentiaalinn tunnus eli *-le-*, *-se-* tai *-re-*. Liittyessään konsonanttivartaloon tunnus muodostaa geminaatan vartalon loppukonsonantin kanssa. *h-*-loppuisiin konsonanttivartaloihin liitetään assimiloitumaton *-ne-*-tunnus (ks. (35)). Supistumaverbeissä vartalon *t* assimiloituu *-ne-*-tunnuksen *n:n* kanssa (*hyvät-ä* : *hyvän-ne-e*). (VISK 2008 § 115, 117.) Tutkielmani verbit ovat kaksivartaloisten sanojen potentiaaleja, jotka on muodostettu analogisesti vokaalivartaloisten potentiaalinn mallin mukaisesti (ks. (36)). Joissakin tapauksissa vokaalivartaloistuneet potentiaalit saavat heikon vokaalivartalon (ks. (37)). Muodoissa on monenlaista muutakin vaihtelua, kuten useampia potentiaalinn tunnuksia (ks. (38)).

(34) *kerto-a* : *kerto-ne-e*

(35) *teh-dä* : *teh-ne-e*

(36) *tul-la* : *tul-le-e* > **tulenee*

(37) *näh-dä* : *näh-ne-e* > **näennee*

(38) *tul-la* : *tul-le-e* > **tullennee*

Potentiaali taipuu passiivissa, aktiivissa, perfektissä ja preesensissä, mutta tutkin vain aktiivin preesensejä. Tämä johtuu rajauksesta, koska käytännössä vokaalivartaloistunut passiivin potentiaali voisi olla mahdollinen (esim. **tulettaneen* pro *tultaneen*). Potentiaalinn perfektin pääverbi on NUT-partisiippimuodossa, joten en sisällytä perfektejä tutkimukseeni (esim. **lienee tulenut* pro *lienee tullut*). Vokaalivartaloistuneita NUT-partisiippeja ovat tutkineet Sirviö (2018, 2020) ja Leinonen (2021).

Seuraavaksi esittelen kandidaatintutkielmani (Pöyhtäri 2019) tulokset, koska ne ovat tärkeä pohja tälle tutkimukselle. Kandidaatintutkielmassani tutkin vokaalivartaloiden yleistymistä aktiivin potentiaalin preesensissä morfologisesta näkökulmasta. Selvitin, minkälaisia innovatiivisia muotoja keskustelupalstoilla on ja missä eri muotoryhmissä muotoja esiintyy. Lisäksi selvitin, tapahtuuko vokaalivartaloistumista enemmän harvinaisemmissa vai yleisemmissä perussanoissa. Kandidaatintutkielmani aineiston yleisiä perussanoja ovat TULLA, TEHDÄ ja NÄHDÄ. Harvinaisia perussanoja ovat PURRA ja SURRA. Tutkittavat lekseemit päätin *Suomen kielen taajuussanaston* (Saukkonen ym. 1979: 41–42, 117) perusteella. Käytin tämän tutkielman aineiston keruuseen samoja lekseemejä. Kandidaatintutkielmani aineistossa eniten esiintyy yleisiä perussanoja (Pöyhtäri 2019: 29). Tämä eroaa muista vokaalivartalotutkimuksista. Sirviön (2018: 31) NUT- ja TU-partisiippien aineistossa eniten vokaalivartaloistuneita muotoja esiintyy harvinaisissa perussanoissa. A-infinitiiveissä yleiselle perussanalle NÄHDÄ löytyi kaikista eniten vokaalivartaloistuneita muotoja, mutta muuten Korjan (2019) aineiston sanat järjestäytyvät niin, että vokaalivartaloistuneita muotoja on eniten harvinaisissa perussanoissa (Korja 2019: 32).

Potentiaalin vokaalivartaloistuminen osoittautui kandidaatintutkielmassani (Pöyhtäri 2019) hyvin laajaksi ilmiöksi. Sain kerättyä kandidaatintutkielmaani suhteellisen suuren 1 080 muodon aineiston, jossa on useita erilaisia innovaatioita. Vokaalivartaloistuneet potentiaalit taipuvat aineistossani melkein jokaisessa persoonassa lukuun ottamatta monikon 1. ja 2. persoonan kieltomuotoja eli **emme tulene* ja **ette tulene*. (Pöyhtäri 2019: 29.) Selvästi eniten kandidaatintutkielmani aineistossa on TULLA-verbin vokaalivartaloistuneita muotoja, joita on tuhat kappaletta 1 080 muodon aineistossani. TULLA-verbiä seuraa 64 muodon TEHDÄ, jonka jälkeen tulee NÄHDÄ 15 muodolla. PURRA-verbiä löytyi vain yksi tapaus, ja SURRA puuttuu kandidaatintutkielmani aineistosta kokonaan. Uudessa aineistossani on kaksi SURRA-verbin tapausta (ks. (39)).

(39) *Sureneeko jumala härkiä?*

Kandidaatintutkielmani aineistossa on läpinäkyvien **tulene-*, **tekene-*, **näkene-* ja **purenene-* muotojen lisäksi useita potentiaalin piirteitä toistavia muotoja, kuten **tullene-*, **tullenne-* ja **tullenne-*. TEHDÄ- ja NÄHDÄ-verbeissä esiintyvät myös heikkovartaloiset **teenne-* ja **näenne-*. (Pöyhtäri 2019: 30.) Kaikkia näitä muotoja esiintyy tämänkin tutkielman aineistossa. Tämän tutkielman aineistossa on näiden lisäksi muodot **tekenne-* ja

**surene-*. Muotoryhmistä suurin kandidaatintutkielmani aineistossa on potentiaalinen preesensin yksikön 3. persoona. (Pöyhtäri 2019: 14, 17.) TULLA-verbin ja yksikön 3. persoonan yleisyys saattaa johtua siitä, että TULLA-verbin yksikön 3. persoonan muodot näyttävät samalta yleisgeminatation sisältävässä aktiivin indikatiivin preesensissä ja aktiivin potentiaalinen preesensissä (vrt. *tulle-e* ja *tul-le-e*). TEHDÄ- ja NÄHDÄ-sanoilla ei ole samaa sekaantumisen vaaraa (vrt. *teh-ne-e* ja *tekke-e*), ja siksi näiden sanojen vokaalivartaloituneita muotoja ei ole kandidaatintutkielmani aineistossa niin paljon. PURRA- ja SURRA-verbeillä on yleisgeminatation sekoittumisen vaara, mutta ne ovat harvinaisempia perussanoja, joita esiintyy aineistossani hyvin vähän. (Forsberg 1998: 169; Pöyhtäri 2019: 26.)

2.2.2. Potentiaalinen merkitys

Potentiaali on suomen kielen modus eli tapaluokka, jolla ilmaistaan todennäköisyyttä ja arvelua. Potentiaalinen merkitys on episteeminen modaalisuus, joka ilmaisee puhujan käsitystä kyseisen asian mahdollisuudesta, todennäköisyydestä tai varmuudesta. (VISK 2008 § 1556.) Potentiaali on nykysuomessa harvinainen modus, jonka käyttöä kielenkäyttäjät eivät osaa aina hahmottaa. Se opitaan usein ensimmäisenä kirjakielestä, ja sitä pidetään tyylillisesti vanhahtavana. (Forsberg 1998: 19, 132–134; Hodges 2014: 89.) Potentiaalia käytetään enemmän asiateksteissä kuin kaunokirjallisuudessa ja yleispuhukielessä, mutta modus on harvinainen myös asiateksteissä (Matihaldi 1980: 51–53).

Suomen kielen modukset ovat indikatiivi, imperatiivi, konditionaali ja potentiaali. Modaalisuudella ilmaistaan asiain tilan varmuutta eli sitä, onko se suhteellisen varma, välttämätön, todennäköinen, mahdollinen, epävarma tai mahdoton, pakollinen tai luvallinen, toivottava vai ulkoisista tai sisäisistä syistä riippuvainen (VISK 2008 § 1551). Modaalisuuden määrittely on ongelmallista, ja eri lähteissä se määritellään eri tavalla (Forsberg 1998: 35). Hilkka-Liisa Matihaldi (1979: 18) määrittelee moduksen perinteiseksi tehtäväksi yksinkertaisimmillaan puhujan asenteen ilmaisemisen. Penttilä (1963: 214) luonnehtii modaalisuutta tekemisen laadun ilmaisuksi. Ikola (1977: 54–55) mainitsee modaalisuuden kertovan puhujan suhtautumisesta lausumaansa. Yleensä modaalisuutta merkitään kielessä jollain tavalla, ja esimerkiksi potentiaalinen tunnus on yksi tapa ilmaista episteemistä modaalisuutta. Merkitsemätön modus on suomen kielessä indikatiivi. (Matihaldi 1979: 19; VISK 2008 § 115.)

Aikaisemmin on ajateltu, että modukset ovat keskenään oppositiossa, joten useampaa modusta ei voi liittää yhteen verbiin (Siro 1967: 119; Matihaldi 1979: 17, 91; VISK 2008 § 53). Näin on ainakin yleiskielessä, mutta puhekielessä on esimerkkejä modusten yhdistelystä. Suomen kielessä on havaittu jo pitkään potentiaali-konditionaaleja eli **eventiivejä** (esim. Penttilä 1963: 476; ks. esimerkki (40)). Aineistossani on myös yksi potentiaalinen ja imperatiivinen yhdistelmä, mutta se ei koske tutkimiani verbejä (ks. (41)).

(40) *niinoo, mutta kämäkiläisistä miehistä **tulleneis** sitte kaljuja*

(41) *Hi,hi **hankkine** toinen työ etteivät mies ja lapset näkene nälkää.*

Kangasniemi (1992: 194) kertoo episteemisuuden kuvaavan sitä, missä määrin puhuja sitoutuu tiedon todenmukaisuuteen. Episteemisydessä on eri voimakkuuksia, jotka voi laittaa asteikolle puhujan varmuuden mukaan. Kangasniemen (1992) aineistossa informantit ovat arvioineet potentiaalisen ilmaiseman varmuuden vahvemiksi kuin pelkäsi mahdollisuudeksi. Arviot varmuudesta ilmaistaan hänen tutkimuksessaan numeroina asteikolla -1–1. Informantit arvioivat potentiaalisen ilmaiseman todennäköisyyden 0,62:ksi. Mitä korkeampi numero on, sitä varmemmaksi kyseinen ilmaisu tulkittiin. Vertailun vuoksi samassa tutkimuksessa *ehkä* sai numeron 0,44 ja *varmasti* arvioitiin numerolla 0,88. Potentiaali on melko lähellä ilmaisua *oletettavasti*, jonka numero on 0,64. (Kangasniemi 1992: 174, 197.)

Taulukko 1 on *Isosta suomen kieliopista* (2008 § 1556). Se näyttää episteemisen modaalisuuden ilmaukset jatkumolla mahdottomasta varmaan. Potentiaali voisi osua mahdollisen tai todennäköisen kohdalle asteikolla. Episteeminen modaalisuus ilmaisee puhujan asennetta siitä, pitääkö hän sanomaansa mahdollisesti totena tai epätotena (Hakulinen & Karlsson 1979: 38). Potentiaalisen episteemisyys voi olla objektiivista tai subjektiivista, eli arvioiden kohteena voi olla oma käsitys tai ympäröivä objektiivinen tieto (Matihaldi 1979: 93; Lyons 1977: 797).

TAULUKKO 1. Episteemisten ilmausten jatkumo VISKissä (2008 § 1556).

Mahdoton	<i>Se ei onnistu ikinä. Se ei voi onnistua.</i>
Epätodennäköinen	<i>Se tuskin onnistuu tälläkään kertaa.</i>
Epävarma	<i>Se ei ehkä onnistu vielääkään.</i>
Mahdollinen	<i>Se saattaa onnistuakin. Se voi onnistua.</i>
Todennäköinen	<i>Se onnistuu varmaankin taas. Se taitaa onnistua.</i>
Varma	<i>Se onnistuu aina. Sen täytyy ~ on pakko onnistua.</i>

Forsbergin (1998: 216) mukaan potentiaalilin merkitys on usein episteeminen, mutta murteissa sitä voidaan käyttää ilmaisemaan velvollisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta (ks. (42)) tai juurimahdollisuutta (ks. (43)). Forsberg tarkoittaa juurimahdollisuudella puhujan liittyviä ulkoisia tai sisäisiä ehtoja, joita potentiaalilla ilmaistaan. Episteemisyiden ja juurimahdollisuuden raja ei ole jyrkkä. (Forsberg 1998: 41, 369.) Monet näistä merkityksistä limittyvät myös futuurin kanssa.

(42) *pitänöö tuo [asia] julkastat tässä.* (Forsberg 1998: 223.)

(43) *minneppä minä lähtenev vaevanem mies* (Forsberg 1998: 243.)

Potentiaalilla on myös futuurinen merkitys (Penttilä 1963: 475–476; Forsberg 1998: 362). Futuurisuuskin on merkitykseltään lähellä episteemisyttä, koska emme voi tietää tulevaisuudesta. Suomen kielessä futuuria ilmaistaan yleensä indikatiivin preesensillä. Toisaalta futuuria varten on esimerkiksi rakenne, jossa TULLA-sanaa seuraa MA-infinitiivin illatiivi (esim. *tulee olemaan*). (Kangasniemi 1992: 217–219.) Näitä rakenteita on melko paljon TULLA-verbin aineistossa (esim. *Natosotien aiheuttama pakolaiskriisi tulenee kääjistyään edelleen.*)

2.2.3. Potentiaalilin syntaktinen käyttö

Potentiaali korvataan usein analyttisillä rakenteilla, kuten *taitaa* + A-infinitiivi, *ehkä*, *-hAn* ja *kai* (Penttilä 1963: 475). Matihaldin (1979: 94) modustutkimuksessa arvelevista ilmaisuista vain 37 %:ssa käytetään potentiaalia ja lopuissa jotain muuta keinoa. Tämä voi johtua siitä, että potentiaalilin *-ne*-tunnusta voi käyttää vain preesensissä ja futuurissa (Matihaldi 1979: 120). Näitä arvelun ilmaisun keinoja käytetään omassa aineistossanikin yhdessä potentiaalilin kanssa (ks. (44)). Myös Forsbergin murreaineistoissa on

esimerkkejä, joissa episteemisiä partikkeleja käytetään potentiaalın kanssa. Modaaliset partikkelit vaikuttavat modaalilauseissa kirjakielen näkökulmasta redundanteilta, mutta murteissa näillä samoilla partikkeleilla on kirjakielestä poikkeavaa käyttöä, joka ilmaisee puhujan olevan varma sanomastaan. Kun partikkelia ja potentiaalia käytetään arveluun, kyseessä voi olla modaaliharmonia. (Forsberg 1998: 221–222; VISK 2008 § 1560.) Myös Savolan aineistossa näkyy redundanssia. Hänen tutkimuksessaan se on suurimmillaan 1800-luvun aineistoissa ja vähenee 1960-luvulle tultaessa. (Savola 1987: 510.)

(44) *Asia tulenee ehkä mutkikkaamaksi kun lahjan antaja, lahjan saaja ja itse lahja ovat eri kunnissa.*

Potentiaalia käytetään kirjakielessä hyvin eri tavalla kuin puhekielessä (Forsberg 1998: 215–216). Forsbergin (1998: 215) puhekielestä koostuvassa perusaineistossa potentiaalın väitelauseita on vain 9 %. Kirjoitetussa kielessä potentiaali on aina ollut yleisin väitelauseissa (Savola 1987: 503). Väitelauseet ovat yleistyneet kirjakielen potentiaalissa ajan kuluessa supistaen sen käyttöalaa muissa yhteyksissä, kuten kysymyslauseissa. Vielä 1800-luvulla kysymyslauseita oli kirjakielessäkin enemmän, mutta 1900-luvulle tultaessa potentiaalia alettiin käyttää melkein ainoastaan väitelauseissa. (Savola 1987: 503–504.) Potentiaalın kysymyslausekäyttö on puhekielessä yleistä. Forsbergin mukaan potentiaalıkysymykset eivät koskaan ole prototyyppisiä kysymyksiä ja potentiaali tuo aina kysymyslauseeseen oman merkityksensä. (Forsberg 1998: 242.) Omissa tuloksissani näkyy sekä kirjakielen että puhekielen vaikutus, koska internetin kielessä on kirja- ja puhekielen piirteitä (Crystal 2006: 31–32). Potentiaali esiintyy suurimmaksi osaksi väitelauseissa, mutta kysymyslauseet eivät ole marginaalisia (ks. luku 4.2.).

Vaihtoehtokysymykset sisältävät *kO*-liitepartikkelin, ja ne edustavat kyllä/ei-kysymystyyppiä. Yleensä vaihtoehtokysymyksissä puhuja kallistuu itse myöntävän tai kieltävän vastauksen puolelle, mikä voi näkyä kysymyksen rakenteessakin. Myöntömuotoiseen lauseeseen odotetaan usein kieltävää vastausta ja kieltömuotoiseen myöntävää. Potentiaalimuotoisissa vaihtoehtokysymyksissä tämä odotus korostuu ja neutraalius on harvinaista. (Forsberg 1998: 278; VISK 2008 § 1694.) Vaihtoehtokysymyksissä potentiaalilla ilmaistaan, ettei uskalleta pitää varmana sellaista vastausta, jota odotetaan (ks. (45)–(47); Penttilä 1963: 475).

(45) *Lienetkö illalla kotona?* (Penttilä 1963: 475.)

- (46) *Eiköpähän hän niitä siemenkauroja tarvinne, kun pyytää.* (Penttilä 1963: 475.)
 (47) *Tulleeko enää toista näin hyvää opettajaa kouluunne?* (Penttilä 1963: 475.)

Enemmistö puhekielen kysymyslauseista on **hakukysymyksiä**. Niillä haetaan informaatiota toiselta kysymyssanan osoittamaan kohtaan, ja muu on yleistä tietoa (ks. (48)–(49)). (Hakulinen & Karlsson 1979: 282.) Penttilän *Suomen kieliopissa* (1963: 475) mainitaan, että potentiaali antaa näissä lauseissa kysymykselle itselleen epäröivän, varovaisen, muodollisen tai retorisen sävyn (ks. (50)–(51)).

- (48) *Missä valtiossa on kaksi virallista kieltä?* (Hakulinen & Karlsson 1979: 282.)
 (49) *Kuka on kirjoittanut romaanin Tuulen viemää?* (Hakulinen & Karlsson 1979: 282.)
 (50) *Mitä noillakin tehtäneen?* (Penttilä 1963: 475.)
 (51) *Mitä hän siellä puuhannee?* (Penttilä 1963: 475.)

Potentiaalın sisältävä hakukysymys poikkeaa prototyypisistä. Usein suoran kysymisen sijaan on tarkoitus ihmetellä. Saattaa myös olla epäselvää, mikä on kysymyssanan osoittaman kysymyksen kohde ja mikä yleistä tietoa. Hakukysymyksiin liittyy usein affektii-visuutta. (Forsberg 1998: 260–261.) Lähimpänä prototyypistä kysymystä ovat sellaiset hakukysymykset, joissa potentiaali pehmentää kysymystä ja toimii kohteliaisuuskeinona (Forsberg 1998: 262). Hodgesin (2014: 1–2, 76) *lienee*-verbin aineistossa suurin osa hakukysymyksistä on retorisia kysymyksiä, mutta osa kysymyksistä vaikuttaa aidosti kysyviltä (ks. (52)). Hodgesin tutkimuksen kohdalla pitää ottaa huomioon myös *lie*-verbin partikkelikäyttö, jossa potentiaalimoduksen tehtäviä ei ole. Hodgesin aineisto ei siis täysin vertaudu omaani. Potentiaalın sisältävät hakukysymykset ilmaisevat, että puhuja ei joko tiedä vastausta tai ole varma siitä odottamatta mitään vastausta. (Forsberg 1998: 263.) Joissain tapauksissa Forsberg (1998: 264) huomasi *en tiedä* -tyylisen ilmauksen potentiaalın sisältävän hakukysymyksen yhteydessä. *En tiedä* -ilmauksen sisältävä hakukysymys onkin potentiaalın kanssa redundanttinen funktioltaan (ks. (53)).

- (52) *Kuka lienee tää rokkijätkä?* (Hodges 2014: 59.)
 (53) – – *mie en tiää missä hän siellä liennee.* (Forsberg 1998: 264.)

En tiedä -ilmauksen sisältävästä kysymyslauseesta käyttämäni esimerkin (53) voi luokitella alisteiseksi kysymyslauseeksi. Omassa aineistossani on samanlaisia tapauksia, ja olen ryhmitellyt ne alisteisiksi kysymyslauseiksi toisin kuin Forsberg (1998). Hänen näkökulmansa on, että tällaiset kysymyslauseet eivät ainakaan hänen aineistossaan ole alisteisia

(Forsberg 1998: 351). Alisteisilla kysymyslauseilla on kuitenkin alisteisuutensa takia yleiskielessä erilaiset tehtävät kuin suorilla kysymyksillä (VISK 2008 § 884, 1678, 1704; Ikola 2001: 183; Hakulinen & Karlsson 1979: 283). Koska keräsin aineistoni keskustelupalstoilta, joiden kielessä voi olla vaikutteita sekä puhekielestä että yleiskielestä, erittelen alisteiset kysymyslauseet omaan ryhmäänsä. Savolan kirjakieliaineistossa alisteiset kysymyslauseet ovat merkitykseltään suorien kysymyslauseiden kaltaisia. Ne ovat retorisia, pohtivia ja subjektiivisia. (Savola 1987: 509.)

Potentiaalin sivulausekäyttö on nykykirjakiellessä melkein tuntematonta, vaikka vanhan kirjasuomen aikaan potentiaalia käytettiin myös sivulauseissa (Forsberg 1998: 299). Yli puolet Forsbergin (1998: 303) puhekieliaineiston sivulauseista on *kun-*, *jos-* ja *vaikka-*adverbiaalikonjunktioilla alkavia (ks. (54)). *Kun-*, *jos-* ja *vaikka-*adverbiaalikonjunktioiden lisäksi potentiaalia esiintyy vähemmän relatiivilauseissa.

(54) *vaekka kuim paljo tuonet rahhoo niin sanom minä en.* (Forsberg 1998: 304.)

Sivulauseet ovat Savolan aineistossa yleensä toteavia, eli merkityksenä on 'luultavasti' tai 'todennäköisesti'. 1800-luvun aineistossa on sellaisia esimerkkejä, joissa puhuja ei varsinaisesti arvioi todennäköisyyttä, esimerkiksi *Ken tahtonee antautua taisteluihin, hän asettukoon – – ennakkoluuloja, pimeyttä, tietämättömyyttä, syntiä ja paheita vastaan.* Savola ehdottaa, että tällainen käyttö ei välttämättä ole ollenkaan modaalista. Potentiaalin käyttöä on havaittu muissa kuin modaalisisissa merkityksissä aikaisemminkin. (Savola 1987: 508–509; Penttilä 1957: 476.)

3. AINEISTO JA METODI

3.1. Tutkittavat lekseemit

Keräsin aineistoni TULLA-, TEHDÄ-, NÄHDÄ-, SURRA- ja PURRA-lekseemien vokaalivartaloistuneista muodoista. Valitsin samat lekseemit kuin kandidaatintutkielmassanikin (Pöyhtäri 2019), jotta tämän tutkielman tuloksia voisi vertailla kandidaatintutkielmani tuloksiin. Valitsin verbit kandidaatintutkielmaani (Pöyhtäri 2019: 5) aikaisemman tutkimuksen perusteella. Minun oli tarkoitus selvittää, keskittyvätkö potentiaalinen vokaalivartaloistuneet muodot yleisiin tai harvinaisiin perussanoihin, koska aikaisemmassa tutkimuksessa oli viitteitä siitä, että vokaalivartalot yleistyisivät enemmän harvinaisissa perussanamaisissa sanoissa. Tämä liittyy Paunosen strukturaaliseen keskus-reuna-aluehypoteesiin, jonka mukaan morfologiset muutokset tapahtuisivat ensimmäisenä kielen reuna-alueilla eli esimerkiksi harvinaisissa sanoissa (Paunonen 2003: 207–208). Västin ja Västin (2020), Liukkosen (2018) ja Sirviön (2018) tutkimustulokset vahvistivat tätä hypoteesia. Näistä syistä minunkin oli tarpeellista ottaa tutkielmaani mukaan harvinaisia ja yleisiä perussanaverbejä. Korja (2019) otti samat verbit ja lisäksi MENNÄ-verbin kandidaatintutkielmaansa, jotta tuloksia voisi vertailla. Jätin itse MENNÄ-verbin pois, koska sen vokaalivartaloistunutta vartaloa on lähes mahdotonta erottaa lyöntivirheistä (*mennee* > **menenee*).

Seuraavaksi esittelen tutkimieni verbien taajuuden *Suomen kielen taajuussanaston* (Saukkonen ym. 1979) perusteella. Olen koonnut sanat taajuuksineen taulukkoon 2. Taajuussanastoon on koottu suomen kielen sanoja frekvenssijärjestyksessä kaunokirjallisuudesta, radiosta, lehdistä ja tietokirjallisuudesta. Aineistossa on kokonaisuudessaan 408 301 esiintymää, 43 670 eri lekseemiä ja noin 100 000 sananmuotoa. Aineisto on kerätty 1960-luvulla. (Saukkonen ym. 1979: 7.) Yleisin tutkielmani lekseemeistä on TULLA, joka on 16:s taajuussanaston sana. Sitä seuraa TEHDÄ 30. sijalla. NÄHDÄ on harvinaisin yleinen perussana, ja se on 69:s taajuussanastossa. (Ks. taulukko 2; Saukkonen ym. 1979: 41–42.) Aineistoni harvinaiset perussanaverbit ovat PURRA ja SURRA, jotka jakavat 4005. sijan (Saukkonen ym. 1979: 117).

TAULUKKO 2. Lekseemien esiintymät aineistossani verrattuna lekseemien polyseemisyteen ja taajuuteen.

Lekseemi	Sija Suomen kielen taajuussanastossa	Määrä aineistossani	Merkitysten määrä Kielitoimiston sanakirjassa
TULLA	16.	1 909	24
TEHDÄ	30.	151	12
NÄHDÄ	69.	37	7
PURRA	4005.	3	5
SURRA	4005.	2	2

Sanojen taajuuden vaikutus aineistoesiintymien määriin ei ole muuttunut kandidaatintutkimastani (Pöyhtäri 2019); yleiset perussanat ovat edelleenkin merkittävä enemmistö. Harvinaisia perussanoja aineistossani on vain 5 kappaletta 2 102sta. Tämän tutkielman kannalta mielenkiintoista on sanojen polyseemisyys, joka korreloi myös sanan taajuuden kanssa. Havainnollistan polysemian ja frekvenssin yhteyttä lekseemeissä taulukossa 2. Yleisimmällä TULLA-lekseemillä on *Kielitoimiston sanakirjassa* (KS 2020 s.v. *tulla*) 24 merkitystä. Seuraavaksi yleisimmälle TEHDÄ-verbille on kirjattu 12 merkitystä (KS 2020 s.v. *tehdä*). Kolmanneksi yleisimmällä NÄHDÄ-verbillä on sanakirjassa 7 merkitystä (KS 2020 s.v. *nähdä*). Harvinaisemmalla PURRA-verbillä on hieman vähemmän eli 5 merkitystä (KS 2020 s.v. *purra*). Taajuussanaston mukaan yhtä harvinaisella SURRA-verbillä on vain 2 merkitystä *Kielitoimiston sanakirjassa* (KS 2020 s.v. *surra*).

3.2. Aineistonkeruu ja keskustelupalstat

Käytin aineiston keräämiseen Korpin konkordanssihakua, josta valitsin aineistoiksi keskustelupalstojen Suomi24- ja Ylilauta-korpuukset. Käyttämäni hakusanat ovat taulukossa 3. Suomi24-korpus on kerätty 1.1.2001–31.2.2017, ja Ylilaudan aineisto on vuosilta 2012–2014. Käytin kandidaatintutkimassani samoja lekseemejä ja hakusanoja, mutta Suomi24-aineistoni oli vanha 1.1.2001–24.9.2016 kerätty aineisto (Pöyhtäri 2019: 5–6). Tämä antaisi olettaa, että uuteen aineistooni tulisi vain noin vuoden verran uutta materiaalia, mutta todellisuudessa näin ei ole. Korpin sivuston¹ mukaan uudempi aineisto on huomattavasti kattavampi myös aikaisemmilta vuosilta.

¹ <https://korp.csc.fi/korp/>

TAULUKKO 3. Hakusanat jokaisesta lekseemistä.

Verbi	Hakusana ”sana alkaa” -toiminnolla							Yht.	
TULLA	<i>tulene</i>	785	<i>tullene</i>	971	<i>tulenne</i>	82	<i>tullenne</i>	40	1 909
	<i>tuleno</i>	21	<i>tulleno</i>	2	<i>tulenno</i>	4	<i>tullenno</i>	4	
TEHDÄ	<i>tekene</i>	145			<i>teenne</i>	4			151
	<i>tekenö</i>	1			<i>teennö</i>				
					<i>tekenne</i>	1			
					<i>tekennö</i>				
NÄHDÄ	<i>näkene</i>	31			<i>näenne</i>	6			37
	<i>näkenö</i>				<i>näennö</i>				
					<i>näännö</i>				
					<i>näkenne</i>				
					<i>näkennö</i>				
PURRA	<i>purene</i>	2	<i>purrene</i>		<i>purenne</i>	1	<i>purrenne</i>		3
	<i>pureno</i>		<i>purreno</i>		<i>purenno</i>		<i>purrenno</i>		
SURRA	<i>surene</i>	2	<i>surrene</i>		<i>surenne</i>		<i>surrenne</i>		2
	<i>sureno</i>		<i>surreno</i>		<i>surenno</i>		<i>surrenno</i>		
Yht.		987		973		98		44	2 102
joista labiaalis-tuneita		22		2		4		4	32

Olen koonnut taulukkoon 3 kaikki hakusanat ja niiden tuottamat tutkielmalleni olennaiset osumat. Olen lihavoanut ne hakusanat, jotka tuottivat tutkielmalleni olennaisia muotoja. Jokaisen hakusanan vieressä on solu, jossa on jokaisen hakusanan tutkielmalleni olennaisen osumien määrä. Ylimmällä rivillä olevan otsikon ”Yht.” alla on jokaisen lekseemin tuottamien muotojen yhteismäärä. Alimmalla rivillä jokaisen alivartalotyypin alla on kyseisen alivartalotyypin muotojen määrä yhteenlaskettuna. **Alivartalotyypillä** tarkoitan samanlaisen analogian tuloksena syntyneitä muotoja. Esimerkiksi **tulenne-* ja **purenne-* ovat eri lekseemien muotoja, mutta niiden alivartalotyyppi on sama. Toiseksi alimmalla rivillä ”Yht.”-otsikon alla on koko aineiston kokonaismäärä. Aineistoni koostuu 2 102 vokaalivartaloistuneesta potentiaalista.

Tein haun valitsemalla Korpin hakutyökaluista ”sana alkaa” -vaihtoehdon ja kirjoittamalla hakukenttään sopivan hakusanan, joka kattaisi mahdollisimman monta kyseisen innovaation muotoa. Samaistin pien- ja suuraakkoset. Esimerkiksi **tulene-* alkuisia muotoja hain hakusanalla *tulene*, jotta kaikki persoonamuodot ja liitepartikkelin sisältävät tapaukset pääsisivät mukaan. Läpinäkyvän **tulene-*muodon lisäksi hain sellaisia innovatiivisia muotoja kuin **tullene-*, **tulenne-* ja **tullenne-*. Näitä kaikkia muotoja löytyy myös

Forsbergin (1998: 152–153, 164, 169) aineistosta. Huomasin myös kandidaatintutkielmaa (Pöyhtäri 2019: 6) tehdessäni, että TEHDÄ- ja NÄHDÄ-verbien potentiaaleista käytetään heikkovartalaisia muotoja **teenne-* ja **näenne-*. Odotuksenmukaiset vokaalivartaloistuneet potentiaalit ovat **tekene-* ja **näkene-*. Näiden lisäksi kehittelin vielä teoreettisesti mahdollisia analogioita, kuten **näänne-*, jotta kaikki mahdolliset muodot löytyisivät. Kaikista muodoista hain vielä labiaalistuneet muodot löytääkseni itämurteiset versiot (esim. **tuleno*, **tekenöö*).

Tyhjät solut verbien TEHDÄ ja NÄHDÄ kohdalla johtuvat siitä, että sellaiset muodot kuin **näkkene-* ja **tekkene-* eivät ole relevantteja (ks. taulukko 3). **Tullene-*tyyppinen alivartalo johtuu todennäköisesti siitä, että verbiin on yhdistetty molemmat potentiaalintunnukset eli assimiloitunut *-le-*tunnus ja *-ne-*tunnus (**tul-le-ne-*). Toinen mahdollisuus on *-le-*tunnuksen hahmottaminen osaksi vartaloa (**tulle-ne-*). (Pöyhtäri 2019: 18–19.) Nämä periaatteet eivät toimi TEHDÄ ja NÄHDÄ -verbeissä, koska niiden konsonantivartaloiden potentiaalit *tehne-* ja *nähne-* sisältävät *-ne-*tunnuksen. Niillä ei siis ole assimiloitunutta tunnusta, joka mahdollistaisi **näkkene-* ja **tekkene-*muodot.

Karsittuani pois epäolennaiset tapaukset jäi jäljelle 2 102 muotoa. Niistä kaksi on Ylilaudan aineistosta, ja loput 2 100 ovat Suomi24-aineistosta. Selvyyden vuoksi kaikki esimerkit tässä tutkielmassa ovat Suomi24-aineistosta. Rajasin aineistostani pois metapuheen ja selvästi tahallaan väärin kirjoitetut lauseet, kuten imitoinnit (ks. (55)–(56)). Esimerkin (56) päättelin imitoinniksi, koska kyseinen keskustelija osallistuu keskusteluun erään toisen keskustelijan puhetyylistä. Keskustelija, jota (56) imitoi, käyttää paljon vokaalivartaloistuneita potentiaaleja, ja muut keskustelijat imitoivat ja korjailevat häntä. On kuitenkin pidettävä mielessä, että joskus imitointeja on mahdotonta tunnistaa.

(55) *Sinä käyttäisit varmaan sanaa **tullenee**, kun et kirjakielestäkään mitään ymmärrä, keputollo*

(56) *Mutta ollee on varmaan vielä ollenee ja tulle **tullenee**;))*

Karsin aineistostani myös selvät lyöntivirheet ja samannäköiset toista lekseemiä tarkoittavat tai toiseen muotoryhmään kuuluvat muodot. Esimerkiksi *tulenne-*muodon voisi tulkita yksikön 3. persoonan potentiaaliksi, josta on lyöntivirheen takia kadonnut toinen *e*. Useimmissa tapauksissa se on kuitenkin lekseemin TULI yksikön tai monikon nominatiivi tai yksikön genetiivi, jossa on monikon 2. persoonan possessiivisuffiksi. Joissain

potentiaalitapauksissa potentiaalinnunnuksen perään tulee analoginen *n* (esim. **tuleneen* pro *tullee*). Potentiaalinnu innovatiivinen *n*-loppu tulee todennäköisesti analogisesti passiivinnu potentiaalinnu (*tultaneen*). Tällaiset *n*-loppuiset potentiaalit näyttävät samalta kuin vokaalivartaloistuneet NUT-partisiipinnu yksikkönnu genetiivinnu (esim. **tuleneen* pro *tulleen*; Forsberg 1998: 159–162; Pöyhtäri 2019: 19–20). Tämänkaltaisissa tapauksissa päätellinnu kontekstinnu, mitä muotoa kirjoittajajaj voisi hakea. Toisiinnu sananmuotoiinnu sekoittuminnu ei tuottannu hankaluusjaj, koska kontekstinnu perusteella on aika selvää, mistä muodostajaj on kyse.

Joskus päätellinnu kontekstinnu perusteella voi olla hankalajaj, koska kirjoittajaj tuottavattaj lyönti- tai ajatusvirheiden takijaj hankalaselkoisijaj muotojaj (ks. (57)). Näiden tapauksien kohdalla arviolinnu lausetta semanttisestijaj ja yritinnu selvittäjaj, onko kyseisessä muodostajaj edes jonkinlaistajaj potentiaalinnu funktiottajaj eli episteemistajaj arveluajaj. Tämäkin on ongelmallistajaj, koska potentiaalinnu semanttinnu käyttö on laajentunnut episteemisyyden ulkopuolelle (Hodges 2014: 76). Siksi otinnu mukaan myös sellaiset muodot, joille en löytänyt muuttajaj merkitystajaj kuin epätyypillisessä merkityksessä käytetty potentiaali.

(57) *niinojoo, mutta kämäkiläisistä miehistä **tulleneeis** sitte kaljuja*

Aineistossannu on sellaisijaj epäselviä innovaatioittajaj kuten **tekenemä* tai **olla näkenevinään* (ks. (58)–(59)). Rajasinnu ne pois kandidaattitutkielmastannu, koska niitä esiintyjaj silloisessa aineistossannu niin vähän, että uskoisinnu kyseessä olevannu lyönti- tai ajatusvirhe (Pöyhtäri 2019: 24–25). Kun keräisinnu aineistonnun uudestaannu huomattavastijaj laajemmastajaj Suomi24 2001–2017 -aineistostajaj, huomasinnu muotojennu toistuvannu niin usein, etten voinut enää ohittajaj niitä lyöntivirheinnu. Ne ovat morfotaktisijaj innovaatioittajaj, joiinnu kuuluu esimerkikisjaj infiniittiverbejaj ja verbikantaisijaj johdoksijaj, joiinnu on liitetty potentiaalinnu tunnus. Koska muodot eivät käyttäydy lauseessa samalla tavalla kuin predikaattiverbinä tai apuverbinä toimivajaj potentiaali, käsitteleminnu ne erillisinnu muistajaj muodoistajaj. Omannu ryhmänään käsitteleminnu myös tiettyjaj kiteytyneittä rakenteittajaj, kuten *mikä* + (*sitten*) + verbi + *-kin/-kAA*n (ks. (60)) ja *mitä* + TULLA + illatiivinnu-NP (ks. (61)).

(58) *Olen jopa **näkenevinäni** jonkiliaistajaj "kaituutta" jopa ateismissajaj*

(59) *No ainakin jokka viikoiset tapot kotkassa tai kotkalaisten **tekenemä**.*

(60) *Tällä mennään, **mitä tuleneekaannu** sitten, Luoja päättäköön .*

(61) *Taidanpa viskata ihan oikeesti hanskat naulaan, ja ryhdyn totaalikieltäytyjäksi mitä verojen maksuun tulenee.*

Keskustelupalstat sopivat aineistoksi kielen innovaatioiden tutkimiseen monista syistä. Yksi niistä on keskustelupalstojen kieli, jossa on sekä puhekielen että normitetun yleiskielen piirteitä (Crystal 2006: 31–32). Uusia muotoja käytetään yleensä puhekielen kaltaisessa kirjoitetussa tekstissä, kuten keskustelupalstoilla (Vierula 2017: 269). Joissakin keskustelupalstojen teksteissä pyritään yleiskieleen ja joissakin kirjoitetaan täysin puhekieltä. Keskustelupalstojen kieltä ei valvota samalla tavalla kuin asiatekstejä, joten kaikenlaiset norminvastaisuudet julkaistaan. Toinen syy keskustelupalstojen valinnalle on keskustelujen luonne. Keskustelupalstoilla pohditaan, arvioidaan väitteiden todenperäisyyttä ja spekuloidaan tulevaisuutta, mikä sopii hyvin yhteen potentiaalın episteemisyiden kanssa (ks. (62)).

(62) *Mitenkähän tulenee onnistumaan tämä systeemi.*

Hodges (2014: 60) huomasi keskustelupalsta-aineistossaan erityisen paljon uskontoon ja politiikkaan liittyviä aiheita. Se johtunee siitä, että aiheisiin myös liittyy paljon arvelua ja spekulointia. Keskustelupalstoilla kirjoitetaan usein nopeasti ja tekstit jätetään tarkistamatta, mikä tekee tekstistä puheenomaista ajatustenvirtaa (Crystal 2006: 24, 196). Kolmas syy keskustelupalstojen valinnalle on niiden staattisuus. Keskustelupalstoilla on vuosien aikana kerättyä aineistoa, toisin kuin vaikkapa reaaliaikaisessa nauhoitteessa, jossa aineisto on rajallisempi. Tästä syystä osumia tulee enemmän kuin muissa ajallisesti rajattomissa aineistoissa, mikä on hyödyllistä, kun tutkin harvinaista modusta.

3.3. Metodi

Tavoitteenani on tehdä katsaus potentiaalın vokaalivartaloistuneiden muotojen syntaktis-semanttiseen käyttöön. Jaoin aineistoni ensin ryhmiin modaalisen lausetyypin mukaan. Modaalisia lausetyyppejä ovat väite-, kysymys- ja käskylause (VISK 2008 § 887–890). Aineistoni potentiaaleja ei ole käskylauseissa, koska käskylauseiden modus on imperatiivi, joten jäljelle jäävät kysymyslause (ks. (63)) ja väitelause (ks. (64)).

(63) *Tekeneekö se maasta todellisen SUURVALLAN?*

(64) *Ääni **tullenee** moottorin takaa pakosarjojen luota.*

Erittelin kysymyslauseet hakukysymyksiin (ks. (65)), vaihtoehtokysymyksiin (ks. (63)), kysymyssanattomiin kysymyksiin (ks. (66)) ja partikkelikysymyksiin (ks. (67)). Forsbergin (1998) teki näin lukuun ottamatta kysymyssanattomia kysymyksiä. Sen lisäksi jaoin päälauseet ja sivulauseet erikseen. Sivulauseet erittelin vielä relatiivilauseisiin, alisteisiin kysymyslauseisiin ja konjunktiolla tai konnektiivilla alkaviin lauseisiin. Konjunktiolla tai konnektiivilla alkavien lauseiden ryhmän jaottelu ja nimeäminen oli mutkikasta. Vertailuaineistoissa käytetään samankaltaiselle ryhmälle erilaisia nimiä ja jaotteluja. Esimerkiksi Forsberg (1998: 303) kuvaa alisteisia lauseita *kun-*, *jos-* ja *vaikka-*lauseiksi ja konjunktiottomiksi lauseiksi. Savola (1987: 505) sen sijaan kutsuu niitä konjunktiolauseiksi. Savolan termi ei ole kuitenkaan minulle riittävä, koska jotkut alisteiset lauseet aineistossani alkavat adverbiaalikonnektiivilla eivätkä konjunktiolla. Adverbiaalilauseet eivät myöskään kata kaikkia aineistoni alisteisia tapauksia. Esimerkiksi *että* toimii joskus adverbiaalikonjunktiona, mutta yleensä se aloittaa usein sellaisen sivulauseen, joka ei ole adverbiaalilause vaan päälauseen täydennys, kuten objekti. (VISK 2008 § 1111.)

(65) *Mistähän tuo sanonta **tullenee**?*

(66) ***Näkenet** itsekkin, että perustelusi hieman horjuu ?*

(67) *Talosta tulenee siten RAURORA, **vai mitä** ;)*

Semanttisia ominaisuuksia tarkastelen potentiaalin merkityksen ja sanojen merkityksen kannalta. Potentiaalin merkitykseksi rajautuivat episteemisyys ja futuuri. Esittelen ne erikseen luvussa 5. Kysymyslauseissa potentiaali tuo erilaisia retorisuuden tasoja ja varovaisuutta kysymykseen (esim. Penttilä 1963: 475; Forsberg 1998: 260–261). Siksi jaoin kysymyslauseet aitoihin kysymyksiin, retorisuutta sisältäviin kysymyksiin sekä lähes puhtaaseen pohdintaan. Sanojen merkityksen kartoittamisen aloitin etsimällä verbiketjut. Suurimmassa osassa verbiketjuista potentiaalimuoto on apuverbinä (ks. (68)). Verbiketjuista suurin osa on futuurin ilmauksia, joissa TULLA yhdistetään MA-infinitiiviin (ks. (68); Kangasniemi 1992: 219). Esimerkissä (69) NÄHDÄ on predikaattiverbi, jolla on A-infinitiivitäydennys. NÄHDÄ-verbin merkitys on konkreettinen ’nähdä silmillä’, joten sen merkitys ei ole apuverbille tyypillisesti abstrakti (VISK 2008 § 450). Lasken sen siis verbiketjuksi, mutta otan sanan merkityksessä huomioon sen konkreettisuuden.

(68) *Nordean talon kohtalo **tulenee olemaan** rapistuminen tai purku.*

(69) *Vaikka kommenttisi taisi olla toiselle, **näennee lukea** sen tuostakin :)*

Loput TULLA-verbin merkitykset selvitin syntaktisten lausetyyppien avulla. Esimerkiksi tuloslauseessa TULLA on abstrakti, koska se ei toimi liikeverbinä vaan merkityksessä ’tulla joksikin’ (VISK 2008 § 891; Sivonen 2019: 474). Siinä ei siis ole kyse konkreettisesti liikkumisesta paikasta toiseen (ks. (70)). TULLA-verbin aineiston olen luokitellut vain apuverbikäytön ja syntaktisten lausetyyppien mukaan, koska aineisto on liian suuri jokaisen yksittäisen muodon merkityksen läpikäyntiin ja sen lisäksi TULLA-verbillä on jopa 24 merkitystä *Kielitoimiston sanakirjassa* (2020: s.v. *tulla*). Muissa verbeissä kävin sanojen merkitykset yksitellen läpi *Kielitoimiston sanakirjan* (2020) avulla ja jaoin muodot ryhmiin sanan merkityksen perusteella.

(70) *Pekasta **tulenee** Savonlinnan uusi kuningas vaalien jälkeen.*

Olen maininnut vertailuaineistoiksi Savolan (1987) ja Forsbergin (1998) aineistot. Näiden lisäksi käytän modaalisten lausetyyppien ja sivulauseiden vertailuun *Suomen tekstilauseiden piirteitä* -tutkimusta (Hakulinen ym. 1980) kirjakielen osalta. *Suomen tekstilauseiden piirteitä* -aineisto (Hakulinen ym. 1980: 1–2) koostuu 123 asiatekstistä ja 10 149 lauseesta. Tekstit ovat neutraalia asiaproosaa, esimerkiksi lehtiartikkeleita ja pääkirjoituksia. Näillä vertailuaineistoilla selvitän, jakautuvatko aineistoni potentiaalilauseet lausetyyppisiin eri tavalla kuin muut kirjakielen lauseet. Saan aineistostani paremman kokonaiskuvan, kun minulla on vertailuaineistona potentiaalinen ja yleisesti suomen kielen käyttöyhteydet kirjakielen ja puhekielen näkökulmasta.

4. YLEISTÄ AINEISTOSTA

Aloitan luvun kertomalla lekseemien esiintymisestä aineistossani. Samalla kerron, millä tavalla uusi aineistoni eroaa kandidaatintutkielmani aineistosta. Käsittelen jonkin verran vokaalivartaloistuneiden potentiaalien alivartaloita luvussa 3.2., mutta luvussa 4.1. esittelen niiden morfologiaa tarkemmin. Luvussa 4.2. siirryn tarkastelemaan vokaalivartaloisen potentiaalin käyttöä ja esittelen aineiston syntaktis-semanttisen kokonaiskuvan.

4.1. Aineistoni vokaalivartaloistuneet muodot

Esittelin luvun 3.2. taulukossa 3 käyttämäni hakusanat. Samalla taulukko näyttää kaikki löytämäni alivartalot ja niiden taajuuden aineistossani. Seuraavaksi esittelen alivartalo-tyypit eniten esiintyvistä vähiten esiintyvään (ks. alivartalotyypeistä 3.2.). Käytän esimerkikseminä TULLA-verbiä, koska siinä esiintyvät kaikki löytämäni alivartalotyyppit. Kaikista yleisin on odotuksenmukainen alivartalotyyppi **tulene-*, jolla on 987 esiintymää aineistossani (ks. (71)). Kaikilla tutkimillani lekseemeillä on tämä alivartalotyyppi (ks. taulukko 3). Odotuksenmukainen se on siksi, että analogia on kaikista yksinkertaisin: sanan vokaalivartaloon (*tule-*) yhdistetään potentiaalin yleisin *-ne*-tunnus. Olen laskenut jokaiseen alivartaloryhmään myös kyseisen alivartalotyypin labiaalistuneet tapaukset, joten tähän ryhmään kuuluvat myös labiaalistuneet **tuleno*-tapaukset. Seuraavaksi yleisin on potentiaalin piirteitä toistava **tullene-*, jota esiintyy vain TULLA-verbissä (ks. (72)). Se tulee hyvin lähelle yleisintä alivartaloa 973 esiintymällään. Alivartalossa on sekä assimiloitunut tunnus (*-le-*, *-re-*, *-se-*) että yleisempi *-ne*-tunnus (esim. **tul-le-ne-*). Konsonantivartalo on myös voitu hahmottaa osaksi vartaloa (esim. **tulle-ne-*). (Pöyhtäri 2019: 18.)

(71) *Eiköhän tuo **tulene** selväksi pian ketkä oli asialla.*

(72) *Eiköhän tähänkin **tullene** vielä radikaaliratkaisu.*

Hieman monimutkaisemman analogian tulos on **tulenne-* (ks. esimerkki (73); taulukko 3). Se on kolmanneksi yleisin 98 tapauksellaan. Olen laskenut tähän ryhmään myös **teenne-* ja **näenne-* alivartalot, koska niissä on todennäköisesti samankaltainen analogia, jossa tunnuksen *n* on geminoitunut. Tätä alivartalotyyppiä esiintyy kaikissa muissa paitsi SURRA-verbissä. Uudessa aineistossani on minulle täysin uusi alivartalomuoto

**purenne-*. Geminoitunut *n* voi olla analogia supistumaverbien konsonanttivartaloisista potentiaaleista (vrt. *hypänne-* ja **tulenne-*). Se voi olla lähtöisin myös erikoisgeminaatiosta, joka näkyy esimerkiksi **liennee-*muodoissa. Forsberg (1998: 141) huomasi myös sellaista *n:n* geminoitumista, joka ei tavallisesti kuulu erikoisgeminaation piiriin (esim. **sanonnee*), mikä selittäisi **tulenne-* ja **purenne-*muodot. Harvinaisin alivartalotyyppi 44 esiintymällään on **tullenne-*, jossa yhdistyy useita potentiaalinnunnuksia (ks. (74)). Se saattaa olla analogia **tullene-*vartalosta, jossa on myös **tulenne-*alivartalotyypin geminoitunut *n*. Sitä esiintyy ainoastaan TULLA-verbissä.

(73) *tulennen hilpeäksi, uskoisin.*

(74) *Nimiä siihen adressiin tullennee ainakin paljon*

Labiaalistuneita muotoja on aineistossani yhteensä 32 kappaletta (ks. taulukko 3). Niitä esiintyy aineistoni TULLA- ja TEHDÄ-verbeissä. TULLA-verbin aineistossa on 30 labiaalistunutta muotoa, ja niitä on kaikissa alivartalotyypeissä. **Tuleno-*alivartaloita on 21 kappaletta eli kaikista eniten (ks. (75)). **Tuleno-* ja **tullenno-*alivartaloita esiintyy aineistossani 4 tapausta (ks. (76)–(77)). **Tulleno-*alkuisia muotoja esiintyy 2 (ks. (77)). TEHDÄ-verbin aineistossa on vain yksi labiaalistunut muoto **tekenö-* (ks. (79)).

(75) *Miul tulenoo miälehen joku epärehellii immeine, jok ei pysy sanoissaa, vaa poistaap ettei jää valleistaa kii myähemmi.*

(76) *Kultasenkukon luona haesoo selevä paska, mistä se haju tulennoo*

(77) *Tullennookohan hajuhaettoja?*

(78) *Niin ja loki lämmitinkin jostain hommata, minkähän lommin taakse tulennoo?*

(79) *Tsupari tarjoilee lähinnä mielikuvia lehtien palstoilla, tekenöökö sitte muuta...*

Kuviossa 1 ovat vielä kaikki aineistoni alivartalot verbikohtaisesti. Ne ovat aktiivin potentiaalinnunnuksissa yksikön 3. persoonassa. TULLA-verbillä on eniten erilaisia innovaatioita. Muilla sanoilla on ainakin odotuksenmukaisin alivartalotyyppi, jossa vokaalivartalo yhdistetään läpinäkyvästi *-ne-*tunnukseen (**tulenee*, **tekenee*, **näkenee*, **purenee* ja **surenee*). Tämä alivartalotyyppi on SURRA-verbin ainoa vokaalivartaloistunut muoto. Kaikilla muilla verbeillä on alivartalotyyppi, jossa on yksi potentiaalinnunnuksien tunnus, jonka *n* on geminoitunut (**tulennee*, **teennee* ja **tekennee*, **näennee* ja **purenee*). Vaikka sillä onkin paljon vähemmän esiintymiä kuin **tullene-*alivartalotyyppillä, se näyttäisi olevan produktiivisempi.

TULLA	TEHDÄ	NÄHDÄ	PURRA	SURRA
<ul style="list-style-type: none"> • <i>*tulenee</i> • <i>*tulenoo</i> • <i>*tullenee</i> • <i>*tullenoo</i> • <i>*tulennee</i> • <i>*tulennoo</i> • <i>*tullennee</i> • <i>*tullennoo</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>*tekenee</i> • <i>*tekenöö</i> • <i>*teennee</i> • <i>*tekennee</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>*näkenee</i> • <i>*näennee</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>*purenee</i> • <i>*purennee</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>*surenee</i>

KUVIO 1. Kaikki aineistossani esiintyvät alivartalat verbikohtaisesti.

Kuviosta 1 huomaa myös sen, että mitä yleisempi ja samalla polyseemisempi sana on, sitä enemmän sillä on erilaisia innovatiivisia alivartaloita. Aineistoni yleisin lekseemi 1 909 muodollaan on TULLA, jota seuraa TEHDÄ 151 muodolla. NÄHDÄ on harvinaisin yleisistä sanoista, ja sillä on 37 esiintymää. SURRA ja PURRA ovat kaikista harvinaisimpia sanoja aineistossani. Ne ovat taajuussanastossa samalla sijalla 4005., mutta PURRA on kuitenkin polyseemisempi ja aineistossani yleisempi (ks. luku 3.1. lekseemien taajuudesta). PURRA-verbillä on viisi esiintymää ja SURRA-verbillä kaksi. PURRA-verbillä onkin yksi alivartalo enemmän kuin SURRA-verbillä. Näiden kahden verbin aineisto on kuitenkin niin pieni, että sen perusteella ei voi tehdä johtopäätöksiä.

4.2. Lausetyyppien yleiskuva

Tässä luvussa käsittelen aineistoni kokonais kuvaa. Tarkastelen, millaisissa lausekonteksteissa vokaalivartaloinen potentiaali esiintyy. Syvennyn yksittäisiin rakennetyyppeihin tarkemmin luvussa 5. Olen jakanut aineistoni kysymyslauseet hakukysymyksiin, vaihtoehtokysymyksiin, kysymyssanattomiin kysymyksiin ja partikkelikysymyksiin. Sivulauseet olen jakanut konjunktioilla tai konnektiiveilla alkaviin sivulauseisiin, relatiivilauseisiin ja alisteisiin kysymyslauseisiin. Taulukossa 4 näkyy kokonaiskuva aineistostani.

TAULUKKO 4. Aineiston jakautuminen erilaisiin rakenteisiin.

RAKENNETYYPPI	ALATYYPPI	LKM.	%
PÄÄLAUSEET		1 742	82,9
	Väitelauseet	1 327	63,2
	<i>Kateushan tuon kaiken tekenee!</i>		
	Kysymyslauseet	415	19,7
	hakukysymykset	103	24,8
	<i>Hmm. Mit ä tekenetkään tuo ajan ?</i>		
	vaihtoehtokysymykset	252	60,7
	<i>Eli tuleneeko etelä-suomeenkin valkea joulu?????</i>		
	kysymyssanattomat	57	13,7
	<i>Tullenee Puuilon tilohin tuo Litli?</i>		
	partikkelikysymykset	3	0,7
	<i>Kun ne tiedot ettei päässy ollenkaan tulenee vasta viikkojen päästä... vai?</i>		
SIVULAUSEET		291	13,8
	konjunktioilla tai konnektiivilla alkavat lauseet	182	62,5
	<i>Tarina kertoo, että veronpalautukset tullenee jo perjantaina...</i>		
	relatiivilauseet	75	25,8
	<i>Samanlainen puuhastelijaporukka joka tekenee max yhden talon vuoteen.</i>		
	alisteiset kysymyslauseet	34	11,7
	<i>Jalokärhöistä en tiedä, tekenevätkö edes itävää siementä.</i>		
MORFOTAKTISET INNOVAATIOT		42	2,0
	<i>Ole siinä sitten työtä tekeneväsi.</i>		
KITEYTYNEET RAKENTEET		27	1,3
	<i>Meistähän on moneksi mitä parisuhteeseen tulenee – –</i>		
YHTEENSÄ		2 102	100

Vasemmanpuolimmaiseen sarakkeeseen kuuluvat pääryhmät eli väitelauseet, kysymyslauseet, sivulauseet, morfotaktiset innovaatiot sekä kiteytyneet rakenteet. Alatyypin sarakkeessa näkyy jaottelu kyseisen pääryhmän sisällä. Oikeanpuolimmaisessa sarakkeessa ovat jokaisen rakennetyypin luku- ja prosenttimäärät. Alatyypin alla olevien lausetyypin prosentti kertoo niiden osuuden kyseisestä alatyypistä. Esimerkiksi

kysymyslauseista 24,8 % on hakukysymyksiä (ks. taulukko 4). Soluissa olevat kursivoituidut esimerkit ovat aineistostani. Yritin etsiä suhteellisen prototyypin esimerkit, mutta esimerkiksi potentiaalinen sisältävä kysymyslause ei voi olla täysin prototyypinen (Forsberg 1998: 242). Olen selvyyden vuoksi lihavoanut morfotaktisista innovaatioista innovatiivisen muodon ja kiteytyneistä rakenteista virkkeessä esiintyvän rakenteen.

Aineistoni 2 102 vokaalivartaloisesta potentiaalista suurin osa on väitelauseissa. Väitelauseet kattavat 63,2 % koko aineistosta 1 327 esiintymällään, kuten taulukosta 4 näkee. Toiseksi eniten esiintyy kysymyslauseita, joita on 415 kappaletta aineistossani. Täten ne kattavat 19,7 % aineistostani. Erilaisia sivulauseita on aineistossani 291 kappaletta. Sivulauseet kattavat aineistostani 13,8 %. Niistä olen jakanut omaan ryhmäänsä konjunktiolla tai konnektiivilla alkavat lauseet, joita on sivulauseiden aineistossa 182 kappaletta eli 62,5 %. Se on suurin sivulauseiden alatyyppejä. Relatiivilauseita on sivulauseista toiseksi eniten. Ne kattavat sivulauseiden aineistosta 25,8 %, ja esiintymiä on yhteensä 75. Alisteiset kysymyslauseet jäävät pienimmäksi sivulauseiden alatyypiksi 34 tapauksella, ja ne kattavat sivulauseista 11,7 %.

Aineistoni on jakautunut hieman tasaisemmin kuin Forsbergin (1998) perusaineisto ja Savolan (1987) uusin, vuoden 1967 sanomalehtiaineisto. Forsbergin perusaineisto koostuu puhekielestä, ja Savolan aineisto koostuu eri vuosien sanomalehtien kielestä. Vertauskohteena ovat siis puhekieli ja yleiskieli. Savolan aineiston yleiskieli on tosin sen ajan yleiskieltä, jolloin sanomalehti on julkaistu, joten se ei aina vastaa aivan nykypäivän normitettua yleiskieltä. Forsbergin aineistosta väitelauseet kattavat noin 9 % ja sivulauseet 6,4 %. Enemmistö eli 84,6 % Forsbergin perusaineistosta on kysymyslauseita. (Forsberg 1998: 102, 215, 242, 299.) Huomasin myös vokaalivartaloistuneen potentiaalisen morfologiaa käsittelevässä kandidaatintutkielmassani aineistoni jakautuvan muotoryhmiin tasaisemmin kuin Forsbergin aineisto (Pöyhtäri 2019: 16). Tämä voi johtua siitä, että keskustelupalsta-aineistossa ja haastatteluilla hankitussa puhekieliaineistossa käsitellään eri aihepiirejä ja vuorovaikutus on erilaista.

Seuraavaksi vertaan aineistoani Savolan (1987) sanomalehtiaineistoihin. Savolan aineiston vanhimmassa lehdessä, vuoden 1847 Suomettaressa, on 75,5 % päälauseita ja sivulauseita 24,5 %. Väitelauseet kattavat 48,7 % ja kysymyslauseet 26,7 % potentiaalisten lausekonteksteista tässä aineistossa. Seuraava Savolan aineisto on kerätty vuoden 1887

Uusi Suometar -sanomalehdistä. Päälauseita on aineistossa 79,6 % ja sivulauseita 20,4 %. Aineistossa kysymyslauseiden osuus pieneni 16,8 prosenttiin ja samalla väitelauseiden osuus kasvoi 62,8 prosenttiin. Toiseksi uusin aineisto on vuoden 1927 Uusi Suomi -sanomalehdistä. Päälauseiden ja sivulauseiden muutos jatkuu myös samaan suuntaan. Aineistossa on päälauseita 82 % ja sivulauseita 18 %. Tässä aineistossa väitelauseet ovat nousseet 78,8 prosenttiin ja kysymyslauseet ovat laskeneet 3,2 prosenttiin. % (Savola 1987: 503–504.)

Käytän Savolan (1987: 503–504) uusinta, vuoden 1967 aineistoa päävertailukohteena omalle aineistolleni, koska se on lähimpänä nykykirjakieltä. Aineistosta sivulauseet kattavat 10,8 %. Väitelauseita on 84,4 % ja kysymyslauseita 4,8 %. Päälauseiden ja sivulauseiden jakautuminen aineistossani on hyvin lähellä tätä aineistoa. Kysymyslauseiden ja väitelauseiden välinen linja on sama, eli väitelauseet ovat huomattavasti yleisempiä. Jakautuminen aineistossani on kuitenkin tasaisempi, eli kysymyslauseet eivät ole aineistossani yhtä marginaalisia. Lähimpänä aineistoani kysymys- ja väitelauseiden kannalta on Savolan vuoden 1887 sanomalehtiaineisto, josta kysymyslauseita on 16,8 % ja väitelauseita 62,8 %. Samassa aineistossa sivulauseet ovat kuitenkin hieman yleisempiä kuin omassani. Savolan vuoden 1887 aineistosta sivulauseet kattavat 20,4 %, ja omasta aineistostani ne kattavat vain 13,8 % (ks. taulukko 4).

Seuraavaksi vertaan Savolan (1987) uusimman 1967-vuoden aineiston potentiaalilauseiden jakautumista suomen kirjakielen lauseisiin yleisesti. Tähän käytän *Suomen tekstilauseiden piirteitä* -tutkimusta (Hakulinen ym. 1980). Aineistossa on yhteensä 10 149 lausetta. Päälauseet kattavat aineistosta kokonaisuudessaan 53 % ja sivulauseet 47 %. Väitelauseita koko aineistosta on yhteensä 96 % ja kysymyslauseita vain 3 %. (Hakulinen ym. 1980: 217–221.) Tämän vertailun perusteella potentiaalilauseet eivät kirjakielessä eroa muista lauseista kysymys- ja väitelauseiden kohdalla. Sen sijaan päälauseiden runsaus näyttäisi olevan ominaista potentiaalille, koska ne kattavat suurimman osan kaikista vertailuaineistoista (Savola 1987; Forsberg 1998) kuten myös omasta aineistostani.

Näiden vertailujen perusteella aineistoni jakautuminen päälauseisiin, sivulauseisiin, kysymyslauseisiin ja väitelauseisiin on siis lähempänä kirjakieltä kuin puhekieltä. Tämä on mielenkiintoista, kun otetaan huomioon se, että vokaalivartaloistunut potentiaali ei kuulu yleiskieleen. Aineistossani esiintyvä kieli onkin hyvin kirjavaa. Jotkin virkkeet

vaikuttavat siltä, että kirjoittaja pyrkii yleiskieliseen kirjoitusasuun (ks. (80)). Jotkin virkkeet sen sijaan näyttävät hyvin nopeasti kirjoitetulta tajunnanvirralta (ks. esimerkki (81); Crystal 2006: 31–32). Osa virkkeistä on jopa kirjoitettu murteella (ks. (82)).

(80) *Lopullinen päätös tästä **tulenee** vielä tämän vuoden loppuun mennessä.*

(81) *kui kuhmost kaik kattoo ni miehet ku naisetkii kaupatkii ja huoltoasematkii muuttuu kahvioiks onk s järkeee... **tulenneeko** etes kalatelttoo*

(82) *Kultasen kukon luona haesoo selevä paska, mistä se haju **tulennoo***

Lausetyyppianalyysin ulkopuolelle jäävät morfotaktiset innovaatiot ja kiteytyneet rakenteet. Tarkastelen niitä erillään muista lausetyypeistä. Potentiaalinnunnuksen käyttö rajoittuu norminmukaisesti finiittiverbeihin, mutta puhekielessä potentiaalinnunnuksen käyttö on havaittu mahdolliseksi (esim. Heinonen & Kangasniemi 2002; Anhava 2003). Ei ole mielekäästä yhdistää näitä muotoja samaan analyysiin finiittisten kanssa, koska muut jaottelemat ryhmät perustuvat siihen, että potentiaali esiintyy finiittisessä verbimuodossa eli normaalinnunnuksen mukaisesti. Tämän ryhmän muodot eivät sen sijaan voi yksistään toimia predikaatteina lukuun ottamatta eventiiviä ja verbiliittoja (ks. esimerkki (83); VISK 2008 § 490). Vaikka verbiliitot toimivatkin predikaatteina, niissäkin potentiaalinnunnuksen liittyy infiniittiseen verbimuotoon, joten tarkastelen ne morfotaktisina innovaatioina luvuissa 6.1.–6.5.

(83) *Olen jopa **näkenevinäni** jonkiliaista "kaituutta" jopa ateismissa, niin järjen- ja kokemuksienastainen teoria se on, että pitää olla siihenkin tosi "kaita" järki :-)*

Morfotaktisia innovaatioita on aineistossani 42 kappaletta, ja ne kattavat 2 % aineistostani (ks. taulukko 4). Ryhmään kuuluu **eventiivi**, jossa on kaksi moduksen tunnusta eli potentiaalinnunnuksen lisäksi konditionaali (Anhava 2003). Esimerkki (84) on yksikön 3. persoonan eventiivi, mutta en tiedä, mikä tarkoitus sanan ylimääräisellä *e*:llä on. Se voi olla lyöntivirhe. Osa aineistoni morfotaktisista innovaatioista on infiniittisiä verbimuotoja, joihin on lisätty potentiaalinnunnuksen tunnus. Esimerkki (85) on VA-partisiipin yksikön genetiivi, johon on yhdistetty potentiaalinnunnuksen tunnus. Kaikki tämän ryhmän tapaukset eivät kuitenkaan ole infiniittisiä tai edes verbejä. Infiniittisissä verbeissä on myös verbiliittoja, kuten esimerkiksi (83) kvasirakenne. Aineistossani on verbikantaisia substantiivijohdoksia, joihin on lisätty potentiaalinnunnuksen tunnus. Esimerkki (86) on verbikantainen *-minen*-substantiivijohdos, jossa on mahdollisesti potentiaalinnunnuksen tunnus *-ne*-.

- (84) *niinoo, mutta kämäkiläisistä miehistä **tulleneis** sitte kaljuja*
 (85) *Kirja on jo varauslistalla, mutta virkailijatar lupasi vasta noin ehkä puolen vuoden päähän minun vuoroni **tullenevan**.*
 (86) *Ilmeisesti sivutoiminen jatko-tutkinnon **tekeneminen** lienee työttömänä mahdollista ansiosidonnaista menettämättä.*

Kiteytyneitä rakenteita on aineistossani 27 kappaletta, ja ne kattavat aineistostani 1,3 % (ks. taulukko 4). Ryhmään kuuluu *mitä* + TULLA + illatiivi-NP -rakenne, joka on esimerkissä (87). Toinen rakenne on *mitä* + verbi + (*sitten*) + *-kin/-kAAn* (ks. (88)). En voi käsitellä näitä rakenteita muiden kanssa, koska niitä ei voi yksiselitteisesti luokitella kysymyslauseisiin, väitelauseisiin tai eri sivulausetyyppeihin. Ne voivat vaikuttaa alisteisilta kysymyslauseilta, mutta ne eivät ole semanttisesti kysyviä. Nämä tapaukset voivat näyttää myös itsenäisiltä relatiivilauseilta, mutta relatiivipronomini ei viittaa mihinkään geneeriseen paikkaan tai oloon (VISK 2008 § 1169). Käsittelen näidenkin rakenteiden jakautumista alatyyppeihin, merkitystä ja tehtäviä luvuissa 6.1.–6.5.

- (87) *Taidanpa viskata ihan oikeesti hankat naulaan, ja ryhdyn totaaliikieltäytyjäksi **mitä verojen maksuun tulenee**.*
 (88) *Mihin lopputulokseen **tullenetkin**, lopullinen vastuu jää sinulle.*

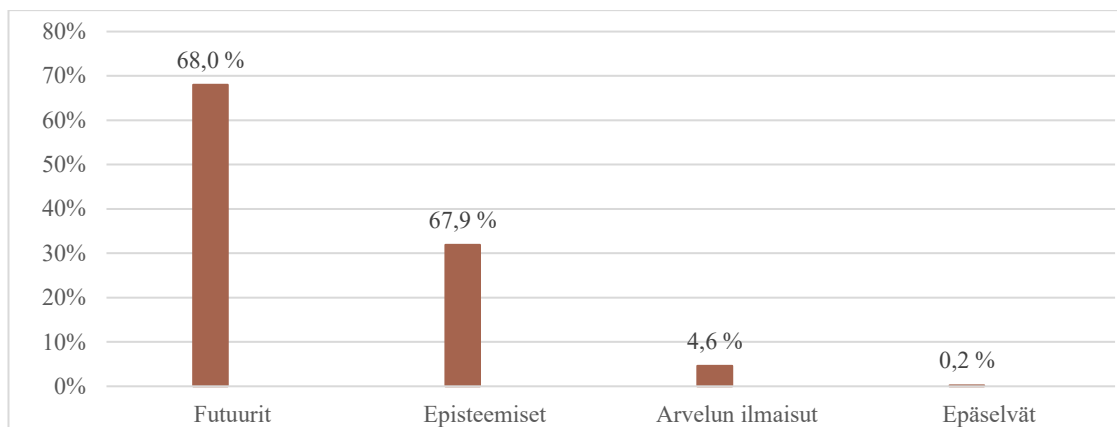
Potentiaalın käyttö on aineistossani monipuolista, minkä vuoksi ryhmiin jakamisessa oli haasteita. Aineistostani huomaa, että potentiaalın käyttö keskustelupalsta-aineistossa voi muistuttaa niin puhe- kuin kirjakieltäkin. Lausetyypit ovat jakautuneet lausetyyppiryhmiin tasaisemmin omassa aineistossani kuin vertailuaineistoissa (Savola 1987; Forsberg 1998), mikä voi johtua keskustelupalstojen vuorovaikutuksen luonteesta. Kaikkien potentiaaliaineistojen yhteinen piirre on kuitenkin päälauseiden runsaus ja sivulauseiden vähäisyys. Keskustelupalstoilla kieli on vapaampaa, joten tyyli vaihtelee kirjakielestä yleispuhekieleen tai murteisiin ja sisältö voi olla sekä omakohtaista että objektiivista. Puhekieli- ja sanomalehtiaineistossa nämä seikat ovat rajatumpia.

5. LAUSETYYPPIKOHTAINEN ANALYYSI

Tässä luvussa käsittelen aineistoani lausetyyppi kerrallaan. Aloitan luvun 5.1. väitelauseista lähinnä semanttisesta näkökulmasta. Kysymyslauseiden luvussa 5.2. tarkastelen haku-, vaihtoehto- ja partikkelikysymyksiä sekä kysymyssanattomia kysymyslauseita. Lopuksi luvussa 5.3. esittelen sivulauseet eli konnektiivilla tai konjunktiolla alkavat lauseet, relatiivilauseet ja alisteiset kysymyslauseet.

5.1. Väitelauseet

Suurin osa aineistoni potentiaaleista on väitelauseissa. Ne kattavat 63,2 % koko aineistosta 1 327 esiintymällään, kuten luvun 4.2. taulukosta 4 näkee. Kuviossa 2 ovat potentiaalimuotojen semanttiset tehtävät väitelauseissa. Olen jakanut aineistoni potentiaalit futuuriin ja episteemisiin merkityksiin. **Episteemisten** ryhmä koostuu niistä tapauksista, jotka ovat ainoastaan episteemisiä eivätkä sisällä futuurisuutta. Episteemisyyttä sisältävät futuuria ilmaisevat potentiaalit kuuluvat täten futuurien ryhmään. Aineistossani on joitakin nesessiivirakenteita, kuten tämä aineistoesimerkki: *Naisen tulenee laskea jalkansa maahan hiukan myöhemmin kuin mies*. Näissä lauseissa on mukana deonttisuutta, mutta deonttisuus on nesessiivirakenteessa, ja potentiaali vaikuttaa episteemiseltä. Esimerkkilauseessa puhuja ei ole täysin varma tanssin säännöstä, jonka esittää nesessiivirakenteen avulla. Futuuristen ja episteemisten merkitysten kanssa limittyvät arvelun ilmaisut. Olen eritellyt ryhmään epäselvät sellaiset tapaukset, joiden merkityksestä en ole varma. Tämän kuvion laskuista olen jättänyt pois morfotaktiset innovaatiot ja kiteytyneet rakenteet, koska ne eroavat niin paljon muista potentiaaleista (ks. 4.2.; taulukko 4). Niitä tarkastelen verbikohtaisessa analyysissä luvussa 6.

KUVIO 2. Potentiaalimuotojen semanttiset tehtävät väitelauseissa.

Väitelauseista suurin osa eli 68 % on futuurimerkityksessä (ks. kuvio 2). **Futuuri** näkyy muun muassa verbiketjuissa eli potentiaalimuotoisesta TULLA-verbistä ja MA-infinitivistä muodostetuissa futuurirakenteissa (ks. (89)). Niistä kerron enemmän luvussa 6.1. Kuvion 2 futuureihin olen laskenut nämä verbiketjut sekä suomen kielelle tyypilliset preesensin muotoiset mutta merkitykseltään futuuriset lauseet. Erotin futuurit preesensistä esimerkiksi tulevaan viittaavien ajan ilmauksien perusteella (ks. (90)). Joissakin aineistoni futuureiksi määrittelemissäni tapauksista ei ole aikaan liittyviä ilmauksia. Niissä perustelen futuurisuuden muutokseen viittaavilla kielenaineiksilla. Esimerkissä (91) tulevaan viittaavat ainakin sana *muutos* ja illatiivi. TULLA-verbi vaikuttaa futuurien yleisyyteen, koska sitä käytetään usein muutoksen ja tulevan ilmaisemiseen. Myös Forsberg (1998: 225) mainitsee futuurin yhdeksi potentiaalinen merkityksistä, mutta hänen aineistossaan sitä on enemmän kansanrunoissa kuin puhekieliaineistossa.

(89) *Tänä vuonna kasvu **tulenee olemaan** keskivertoa suurempi.*

(90) *Nähneet somessa Sipilän kutsun ja tulenevat Tornioon **ensi viikolla**.*

(91) *Lakimuutos tulenee voimaan.*

Potentiaalinen kanssa käytetään myös muita episteemisyyttä ilmaisevia sanoja ja rakenteita. Näitä **arvelun ilmaisuja** on 4,6 % väitelauseiden aineistosta (ks. kuvio 3). Ne toistavat potentiaalinen merkitystä, joka on episteeminen arvelu. Myös Forsberg huomasi tämän omassa aineistossaan. Kun episteemisyyden ilmaisuun käytetty kielenaine ja potentiaali ovat molemmat samassa lauseessa, kyseessä voi olla modaaliharmonia. (Forsberg 1998: 221–222.) Omassa aineistossani suurin osa arvelun ilmaisuista näyttäisi olevan modaaliharmoniaa noudattavia tapauksia, kuten esimerkeissä (92)–(93). Otin arvelun ilmaisuihin mukaan muitakin ilmaisun tapoja kuin partikkeleita. Esimerkissä (94) on lisäksi *en ole*

varma, joka myös vaikuttaa potentiaalın kanssa harmoniselta. Puhekielessä modaalısilla partikkeleilla on tosin sellaista käyttöä, joka ilmaisee puhujan varmuutta sanomastaan (Forsberg 1998: 221–222). Omassa aineistossani tällaista käyttöä edustavat vain *eiköhän*-lauseet (ks. (95)). Potentiaalın rinnalla käytetään eritasoisia varmuuden ilmaisimia, jotka vaikuttavat yhdessä proposition varmuuteen. Esimerkin (96) *liki satavarmasti* antaa lauseelle varmuutta. Sen sijaan esimerkin (97) *pommin varmasti* on ristiriidassa potentiaalın kanssa ja potentiaali antaa varmuutta ilmaisevaan lauseeseen epävarmuutta. Toisaalta esimerkeissä (96)–(97) potentiaalın voi tulkita myös ei-episteemiseksi futuuriksi. Potentiaalın ilmaiseman varmuuden lisääntyessä futuurin merkitys korostuu ja potentiaali ilmaisee selvemmin futuurisuutta.

- (92) *Asia **tulenee ehkä** mutkikkaamaksi kun lahjan antaja, lahjan saaja ja itse lahja ovat eri kunnissa.*
- (93) ***Tekenevät varmaan** pimeitä hommia*
- (94) *(**tulenee** salaman mukana, **en ole varma**)*
- (95) *En kehtaa nyt aloittaa ihan "räpsimällä" kuvaamaan kokeilumielessä, mutta **eiköhän** jouluna **tullene otettua** jokunen kuva jolloin näkee toimiiko K-x todella vai ei NiMH-kennoilla.*
- (96) *Näin **tulennee käymään liki satavarmasti** ja jos tapaat niin pidä nyt ainakin se mielessä että mitään et lainaa tai lahjoita sille vaikka mikä hät muka olisi.*
- (97) *Tässä tapauksessa **tullenee pommin varmasti** raja täyteen.*

Seuraavaksi esittelen epäselvät tapaukset. Niitä on kolme, joten ne kattavat väitelauseiden aineistosta vain 0,2 % (ks. kuvio 2). Esimerkissä (98) potentiaalın episteemisyys koskee todennäköisesti päivää, jolloin kyseinen asia tulee myyntiin (tekstissä *19pvnä*). Tällöin *jos tulee* ilmaisisi epävarmuutta siitä, tuleeko asia ollenkaan myyntiin. Esimerkki (99) sisältää myös futuurimerkityksen.

- (98) *en nyt kiireiltäni kerennyt tarkastelemaan ja tuokin **tulenee/jos tulee**, oikeasti myyntiin todennäköisesti vasta *19pvnä* jos sittenkään, todennäköisesti ei sittenkään.*
- (99) ***Miul tulenoo miälehen** joku epärehellii immeineö, jok ei pysy sanoissaa, vaa poistaap ettei jää valleistaa kii myähemmi.*

Esimerkissä (98) ei ole syntaktisesti mitään erikoista, mutta on epäselvää, miten puhuja voi olla epävarma siitä, mitä hänelle tulee mieleen. Voi olla, että puhuja yrittää pehmentää mielipidettään potentiaalilla, koska esimerkiksi kysymyslauseissa potentiaali toimii kysymyksen pehmentäjänä (Penttilä 1963: 475). Puhuja korostaa päälauseessa, että kyseessä on hänen mielipiteensä. Esimerkissä (100) on epäselvää, antaako kirjoittaja kaksi

eri morfologista asua (**tulenee* tai *tullee*) vai kaksi eri taivutusmuotoa. Monissa konteksteissa kirjoittajat jäivät keskustelemaan kirjoitusasuista. Eräässä esimerkissä toinen keskustelija korjasi **tulenee*-muodon norminmukaiseen *tullee*-muotoon. Keskustelija vastasi siihen, että hän tietää kyllä norminmukaisen muodon, mutta käyttää vokaalivartalo-muotoa, koska muut ymmärtävät sen paremmin. Esimerkin (100) *tullee* voi olla myös indikatiivin yksikön 3. persoona, jossa on yleisgeminaatio. Myös esimerkki (100) on futurinen.

(100) *tästä kaapunkista tullee, tullenee suomen paras paikka, jos ei jo olekki.*

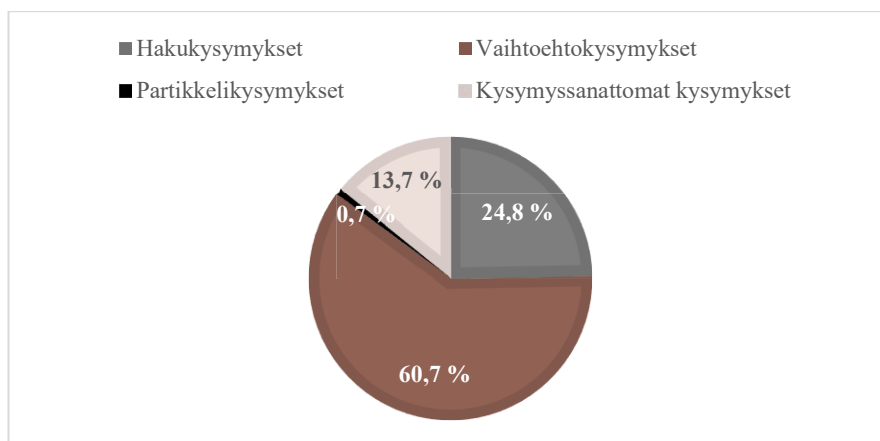
Savolan (1987: 504) kirjakieliaineisto osoittaa, että potentiaalinen käyttö on vuosien kuluessa rajoittunut lähinnä väitelauseisiin. Sen sijaan Forsbergin aineistossa väitelauseita on hyvin vähän (Forsberg 1998: 215). Minun aineistoni jää näiden kahden välille. Väitelauseita on aineistossani eniten, mutta muut lausetyypit eivät jää marginaalisiksi. Aineistoni väitelauseissa näkyy kaikista lausetyypeistä eniten yleiskieleen pyrkivää kirjoitusasua, jolloin kirjoittaja on todennäköisesti hahmottanut vokaalivartaloisen potentiaalisen yleiskieliseksi tai ainakin yleiskieliseen tekstiin sopivaksi.

5.2. Kysymyslauseet

Olen jakanut kysymyslauseet vaihtoehtokysymyksiin, hakukysymyksiin, partikkelikysymyksiin ja kysymyssanattomiin kysymyksiin. **Hakukysymyksen** aloittaa interrogatiivipronomini tai interrogatiivinen proadverbi tai -adjektiivi (ks. (101)). Kysymyksellä haetaan tietoa jostain lauseen osasta. **Vaihtoehtokysymyksen** tuntomerkki on *-kO*-liitepartikkeli (ks. (102)–(103)). Vaihtoehtokysymyksillä kysytään yksinkertaisimmillaan lauseen sisällön paikkaansa pitävyyttä. Vaihtoehtokysymyksiin kuuluvat myös **disjunktii-viset vaihtoehtokysymykset**, joissa rinnastuskonjunktio *vai* yhdistää lauseita (ks. (104)). **Partikkelikysymyksissä** kysyvyyttä osoittaa pelkästään loppuun lisätty partikkeli *vai* tai alkuun lisätty *entä(s)* (ks. (105)–(106)). Muuten ne ovat syntaksiltaan väitelauseiden kaltaisia. Aineistossani on myös kirjoitetulle kielelle ominaisia **kysymyssanattomia kysymyslauseita**, joissa kysyvyyttä ilmaisee ainoastaan kysymysmerkki (ks. (107)). (VISK 2008 § 1678–1679.) Kaikkien näiden ryhmien osuus aineistostani näkyy kuviossa 3.

- (101) **Milloin** tullenee G&R:n uusi levy???
- (102) **Tulleneeko** kaverilta edxlämänkerta vaiko peräti elokuva ittestään?
- (103) **siitäkö** tullenee?
- (104) **Tuleneeko** kuntoon itsestään **vai** pitäisikö alkaa asentelemaan?
- (105) Kun ne tiedot ettei päässy ollenkaan tulenee vasta viikkojen päästä... **vai**?
- (106) Talosta tulenee siten RAUORA, **vai mitä** ;)
- (107) **Näkenet** itsekkin, että perustelusi hieman horjuu ?

Kysymyslauseiden aineisto koostuu 415 lauseesta. Kaikki lukumäärät ovat luvun 4.2. taulukossa 4. Jaoin aineistoni haku- ja vaihtoehtokysymyksiin Forsbergin (1998) tutkimuksen mallin mukaisesti. Kuvioista 3 näkee, että suurin osa aineistoni kysymyslauseista on vaihtoehtokysymyksiä, jotka kattavat 60,7 % kysymyslauseiden aineistosta. Niitä on 252 tapausta. Toiseksi eniten aineistossani on hakukysymyksiä, joita on aineistossani 103 kappaletta, eli ne kattavat 24,8 % kysymyslauseiden aineistosta. Kysymyssanattomia kysymyksiä on aineistossani 57 kappaletta, eli ne kattavat 13,7 % aineistostani. Aineistossani on myös kolme partikkelikysymystä, joten ne jäävät hyvin marginaaliseksi lausetyypiksi 0,7 prosentillaan.

KUVIO 3. Erilaisten kysymyslauseityyppien osuus aineistosta.

Aineistossani on kolme disjunkttiivista vaihtoehtokysymystä (ks. (102), (108)). Niissä on aitoa kysyvyyttä, koska vastaajan odotetaan valitsevan *vai*-konjunktiolla erotettujen vaihtoehtojen väliltä. Esimerkissä (108) on yhdistetty väitelause ja vaihtoehtokysymys. Tämä disjunkttiivinen vaihtoehtokysymys kyseenalaistaa väitelauseessa sanotun. Tämä poikkeus sisältää enemmän retorisuutta kuin muut disjunkttiiviset vaihtoehtokysymykset ja vaikuttaa myös affektiiviselta. Tässä keskustelussa puhuttiin toisesta automerkestä, jolle oli tullut ylikysyntää. Kommentoija viittaa tähän, kun sanoo, että Citroën näkee tällaisista merkkiä unia tai painajaisia.

(108) *Citikka* [Citraöen] *näkee tämmöisitü* [tämmöisistä] *märkiä unia vai painajai-siako näkenee?*

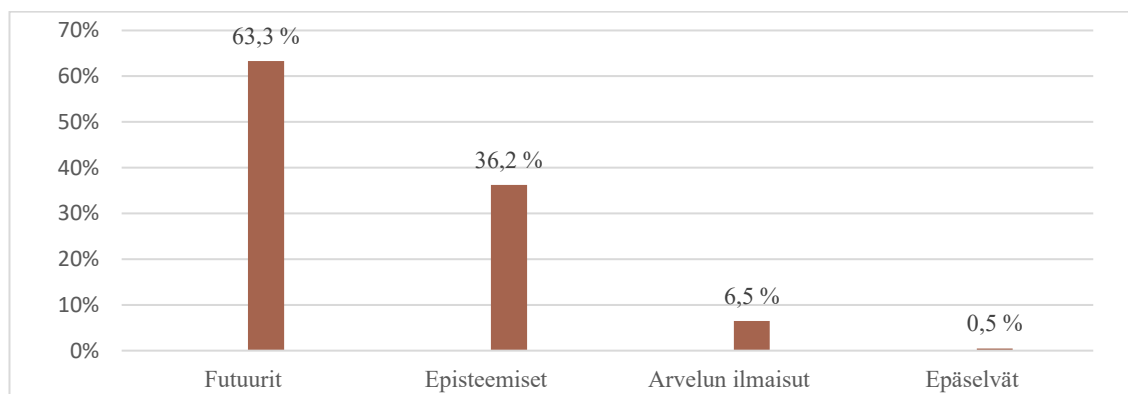
Partikkelikysymyksiä on aineistossani vain kolme kappaletta. Niistä kaksi sisältää *vai mitä* -rakenteen (ks. (106)), ja yhdessä on pelkkä *vai* (ks. (105)). Partikkelikysymykset poikkeavat muista erittelemistäni kysymyksistä, koska niissä potentiaali on syntaktisesti osa väitelauseetta, jota partikkelikysymys kyseenalaistaa. Ilman kysyvää partikkelia kaikki esimerkit olisivat väitelauseita. Kaikissa partikkelikysymyksissä on aitoa kysyvyyttä, koska niillä haetaan vastausta siihen, onko edeltävä väite totta vai ei.

Reilu kolmannes Forsbergin (1998: 278) aineistosta on vaihtoehtokysymyksiä, joten ne ovat vähemmistö hänen aineistostaan. Forsbergin aineistosta enemmistö sen sijaan on hakukysymyksiä. Ne kattavat noin 64 % hänen aineistonsa kysymyslauseista. Forsbergin kysymyslauseaineiston jakautuminen onkin omaan aineistooni verrattuna päinvastainen. Forsberg ei ole erottanut partikkelikysymyksiä omaan ryhmäänsä. *Suomen tekstilauseiden piirteitä* -tutkimuksen kokonaisesta asiatekstiaineistosta vaihtoehtokysymykset kattavat 1 %, ja niitä on 121 kappaletta aineistossa. Hakukysymyksiä on sen sijaan 2 % ja 200 kappaletta (Hakulinen ym. 1980: 117–210). Näin ollen kysymyslauseiden aineistosta noin 38 prosenttia on tekstilauseaineistossa vaihtoehtokysymyksiä, ja hakukysymyksiä on 62 prosentin enemmistö. Tämä on hyvin lähellä Forsbergin (1998) aineiston jakautumista ja samalla päinvastainen oman aineistoni kanssa. Muidenkin lähteiden mukaan enemmistö suomen kysymyslauseista on hakukysymyksiä (esim. Hakulinen & Karlsson 1979: 282). Aineistoni eroaa siis vaihtoehtokysymysten ja hakukysymysten osalta yleisestä kielenkäytöstä ja potentiaalinen puhekielikäytöstä. Savola (1987) ei sen sijaan tehnyt ollenkaan kysymyslauseiden sisäistä jakoa, joten kirjakielen potentiaalinen kohdalla ei ole vertailukohdetta.

Ero Forsbergin aineistoon voi johtua esimerkiksi *lie*-alkuisista verbeistä, joita minun aineistossani ei ole. *Lie*-verbejä käytetään paljon partikkelin kaltaisesti esimerkiksi *mikä lie* -ilmaisuuksissa, jotka Forsberg on luokitellut hakukysymyksiksi (esim. Forsberg 1998: 262–263; ks. *mikä lie* -ilmaisuuksista myös Hodges 2014: 76, 91). Todennäköisesti tämä ei kuitenkaan yksistään selitä sitä, miksi aineistossani on hakukysymyksiä yli puolet vähemmän kuin Forsbergilla. Ero on erikoinen myös siksi, että tekstilauseaineiston (Hakulinen ym. 1980: 117–210) jakautuminen muistuttaa Forsbergin (1998) potentiaalilauseiden

aineiston jakautumista. Tämän perusteella näyttää todennäköiseltä, että ero ei johdu pelkästään tekstilajista.

Olen koonnut kuvioihin 4 ja 5 kysymyslauseiden semanttiset kontekstit. Kuviossa 4 ovat merkitykset, joita näkyy kaikissa muissakin lausetyypeissä (ks. 5.1. ja 5.3.) Kysymyslauseiden potentiaaleista 36,2 % on semantiikaltaan ainoastaan episteemisiä. Kysyvyys ja episteemisyys ovat merkitykseltään lähellä toisiaan, koska kysymykset ilmaisevat epätie-toisuutta (Kangasniemi 1992: 224). Retorisissa kysymyksissä potentiaali ilmaisee arvelua ja epävarmuutta, ja aidoissa kysymyksissä potentiaali tuo varovaisuutta kysymykseen (Penttilä 1963: 475). Myös kysymyslauseista suurin osa eli 63,3 % on futuurisessa merkityksessä. Arvelun ilmaisuja on 6,5 % ja epäselviä tapauksia 0,5 %. Olen määritellyt luvussa 5.1. ryhmien tarkemmat kriteerit. Futuuri limittyy kaikkien muiden merkitysten kanssa, eli yksi lause voi olla futuurinen ja samalla sisältää arvelun ilmaisimia. Episteemisten ryhmä koostuu niistä tapauksista, jotka ovat ainoastaan episteemisiä eivätkä sisällä futuurisuutta.

KUVIO 4. Potentiaalimuotojen semanttiset tehtävät kysymyslauseissa.

Futuuria näkyy paljon retorisissa kysymyksissä. Osassa retorisista kysymyksistä on ilmaisu, joka viittaa siihen, että vastausta ei odoteta, vaan odotetaan vastauksen tulevan itsestään tulevaisuudessa (ks. (109)–(110)). Esimerkissä (109) puhuja vastaa omaan kysymykseensä sanomalla *aika näyttää*. Kyseessä on siis tulevaisuuden spekulointi enemmän kuin kysymys.

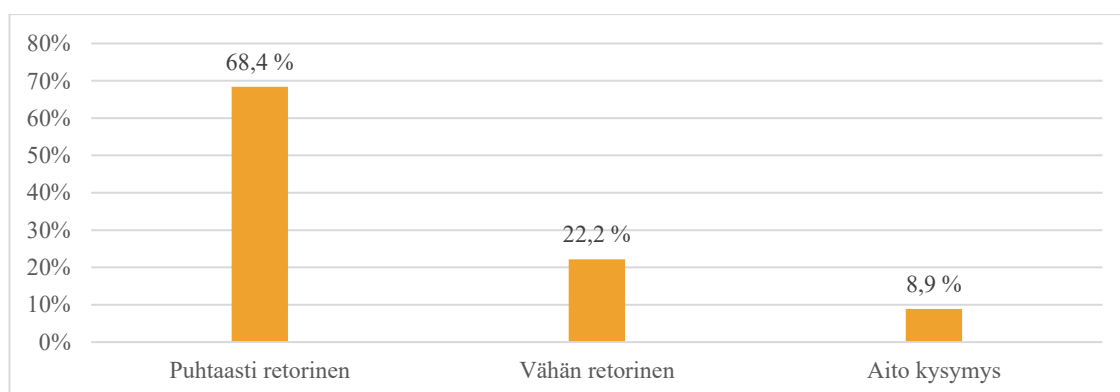
(109) *Tuleneeko Jeesus vai, **aika näyttää**.*

(110) *Kuinkahan kauniiksi tässä vielä **tuleneekaan**.*

Arvelun ilmaisut ovat kysymyslauseissakin pieni ryhmä 6,5 prosentillaan, mutta niitä on hieman enemmän kuin väitelauseissa (ks. 5.1.). Arvelun ilmaisut ovat episteemisissä lauseissa, jolloin ne ovat harmonisia potentiaalin kanssa. Kysymyslauseissa on samoja arvelun ilmaisuja kuin väitelauseissakin, kuten esimerkin (111) *ehkä*. Retorisilla kysymyksillä on myös omia arvelun ilmaisuja, kuten *en tiedä* -vastaus omaan kysymykseen (ks. (112)). Tällainen vastaus korostaa sitä, että kysymyksen tarkoitus on ainoastaan epätietoisuuden ilmaiseminen eikä vastauksen saaminen. Myös *lie*-partikkelia käytetään kysymyslauseissa (ks. (113)).

- (111) *Ehkä siihen tullenee jokin TANSSISUKARI joka alkaa tahkoamaan rahaa ?*
 (112) *Tulleneeko siitä sitten mieleen äiti tai isä ja varhaiset turvallisuuden ja rakkauden kokemukset, en tiedä.*
 (113) *Mikä lie ydinvoimala tullene ihän sairaalan viereen kun hirmuiset kaivannot on tehty?*

Kuvioon 5 olen koonnut **kysyvyyden tasot**. Olen jakanut kysyvyyden tasot retorisiin, vähän retorisiin ja aidosti kysyviin lauseisiin. Tärkein erittelyperiaate minulle on se, vaikuttaako puhuja odottavan kysymykseen vastausta. En voi mennä puhujan päähän sisään, mutta voin tarkastella esimerkiksi kysymysmerkkejä ja pisteitä sekä kysymyksen aiheetta ja puhujan mahdollista lisäpohdintaa kysymyksen jälkeen. Myös kysymyksen aiheet voivat antaa vihjeitä kysymyksen retorisuudesta. Välissä oleva retoristen ja mahdollisesti kysyvien lauseiden ryhmä koostuu niistä, jotka eivät ole täysin aitoja kysymyksiä mutta eivät täysin pohdintaakaan. Kuviosta puuttuvat epäselvät tapaukset, ja siksi yhteenlaskettuna prosenteista tulee 99,5 %.

KUVIO 5. Kysyvyyden tasot kysymyslauseissa.

Puhtaasti retoriset tapaukset kattavat 68,4 % eli suurimman osan kysymyslauseiden aineistosta. Tämä on odotuksenmukaista, koska aikaisemmassa tutkimuksessa ja

kieliopeissa potentiaalinen kerrotaan antavan kysymykselle retorisen sävyn (esim. Forsberg 1998: 242). Tähän ryhmään kuuluvissa lauseissa on useampia tai selkeitä retorisuuden ilmaismuotoja. Esimerkiksi kysymysmerkit yleensä puuttuvat lopusta, ja joskus lauseen päättämiseen käytetään kolmoispistettä (ks. (114)). Toisaalta esimerkissä (115) on kysymysmerkki, mutta aiheen ja futuuruuden perusteella kysymys vaikuttaa retoriselta kysymykseltä, joille odotetaan vastausta tulevaisuudelta eikä keneltäkään keskustelun osallistujalta. Esimerkissä (116) *kuitenkin* ilmaisee puhujan varmuutta ja vähentää kysyvää sävyä. Kun puhuja vastaa itse omaan kysymykseensä, kysymyksen voi olettaa olevan retorinen (ks. (117)). Myös *lie*-muotoa käytetään episteemisen partikkelin tavoin, mikä tukee lauseen retorisuutta (ks. esimerkki (118); VISK 2008 § 1605). Kaikki antamani esimerkit lukuun ottamatta esimerkkiä (118) ovat futuureja. Aineistossani ei ole paljon retorisia kysymyksiä, jotka eivät ole futuureja. Monissa näistä tapauksista on jonkinlaista affektivisuutta ja vähättelyä (ks. (119)–(120)). Neutraalimmissa nykyhetkeen sijoituvissa retorisisissa kysymyksissä pohditaan yleensä jonkin asian alkuperää. Pohdittava asia on tällöin adverbialli elatiivissa (ks. (118)).

- (114) *Miten **tullenee** vaikuttamaan lainsäädäntöön, homojen, transujen, naisten oikeuksiin, myös uskonnonvapauteen jne...*
- (115) ***Tulleneeko** tälle kesälle enää todella kunnollista ukonilmaa?*
- (116) ***Tulleneeko** Manse **kuitenkin** Manchesterin nimestä, molemmat kaupungit teollisuuskaupunkeja.*
- (117) *Vaan miten jatkossa, mitähän noista kakaroista sitten **tullenee**. **Oletan, nistejä ja puleja suuresta osasta.***
- (118) *Kokoonpano juu suomessa, mutta mistä **lie** osat **tullenevat**? Saksalaisina kaupataan, kokoonpano todellellakin täällä, elektroniikkaa, renkaita, moottoriosia, korinosat, ties mitä voidaan valmistaa ties missä.*
- (119) ***Tekeneekö** kukaan viisas niin, tuskinpa.*
- (120) *Tsupari tarjoilee lähinnä mielikuvia lehtien palstoilla, **tekenöökö** sitte muuta...*

Retorisen ja aidon kysymykset raja ei ole aina jyrkkä, joten tein välitapauksille **vähän retoristen** ryhmän. Nämä kysymykset sisältävät retorisuutta eivätkä ole selvästi aitoja kysymyksiä, mutta eivät ole myöskään puhtaan retorisia. Tällaiset kysymykset kattavat 22,2 % kysymyslauseiden aineistosta. Lauseet sisältävät niitä samoja retorisuuden ilmaismuotoja, joita mainitsin puhtaasti retoristen kysymysten kohdalla. Potentiaali jo itsessään ilmaisee retorisuutta. Aidoissa kysymyksissä potentiaali toimii varovaisuutta lisäävänä elementtinä tai kohteliaisuuskeinona (Penttilä 1963: 475). Esimerkiksi (122) sisältää kysymysmerkin, mutta myös *sitten* ja *kuitenkin* -partikkelit, jotka viittaavat siihen, että

puhujalla on melko varma *kiireen* tulosta. Esimerkki (123) voisi olla aito kysymys rakenteensa puolesta, mutta piste lopussa antaa kuvan, että puhujalla ei itse hahmota sitä kysymykseksi. Internetin keskusteluissa pitää muistaa kielioppivirheiden mahdollisuus, mutta siitä huolimatta en voi pitää esimerkkiä (123) aitona kysymyksenä.

(121) **Tuleneeko** sitten kuitenkin kiire jossakin vaiheessa?

(122) Milloin **tulenee** takaisin.

Aitoja kysymyksiä on aineistossani 8,9 % (ks. (123)–(125)). Tämä on myös odotuksenmukaista, koska sekä Hodges (2014) että Forsberg (1998) löysivät potentiaalitutkimuksissaan jonkin verran aitoja kysymyksiä. Kysymykset eivät kuitenkaan ole koskaan prototyyppejä, ja potentiaali antaa aina oman sävynsä kysymykselle (Forsberg 1998: 242). Aineistoni tapauksissa potentiaali lisää varovaisuutta kysymykseen. Esimerkissä (124) puhujalla kertoo uudesta Karjalan murteella kirjoitetusta Aku Ankasta ja tiedustelee, saako sitä jo kaupoista ja millä nimellä. Koko teksti on tarkoituksella kirjoitettu murteella. Kyseessä voi olla varovainen kysymys, mutta luultavasti potentiaalilla on haettu itämurteisuuksia tekstiin. Yleispuhekielellä tai kirjakiielellä kirjoitetuissa tapauksissa potentiaalinen tarkoitus on kysyä varovaisesti tai kohteliaasti (ks. (124)–(125)). Savolan (1987: 507) kirjakieliaineistossa ei ole esimerkkejä aidoista kysymyksistä. Näiden aineistojen perusteella näyttäisi siltä, että potentiaalinen sisältävät aidot kysymykset kuuluvat puhekielen kaltaisiin kielimuotoihin.

(123) Millokohta hää kauppa **tuleno** ja mikä lie kirja nimeltää?

(124) Kun ne tiedot ettei päässy ollenkaan **tulenee** vasta viikkojen päästä... vai ?

(125) **Tulleneeko** mitään tulli- tai alv maksuja ?

Semanttisesti epäselviä tapauksia on kysymyslauseissa kaksi. Esimerkki (126) on samankaltainen kuin luvun 5.1. esimerkki (98). Kummassakaan ei ole syntaksin kannalta mitään erikoista, mutta semantiikan kannalta on mielenkiintoista, että puhujalla epäröi omia mielipiteitään eli sisäisiä asioita. Kuten esimerkissä (98) tässäkin potentiaali lisää mielipiteen ilmaisuun varovaisuutta. Esimerkki (127) on myös syntaktisesti mielenkiintoinen. Se sisältää potentiaalinen ja *-kin-* ja *-ko-*partikkelit. **Tulleneekinkohan*-muodon merkitys on siis 'tuleeko ehkä myös'.

(126) **Tulenenko** nyt siihen johtopäätökseen, että sivulla viuhahtelee iki-nuolia -nopeita ja tarkkoja, yhteisenä nimikkeenään tietty nuorekkuus. :)

(127) *maumutsaalto tulleneekinkohan?*

Kysymyslauseet ovat toiseksi suurin ryhmä aineistostani 19,7 prosentillaan. Ryhmään kuitenkin mahtuu monipuolista kysymyslauseiden käyttöä, eivätkä kaikki tapaukset ole retorisia kuten Savolan (1987: 507) kirjakieliaineistossa. Vokaalivartaloistunut potentiaalia esiintyy myös kirjakielelle ominaisissa kysymyksissä eli kysymyssanattomissa kysymyksissä. Aineistoni potentiaalinen kysymyslausekäyttö ei täten ole marginaalista, kuten kirjakielessä.

5.3. Sivulauseet

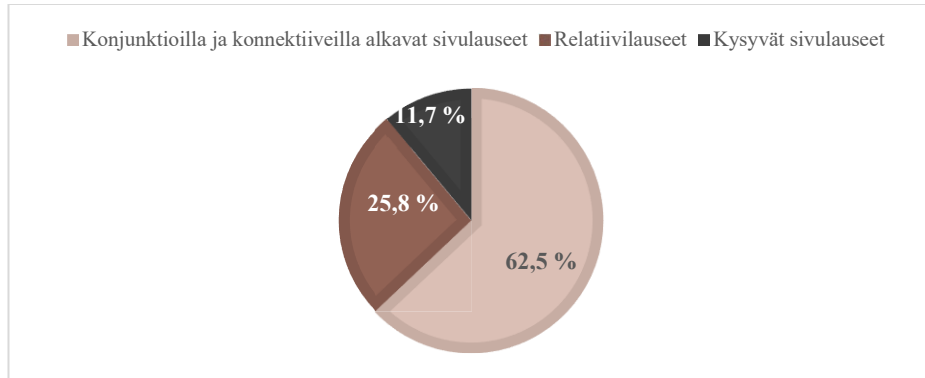
Aineistossani on 291 sivulauseetta, joten ne kattavat siitä 13,8 % (ks. taulukko 4 luvusta 4.2.). Jaoin sivulauseet kolmeen ryhmään: relatiivilauseisiin, konjunktioilla tai konnektiiveilla alkaviin lauseisiin sekä alisteisiin kysymyslauseisiin. Konjunktioilla tai konnektiiveilla alkaviin lauseisiin kuuluvat muun muassa adverbiaalilauseet (ks. (128)). Adverbiaalikonjunktioita ovat *koska, kun, kunnes, jos, ellei, jollei, mikäli, vaikka, joskin, jos kohta, jotta* ja *että* (merkityksessä 'jotta'). Aineistossani näistä esiintyy konjunktioita *koska, kun, jos, vaikka, joskin* ja *että*. Adverbiaalilauseita voi merkitä myös konnektiiveilla, minkä vuoksi sivulauseiden ryhmässä on myös konnektiivilla alkavia lauseita (ks. (129)). (VISK 2008 § 1111.) Ryhmässä on kuitenkin muitakin lauseita kuin adverbiaalina toimivia sivulauseita. Esimerkiksi *että* ei aina toimi adverbiaalikonjunktiona. Yleensä se toimii yleiskonjunktiona ja voi aloittaa esimerkiksi objektina toimivan sivulauseen.

(128) *Ja saattaa menettää lisää, **kun** Ay mafian mies **tullenee** puheenjohtajaksi..*

(129) *joten äänestäkää S-vaaleissa jotain taloudesta ymmärtävää, **niin** eiköhän huoltsikkakin **tullene**.*

Kuten kuvioista 6 näkee, aineistoni sivulauseista suurin osa alkaa **konjunktioilla tai konnektiivilla**. Tällaiset lauseet kattavat 62,5 % sivulauseiden aineistosta 182 esiintymälään. Forsbergin puhekieliaineistosta vastaava ryhmä on *jos, vaikka* ja *kun* -lauseet. Niitä on hänen aineistostaan 63 %, ja niistä suurin osa on *kun*-lauseita. *Jos*- ja *vaikka*-alkuiset sivulauseet ovat huomattavasti harvinaisempia. (Forsberg 1998: 303.) Savolan (1987: 505) sanomalehtiaineistoissa konjunktioilauseet kattavat noin puolet kaikista sivulauseista vuoden 1847 Suomettaressa, vuoden 1887 Uudessa Suomettaressa ja vuoden 1927

Uudessa Suomessa. Jostain syystä uusimmassa vuoden 1967 Uudessa Suomessa konjunktiolauseiden määrä on laskenut 29 prosenttiin.

KUVIO 6. Sivulauseiden aineiston jakautuminen ryhmiin.

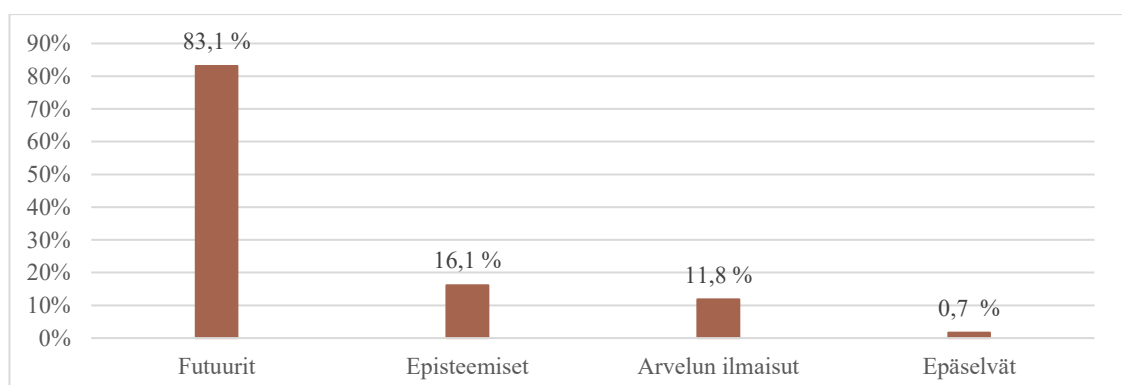
Aineistoni sivulauseista **relatiivilauseita** on 25,8 % eli yhteensä 75 kappaletta (ks. kuvio 6). *Samanlainen puuhastelijaporukka joka tekenee max yhden talon vuoteen* on esimerkki relatiivilauseesta aineistossani. Forsbergin (1998: 311) aineisto jakautuu melko samalla tavalla omani kanssa, koska relatiivilauseet kattavat 36 % hänen aineistostaan. Savolan (1987: 505) aineistossa relatiivilauseet yleistyvät 1800-luvulta 1960-luvulle tullessa. Vuosikerroissa 1847 ja 1887 relatiivilauseet kattavat noin 30 % sivulauseista. Vuonna 1927 määrä nousee 40 prosenttiin, ja vuonna 1967 jo 63 % sivulauseista on relatiivilauseita.

Kaikista pienin osuus aineistoni sivulauseista on **alisteisia kysymyslauseita** (esim. *Olen pohtinut, tuleneeko antikristus Windsorin huvustasta.*) Alisteisia kysymyslauseita on 11,7 % sivulauseaineistostani eli yhteensä 34 esiintymää (ks. kuvio 6). Forsbergin (1998: 351) puhekieliaineistossa ei ole ollenkaan alisteisia kysymyslauseita, ja kansanrunoaineistosakin niitä on vain vähän. Savolan (1987: 505) vuoden 1847 *Suometar* -lehdessä alisteisia kysymyslauseita on vielä 20,9 %, mutta vuoden 1967 *Uusi Suomi* -lehdessä niitä ei ole enää ollenkaan.

Vertaan seuraavaksi Savolan (1987) ja Forsbergin (1998) tuloksia, omia tuloksiani ja *Suomen tekstilauseiden piirteitä* -tutkimuksen (Hakulinen ym. 1980) kirjakieliaineistoa keskenään. Kirjakieliaineistoon kuuluu kaikenlaisia lauseita eikä pelkästään potentiaali-lauseita. Sivulauseiden aineisto koostuu tutkimuksessa 3 354 lauseesta. Tutkimuksessa

on jaettu *että*- ja adverbiaalilauseet erilleen. Koska minulla ne kuuluvat samaan ryhmään, laskin ne yhteen, ja ne ovat suurin ryhmä 46,7 prosentillaan. Tekstilauseaineiston sivulauseista 30,7 % on relatiivilauseita, eli niitä on toiseksi eniten. Vähiten on alisteisia kysymyslauseita, joita on sivulauseaineistossa 5,7 %. Aineistossa on muitakin sivulauseityyppejä, mutta ne eivät ole olennaisia tutkielmani kannalta. (Hakulinen ym. 1980: 120.) Suurta eroa minun ja Forsbergin (1998) aineistoon ei siis ole. Sen sijaan Savolan (1987: 505) uusin, vuoden 1967 aineisto eroaa tästä, koska siinä on selvästi eniten relatiivilauseita ja toiseksi eniten konjunktiolauseita. Oma sivulauseiden aineistoni muistuttaa kaikista vertailuaineistoista eniten Savolan vuoden 1887 *Uutta Suometarta*. Suhteellisen lähellä on myös Forsbergin (1998) puhekieliaineisto, vaikka alisteiset kysymyslauseet siitä puuttuvatkin. Alisteisten kysymyslauseiden osuus on omassa aineistossani kaikkia vertailuaineistoja suurempi.

Olen koonnut sivulauseiden semanttiset kontekstit kuvioon 7. Koska alisteisissa kysymyslauseissa voi olla eriasteista kysyvyyttä, olen tehnyt alisteisten kysymyslauseiden kysyvyydelle kuvion 8 sivulle 52. Olen kuitenkin sisällyttänyt alisteiset kysymyslauseet kuvioon 7, koska niissä ei ole muiden merkityksien kannalta mitään muista sivulauseista eroavaa. Jos kuvion prosentit laskee yhteen, summaksi tulee hieman enemmän kuin 100 %. Tämä johtuu siitä, että arvelun ilmaisut limittyvät muiden ryhmien kanssa. Episteemisten ryhmä koostuu sellaisista lauseista, jotka ovat ainoastaan episteemisiä eivätkä sisällä episteemisyden lisäksi esimerkiksi futuurisuutta. Selitän semanttisten ryhmien nimet ja erittelyperusteet tarkemmin luvussa 5.1.

KUVIO 7. Potentiaalimuotojen semanttiset tehtävät sivulauseissa.

Aineistoni sivulauseista 83,1 % on futuureja (ks. (130) ja kuvio 7). Konjunktiolla tai konnektiivilla alkavien lauseiden sekä relatiivilauseiden futuurit muistuttavat väitelauseiden

futuureja, ja alisteisten kysymyslauseiden futuurit muistuttavat kysymyslauseiden futuureja (ks. luvut 5.1. ja 5.2.). 16,1 % aineistoni sivulauseista on potentiaalille tyypillisessä episteemisessä merkityksessä. Pelkästään episteemisissä sivulauseissa on adverbiaalilauseita (ks. (131)), objektina toimivia *että*-lauseita (ks. (132)) ja relatiivilauseita (ks. (133)). Episteemisissä alisteisissa kysymyslauseissa poikkeuksetta pohditaan jonkin asian alkuperää ja päälauseessa ilmaistaan pohdintaa (ks. (134)). Arvelun ilmaisuja on sivulauseista 11,8 %:ssa. Aineistostani jotkin konnektiivilla alkavista lauseista alkavat ilmaisulla *niin eiköhän*, josta *eiköhän* on arvelusana (ks. (135)). Alisteisten kysymyslauseiden aineistossa arvelua ilmaisevat myös sellaiset virkkeet, joiden päälause ilmaisee epätietoisuutta (ks. (136)).

- (130) *Tappara on Bluesin tasoa ja vaikka Saipa pienen ryhtiliikkeen tekeneekin niin se ei riitä Kisapuistossa*
- (131) *Jos sinne oli laitettu jo vesijohto, niin pohjaventtiili on sen verran iso, että puhelin tulenee takaisin, jos vetää vesijohdon ylös.*
- (132) *ja myönnän, että jokainen näkenee huuhaan omalla tavallaan, joten olemassa olevaan on tyytyminen.*
- (133) *Minusta sinä puhuit aiemmin "platinoitten" keskimääräisistä kuukausituloista, jotka kerrottuna kahdellatoista tekenevät keskimääräiset vuositulot.*
- (134) *Olen pohtinut, tuleneeko antikristus Windsorin suvusta.*
- (135) *Käyhän kysymässä, niin eiköhän asia tulene riittävän selväksi!*
- (136) *Välillä tuntuu kuivuva kassaa, varsinnii ku mejjän pomo varsinaene eonukki män ulukomaele jae tiijä tulennooko enneetakasi .*

Olen laskenut *jos*-konjunktion arvelun ilmaisuksi, jos se on konditionaalisessa suhteessa päälauseeseen (ks. esimerkki (137); VISK 2008 § 1134–1136). *Jos*-konjunktio on potentiaalin kanssa toisteinen, mutta *kun*-konjunktio on potentiaalin kanssa ristiriitainen. *Kun* implikoi temporaalisissa yhteyksissä jonkinasteista varmuutta, kun taas potentiaali ilmaisee episteemistä arvelua (ks. esimerkki (128); VISK 2008 § 1123–1124). Forsbergin (1998: 234) puhekieliaineistossa *kun* ja *jos* -lauseiden potentiaalit ilmaisevat todennäköisyyttä. Forsbergin (1998: 346) kansanrunoaineistossa potentiaali ilmaisee esimerkin (138) kaltaisissa ei-agentiivisissa tapauksissa alisteista modaalisuutta tai futuuria. Forsberg (1998: 41–42) käyttää tutkimuksessaan alisteisen modaalisuuden käsitettä alisteisen lauseaseman merkitsemisestä. Alisteista modaalisuutta ilmaisevat esimerkiksi ne sivulauseiden potentiaalit, jotka eivät ole episteemisiä. Alisteista modaalisuutta tai futuurimerkitystä voi olla myös temporaalisissa tapauksissa, kuten esimerkissä (128). Kaikki aineistoni temporaaliset *kun*-lauseet ovatkin futuurimerkityksisiä. Huomasin aikaisemmin luvussa 5.1., että lauseen varmuuden lisääntyessä potentiaalin futuurimerkitys korostuu.

- (137) *laatu maksaa mutta liikaa ei kannata maksaa "ilmastoinnista" ja "kaukalo-kiinnityksistä" jos niille ei todellista tarvetta **tulene**.*
- (138) – – *kansalaisia, eli meitä veronmaksaja-alamaisia on ehkä helpompi pieksää pikkuasioistakin, **kun** siitä **tullenee** jollain tapaa kutkuttavaa vallan tunnetta ja parempaa fiilistä.*

Seuraavaksi esittelen sivulauseiden aineiston kaksi epäselvää tapausta. Esimerkit (139)–(140) ovat semantiikaltaan epäselviä. Esimerkin (139) potentiaali voisi viitata siihen, että korjauksessa on muitakin vaihtoehtoja kuin puhujan mainitsema (tekstissä *otat sen kuristuksenkin pois ja välityksiä isommaksi*). Potentiaali viittaisi tällöin siihen, että puhuja ei tiedä, mitä puhuteltava aikoo tehdä. Esimerkki (140) vaikuttaa jonkinlaiselta lyönti- tai ajatusvirheeltä, jossa kirjoittaja unohti tekstiä muokatessaan poistaa toisen verbin. Myös luettelomainen *ei tule, ei löydy* -päivittely on mahdollinen. Virkkeestä kuitenkin puuttuu jotakin, joten merkitys jää epäselväksi.

- (139) *Jos haluaa enemmän viriä niin otat sen kuristuksenkin pois ja välityksiä isommaksi niin kyllä kulkee 65----> nousee vauhti riippuu **mitä tekenee**.*
- (140) *Siitä minulla on kokemusta, että kotiin postina tulleita tiliotteitakaan **ei tulene löydy**, ne on hävitetty.*

Alisteisia kysymyslauseita on aineistossani 34 kappaletta. Alisteiset kysymykset ovat kysyvyydeltään samankaltaisia kuin muutkin kysymyslauseet (ks. 5.2.). Ainoastaan vähän retoristen ryhmä puuttuu, koska alisteiset kysymyslauseet ovat selvemmin joko aidosti kysyviä tai retorisia. Pohtivia retoristen kysymysten kaltaisia tapauksia on 30 kappaletta ja neljässä on aitoa kysyvyyttä.

Aineistossani on paljon alisteisista kysymyslauseita, joissa päälause ilmaisee puhujan epätietoisuutta (ks. (141)–(142)). Nämä olen jakanut **retorisiin kysymyksiin**. Forsberg ei tulkitse näitä alisteisiksi kysymyslauseiksi, koska potentiaalit ovat päälauseen kanssa harmonisia. Nämä tapaukset ovat siis myös episteemisiä, vaikka joissakin on futuurisuuttakin. (Forsberg 1998: 351.) Tällaisissa kysymyksissä puhuja ilmaisee oman epätietoisuutensa sen sijaan, että odottaisi kysymykseen vastausta. Myös *epäilen* ja *olen pohtinut* päälauseessa ilmaisevat epätietoisuutta (ks. (134)).

- (141) *Nyt en enää tiedä, että **tulenemmeko** koskaan enää kohtaamaan toisiamme.*
- (142) *Ei ole mullakaan, **enkä ole varma tulleneeko** ollenkaan.*

Futuureissa päälause saattaa ilmaista, että vastauksen odotetaan tulevan myöhemmin itsestään eikä kenenkään tarvitse vastata kysymykseen. Tällaisia tapauksia ovat aineistostani *Saas nähdä tuleneeko sana lakko olemaan tämän vaiheen trendeissä vielä.* ja *Aika ja tulevaisuus näyttää, kuinka hyviä heistä tullenee.* Potentiaali näyttäisi ilmaisevan näissä enemmän futuuria kuin episteemisyyttä. Forsberg (1998: 210–211) esittääkin, että potentiaalın merkitys on hänen aineistossaan episteeminen vain referoivissa alisteisissa kysymyslauseissa. Olen tulkinnut aineistostani **aidoiksi kysymyksiksi** ne virkkeet, joiden päälause on kysymys, kuten aineistoesimerkissäni *tiiätkönää mistäpäin noriaa tulevat.* Näissä päälause täsmentää, että sivulauseessa ilmaistuun asiaan odotetaan vastausta. Esimerkissä kirjoittaja haluaa tietää, mistä päin Norjaa (*noriaa*) kyseessä olevat asiat tai henkilöt tulevat.

6. VERBIKOHTAINEN ANALYYSI

Verbikohtaisessa analyysissä tarkastelen jokaisen verbin merkityksiä. Selvitän, suosiiko potentiaali joitain tiettyjä merkityksiä kussakin verbissä. Teen analyysin frekvenssijärjestyksessä, eli ensimmäinen luku 6.1. koskee eniten esiintyvää TULLA-verbiä ja 6.2.-luvussa käsittelen TEHDÄ-verbiä, jonka jälkeen analysoin NÄHDÄ-verbin luvussa 6.3. Lopuksi käsittelen marginaalisia PURRA- ja SURRA-verbejä omassa luvussaan 6.4. Tarkastelen kaikkia verbejä koontiluvussa 6.5.

6.1. TULLA

TULLA-verbin kohdalla en voinut tarkastella kaikkia merkityksiä yksitellen, koska niitä on *Kielitoimiston sanakirjassa* 23 erikoismerkityksineen ja TULLA-lekseimin esiintymiä on aineistossani 1 909 kappaletta. Selvitin abstraktit ja konkreettiset merkitykset jakamalla esiintymät ensin syntaktisiin lausetyyppeihin. Tarkoitan konkreettisella TULLA-verbin merkityksellä *Kielitoimiston sanakirjan* merkitystä 'jhk päämäärään kohdistuvasta liikkumisesta' (ks. (143); KS 2020 s.v. *tulla*). Aineistostani löysin intransitiivi-, eksistentiaali-, ilmiö-, kvanttori-, omistus- ja tuloslauseita. Näistä konkreettinen merkitys on mahdollinen kvanttori-, intransitiivi- ja eksistentiaalilauseissa. Tarkastelin näihin lausetyyppeihin kuuluvia tapauksia yksityiskohtaisemmin. Omassa aineistossani konkreettisia tapauksia on eksistentiaali- (ks. (143)) ja intransitiivilauseissa. Ilmiö-, kvanttori-, omistus- ja tuloslauseissa esiintyvät TULLA-verbit jaoin abstrakteihin merkityksiin. Olen laskenut TULLA-apuverbit abstrakteiksi, joten niitä en jakanut syntaktisiin lausetyyppeihin (VISK 2008 § 496).

(143) *Asemalle **tulenee** jopa 200-300 autoa päivässä , eikä pysäköintipaikkoja tule olemaan tarpeeksi.*

Olen rajannut abstrakteiksi sellaiset tapaukset, joissa ei ole kyse liikkumisesta (ks. (144)). Kuten monissa muissakin abstrakteissa tapauksissa, myös esimerkissä (144) TULLA ilmaisee muutosta. Omistuslauseissa TULLA ilmaisee omistussuhteen muutosta (VISK 2008 § 896). Tuloslauseissa TULLA on merkityksessä 'tulla joksikin' (ks. (145)). Tilalauseissa TULLA on *Kielitoimiston sanakirjan* merkityksessä 'jonkin ajankohdan

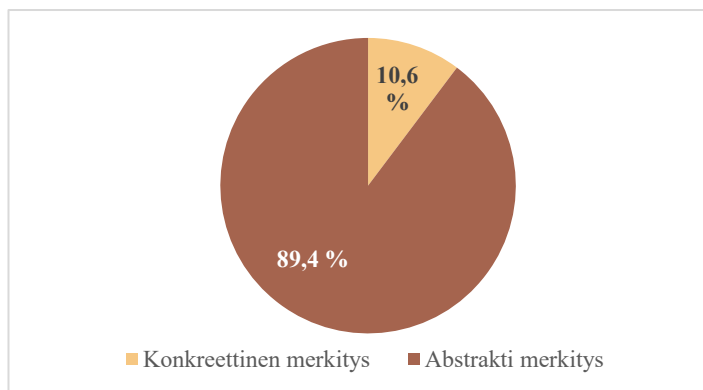
lähestymisestä, sää- tai olotilan muutoksesta: koittaa' (ks. (146)). (KS 2020 s.v. *tulla*; VISK 2008 § 900, 904.) Näiden syntaktisien lausetyyppien TULLA-verbien lisäksi erittelin abstrakteiksi apuverbinä toimivat TULLA-verbit. Joissakin intransitiivi- ja eksistentiaali-lauseissa TULLA voi olla abstrakti (VISK 2008 § 892–893). Niissä on monia *Kielitoimiton sanakirjan* (2020) eri merkityksiä, enkä ole eritellyt niitä.

(144) *Tikkaselle tullenee liukkaat virastolakerikengät – –*

(145) *Soinista tullenee presidentti 2018*

(146) *Tulleneeko sekin aika että paha ei tapahdu riittävästi ja uusia juoppojuhlia keksitään pettämiseen.*

Kuviossa 8 ovat TULLA-verbin merkitykset sillä perusteella, mitkä niistä ovat abstrakteja ja mitkä konkreettisia. Kuvion kokonaissummasta puuttuvat morfotaktiset innovaatiot, kiteytyneet rakenteet ja luvussa 5 mainitut epäselvät tapaukset. Epäselviä tapauksia on yhteensä kuusi TULLA-verbin aineistossa. Kuvion 8 aineisto koostuu siis 1 874 TULLA-verbistä. Kuvioista huomaa, että aineistoni TULLA-verbit ovat suurimmalta osin abstrakteissa merkityksissä.

KUVIO 8. TULLA-verbin merkitykset aineistossa.

TULLA-verbeistä **konkreettisia** on 10,6 % eli 199 kappaletta (ks. kuvio 8). Esimerkin (143) e-subjekti *200-300 autoa* ilmaisee liikkujaa ja *asemalle* ilmaisee päätepestettä. Kyse on siis siirtymisestä. Lähtöpaikkaa ei tekstissä kuitenkaan mainita, mutta liikkuvuutta ilmaisevaan TULLA-verbiin sisältyykin usein vain päätepestä (Nurminen 2015: 93). Esimerkissä (147) kirjoittaja itse on liikkuja ja päätepestä on adverbiaali *pohjoiseen*.

(147) *Tulenen hiihtoloman aikaan pohjoiseen, olisi kiva joskus tavata, kun vain parisataa kilometriä on välissämme!!*

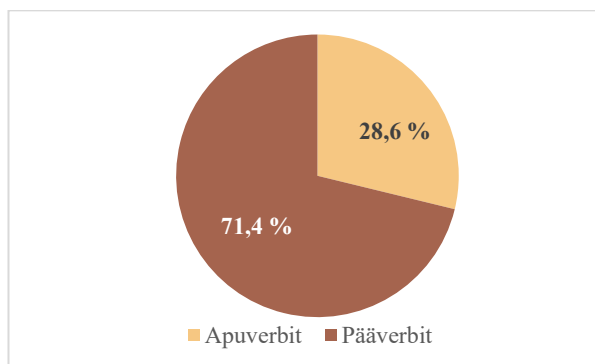
Abstrakteja potentiaaleja on TULLA-verbien aineistossa 89,4 % eli 1 675 kappaletta (ks. kuvio 8). En ole eritellyt kaikkia *Kielitoimiston sanakirjan* merkityksiä, koska niitä on 22. Annan kuitenkin esimerkiksi joitakin eri merkityksiä. Esimerkissä (148) on merkitys 'olla seurauksena, aiheutua, koitua; johtua'. Rakenteeltaan tällaiset TULLA-verbis-
tuttavat liikkumista ilmaisevaa konkreettista TULLA-verbiä. Lauseessa on liikkuja *se*, joka kontekstin mukaan on sana, ja lähdelokaatio *sanasta hölynpöly*. Semantiikaltaan lause ilmaisee kuitenkin liikkumisen sijaan alkuperää. (Nurminen 2015: 179.) Esimerkissä (149) on merkitys 'jonkin asian, tiedon tms. esiin- tai julkitulosta, tarkastelun, huomion kohteeksi joutumisesta'. (KS 2020 s.v. *tulla*.) Tällaisen esimerkin voisi tulkita muutosta ilmaisevaksi, eli *karut kovismiehet* muuttuvat taas muodikkaiksi. Esimerkin (150) kaltaiset TULLA-verbis-
tuttavat voivat vaikuttaa konkreettisilta, koska ne ilmaisevat silmin havaittavia prosesseja. Subjekti *uus juottola ja kioski* ei kuitenkaan liiku mihinkään, vaan *kioski* ja *juottola* perustetaan tai rakennetaan paikalle (*siihen*).

(148) *Se tulenee sanasta hölynpöly.*

(149) *Sen sijaan "karut kovismiehet" tulenee taas muotiin, Siska/Statham-tyyliset itsetuntoiset suht normaali mittasuhteiset kroppaiset miehet.*

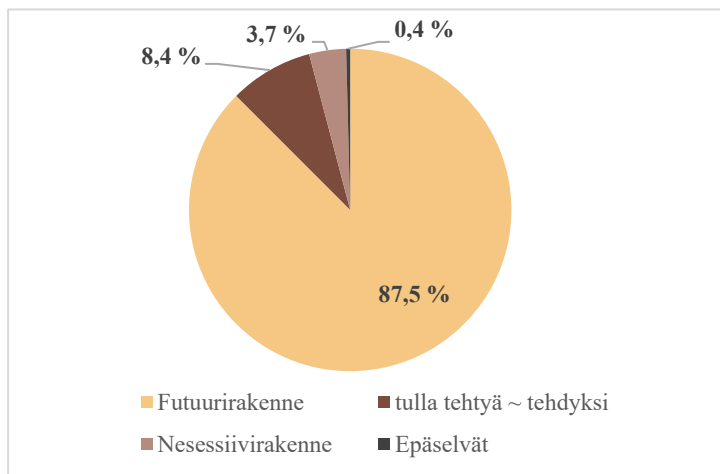
(150) *Tulenooko siihen uus juottola ja kioski?*

Kuviossa 9 ovat TULLA-verbis-
tuttavat verbiketjun alussa tai apuverbinä. Aineisto koostuu kaikista TULLA-verbeistä lukuun ottamatta morfotaktisia innovaatioita ja kiteytyneitä rakenteita. Täten tämäkin kuvio kattaa 1 874 TULLA-verbiä. Aineistoni TULLA-verbeistä 28,6 % on apuverbejä. Niitä on yhteensä 535 kappaletta. Pääverbejä on sen sijaan 71,4 % eli 1 339 kappaletta.

KUVIO 9. Apuverbien ja pääverbien osuus kaikista TULLA-verbien esiintymistä.

Kuviossa 10 ovat kaikki TULLA-verbiketjut ja -verbiliitot ja niiden osuus kaksiossaisten predikaattien aineistosta. Valtaosa eli 469 kappaletta eli 87,5 % on futuurirakenteita, joissa TULLA-verbiä seuraa MA-infinitiivi illatiivi (esim. *Paikka **tulennee olemaan** aika täysi joten ajoissa on syytä vallottaa nurkkaus sieltä.*). Toiseksi eniten eli 8,4 % eli 45 kappaletta on *tulla tehtyä ~ tehdyksi* -rakennetta, joka koostuu TULLA-apuverbistä ja TUA-nipputunnuksesta, jossa on TU-partisiippi (esim. *Itsekin **tulenee** sielläpäin juuri juhannuksena **liikuttua** samanlaisin aikein. ja Joten **tulenee** näin **todistetuksi**, että lapsi jää varjoon erotilanteissa.*). Ilmaisulla etäännytetään teko tekijästä. Teko esitetään tahattomana tai tiedostamattomana. *Tulla tehdyksi* toimii myös osana monipersoonaista passiivia. (VISK 2008 § 453, 1333, 1342.) 20 kappaletta eli 3,7 % verbiketjuista ja -liitoista on sellaisia nesessiivirakenteita, joissa TULLA-verbiä seuraa A-infinitiivi (esim. *Sinun **tulenee pohtia** pikkasen tarkemmin.*; VISK 2008 § 1565). Yksi eli 0,4 % verbiketjuista ja -liitoista on epäselvä: *...**tulenee otettu** mukaan ihan automaattisesti, onhan tääl Suomesentään talvi ja pakkanen!* Voi olla, että kirjoittaja on hakenut nollapersoonaiselta vaikuttavaa *tulenee otettua* -rakennetta.

KUVIO 10. TULLA-alkuiset verbiketjut ja -liitot.

Seuraavaksi esittelen morfotaktiset innovaatiot ja kiteytyneet rakenteet. Taulukossa 5 ovat kaikki 5 TULLA-verbin morfotaktista innovaatiota ja 24 kiteytyynyttä rakennetta. Yhteensä kaikkia kiteytyneitä rakenteita ja morfotaktisia innovaatioita on TULLA-verbin aineistossa 29.

TAULUKKO 5. TULLA-verbin morfotaktiset innovaatiot ja kiteytyneet rakenteet.

Morfotaktinen innovaatio	Määrä
VA-partisiippi	2
Eventiivi	1
-minen-johdos	1
E-infinitiivi	1
Kitetynyt rakenne	Määrä
<i>mitä</i> + TULLA + illatiivi-NP	15
<i>mikä</i> + (<i>sitten</i>) + verbi + <i>-kin, -kAAn</i>	9
YHTEENSÄ	29

Tarkastelen ensin morfotaktisia innovaatioita. **VA-partisiipin** ja potentiaalin yhdistelmiä on TULLA-verbin aineistossa 2 kappaletta (ks. taulukko 5; (151)–(152)). Molemmat lauseet ilmaisevat futuurisuutta. Esimerkissä (151) potentiaali ilmaisee myös episteemisyttä eli epävarmuutta siitä, tuleeko kirjoittajan vuoro oikeasti puolen vuoden päähän. Kirjoittaja on muodostanut referatiivirakenteen VA-partisiipin avulla. Lauseessa on myös arvelusana *ehkä*. Toinen VA-partisiippi ei kuitenkaan ole osa referatiivirakennetta (ks. (152)).

(151) *Kirja on jo varauslistalla, mutta virkailijatar lupasi vasta noin ehkä puolen vuoden päähän minun vuoroni **tullenevan**.*

(152) – – ja "Vapaus" olla eurooppalaisena riippumaton ja omavarainen idästä ja sekä lännestä on nyt Euroopalle ajankohtaiseksi **tuleneva**... .

Eventiivejä, -minen-johdoksia ja E-infinitiivejä on kutakin vain yksi tapaus TULLA-verbin aineistossa (ks. taulukko 5). **Eventiivit** ovat potentiaalin ja konditionaalien yhdistelmiä (ks. (153)). Esimerkin ylimääräisen *e:n* tarkoitus jää epäselväksi. Kyseessä voi olla lyöntivirhe. -minen-johtimen ja potentiaalin tunnuksen yhdistelmiä on muissakin tutkimissani lekseemeissä (ks. luvut 6.2. ja 6.3.). **-minen-johdokset** eivät ole verbejä vaan teonnimiä. Näissä tapauksissa pidin kandidaatintutkielmassani mahdollisena myös lyönti- tai ajatusvirhettä (Pöyhtäri 2019: 7), enkä voi vieläköän rajata sitä mahdollisuutta pois. Jos sanamuodoissa on tarkoituksellinen potentiaalin *-ne*-tunnus, se on todennäköisesti tarkoitettu -minen-johtimen kaltaiseksi suffiksiksi eli osaksi sanavartaloa (**tuleneminen* : **tulenemis-ta*). Tämän innovaation taivuttamisesta on aineistoesimerkkejä TEHDÄ-verbin luvussa 6.2. Esimerkissä (154) potentiaalin tunnuksen voisi tulkita lisäävän episteemisyttä lauseeseen. Puhuja voisi ilmaista, että *kusetaminen* on varmaa mutta *kusetetuksi tuleneminen* on mahdollista mutta ei varmaa. **E-infinitiivitapaus** (155) on epäselvä, ja kyseessä voi olla ajatus- tai kirjoitusvirhe, jos lauseessa on haettu muotoa E-infinitiiviä

tullen. Jos potentiaalinen tunnus on tarkoituksellinen, muoto on erikoisesti muodostettu. Ensin tulisi vartalo, jota seuraisi infinitiivin tunnus, jonka jälkeen tulisi sijapäätte, ja potentiaalinen tunnus olisi lopussa (**tul-le-n-ne*). On todennäköisempää, että muodot ovat sekoittuneet kirjoittajalla. Kirjoittaja on hakenut temporaalirakennetta muistuttavaa kiteytynyttä rakennetta (VISK 2008 § 519; Pokela 2005: 306).

- (153) *niinoo, mutta kämäkiläisistä miehistä **tulleneis** sitte kaljuja*
 (154) *mutta onneksi kusetaminen ja kusetetuksi **tuleneminen** on varmasti yhdistykselle ja sen jäsenille jo tuttua.*
 (155) *Vaika löylykauhakuurit humoristeille näyttävät hyvälle tuskin he niitä itseään käyttävät tosi paikan **tullenne**.*

Seuraavaksi esittelen kiteytyneet rakenteet. **Mitä** + TULLA + **illatiivi-NP** -tapauksia on TULLA-verbin aineistossa 15 (ks. (156); taulukko 5). Rakenne on *Kielitoimiston sanakirjassa* yksi merkitys TULLA-verbille vaikkakin ”usein paremmin toisin” -lisäyksellä (KS 2020 s.v. *tulla*). Esimerkissä (156) esitellään aihe, jota päälause käsittelee. Näin on muissakin aineistoni *mitä* + TULLA + **illatiivi-NP** -rakenteissa. Potentiaalinen ilmaisema epävarmuus voisi näissä tapauksissa kohdistua päälauseeseen eikä siihen lauseeseen, jossa potentiaali toimii predikaattina. Toisaalta on myös mahdollista, että potentiaali ei ole episteeminen näissä rakenteissa.

- (156) *Meistähän on moneksi **mitä parisuhteeseen tulenee** – –*

Mikä + (**sitten**) + **verbi** + **-kin/-kAAn** -rakenteita on TULLA-verbin aineistossani 9. *Suurin osa suomalaisista kykenee näkemään asiat ilman sinulle ominaista, luutunutta kahtiajakoasi, **mistä se sitten tuleneekaan**.* on esimerkki tällaisesta rakenteesta aineistossani. Samankaltaisia tapauksia on myös TEHDÄ-verbin aineistossa (ks. 6.2.). Nämä ovat lähellä *mitä lieneekin* -rakenteita, joita Savola (1987: 509) huomasi aineistossaan. **Miten lieneekään Rösslerin merkitys mitattavissa oli se suuri joka tapauksessa, sillä – –** on esimerkki rakenteesta Savolan (1987: 509) aineistosta. Ne ovat asyndeettisesti rinnastettuja lauseita, joissa toisena osapuolena on direktiivi tai yleistävä arvio (VISK 2008 § 761). Savola (1987) huomasi, että näissä lauseissa potentiaalia käytetään johonkin muuhun kuin arveluun. Myös Hodges huomasi *mitä lieneekin* -tapauksia aineistossaan (ks. (159)). Hodges ehdottaa, että epävarmuus kohdistuisi yhteen rakenteen kanssa rinnastetun lauseen ilmaistuun elementtiin, kuten esimerkissä *Ninhän se osoittaakin; se on vain "toinen muoto sisusta", **mitä sitten lieneekin**.* (Hodges 2014: 47). Hodgesin (2014) esimerkissä

elementti on *sisusta*, jonka olen lihavoanut. Tällöin *mitä lieneekin* -ilmaisun merkitys olisi vähättelevä 'oli mikä/kuka tahansa' tai 'ei väliä, mikä/kuka'. (Hodges 2014: 48.) Oman aineistoni esimerkissä epävarmuuden kohde on ilmaistu rakenteen sisältävässä lauseessa, ja esimerkissä elementti on *se*. Pronominin korrelaatti on kuitenkin toisessa lauseessa (*sinulle ominainen, luutunut kahtiajakosi*). Hodgesin mainitsema samantekevyyden merkitys sopii kuitenkin oman aineistonikin esimerkkiin. Tämä merkitys näyttäisi kuitenkin olevan enemmän itse rakenteessa kuin potentiaalissa. Potentiaali tuo vain oman lisänsä rakenteeseen, joka jo valmiiksi ilmaisee epätietoisuutta.

6.2. TEHDÄ

TEHDÄ-verbin aineisto koostuu 151 lauseesta. Taulukossa 6 ovat kaikki TEHDÄ-verbin merkitykset luku- ja prosenttimäärineen. Prosentit laskin TEHDÄ-verbin aineiston kokonaismäärästä, josta olen poistanut yhden semanttisesti epäselvän tapauksen (ks. (139) luvusta 5.3.), morfotaktiset innovaatiot ja kiteytyneet rakenteet. Epäselvä tapaus on esimerkki (139) luvusta 5.3. Taulukosta näkee, että TEHDÄ-verbin vokaalivartaloistunut potentiaalimuoto suosii erityisesti abstraktia 'suorittaa, toteuttaa, panna toimeen'-merkitystä, mutta ei erikoistu mihinkään tiettyyn merkitykseen. Konkreettiset merkitykset ovat myös TEHDÄ-verbissä harvinaisempia samalla tavalla kuin TULLA-verbissä (ks. luku 6.1.).

TAULUKKO 6. TEHDÄ-verbin merkitykset aineistossani.

TEHDÄ-verbin merkitys	Määrä	%
'suorittaa, toteuttaa, panna toimeen'	58	49,6
'valmistaa, tuottaa, laatia, saada aikaan'	20	17,1
'olla yhteensä; maksaa'	9	7,7
'tehdä töitä'	8	6,8
Korvaa muun verbin	7	6
'aiheuttaa'	5	4,3
'toimia, menetellä'	5	4,3
'tuntua'	3	2,6
'ulostaa', 'virtsa'	1	0,8
Verbiketjut	1	0,8
YHT.	117	100

TEHDÄ-verbeistä suurimmalla osalla on merkitys 'suorittaa, toteuttaa, panna toimeen'. Se vastaa 2. merkitystä *Kielitoimiston sanakirjassa* (KS 2020 s.v. *tehdä*). Tällaiset tehdä-verbit ovat merkitykseltään abstrakteja, koska kyse ei ole valmistamisesta, jossa teosta syntyy jokin konkreettinen tuote. Tätä merkitystä on aineistossa eniten eli 58 kappaletta eli 49,6 %. Esimerkin (157) objekti *virhe* on abstrakti käsite, ja TEHDÄ ilmaisee tahatonta toimintaa. Esimerkin (158) *asevarkaus* on tehtävä tai projekti, jonka *hän*-subjektin tarkoite suorittaa. Tässä lauseessa TEHDÄ on merkityksessä 'suorittaa'.

(157) *Ja kokemkymmentä autoa tekenee saman virheen?*

(158) *Asevarkauksia hän tekenee silti!!!*

Merkitystä 'valmistaa, tuottaa, laatia, saada aikaan' voi kutsua myös konkreettiseksi merkitykseksi. Se vastaa *Kielitoimiston sanakirjan* 1. merkitystä. Olen laittanut tähän ryhmään sellaiset lauseet, joissa yleensä objektilla ilmaistu tekemisen tulos on jokin tuote tai muu havaittava asia. (KS 2020 s.v. *tehdä*.) Merkitystä on toiseksi eniten, vaikkakin huomattavasti vähemmän kuin abstraktia merkitystä. Konkreettisia TEHDÄ-verbejä on aineistossa 20 kappaletta eli 17,1 % (ks. taulukko 6). Esimerkissä (159) tekemisen tuloksena ovat Kiinassa tehdyt autot. Esimerkissä (160) tekijä on *joka*, joka viittaa kohtaan *samanlainen puuhastelijaporukka*.

(159) *Kuinka hyviä tekenevät kiinassa Volvoja ja muitakin euromerkkejä.*

(160) *Samanlainen puuhastelijaporukka joka tekenee max yhden talon vuoteen .*

Loput merkitykset ovat marginaalisempia. Eniten niistä on 'olla yhteensä; maksaa' -merkitystä, jota on 9 kappaletta eli 7,7 % TEHDÄ-verbin aineistosta (ks. (161)). Se on 12. merkitys *Kielitoimiston sanakirjassa* (KS 2020 s.v. *tehdä*). 'Työskentelystä'-merkitystä (ks. (162)) on 8 kappaletta eli 6,8 %. 'Työskentelystä' on 3. merkitys *Kielitoimiston sanakirjassa* ja muiden verbien korvaaminen on 11. merkitys (ks. (163)). (KS 2020 s.v. *tehdä*). Muita verbejä korvaavia verbejä on 7 kappaletta eli 6 %. Esimerkissä (163) sivulauseen *tekenee* korvaa päälauseen verbiä *myöntää*. Merkityksiä 'aiheuttaa' (ks. (164)) ja 'toimia, menetellä' (ks. (165)) on molempia 5 kappaletta eli 4,3 %. 'Aiheuttaa' vastaa *Kielitoimiston sanakirjan* 5. merkitystä ja 'toimia, menetellä' 10. merkitystä. Esimerkissä (164) kerrotaan, että kuljettajapula aiheuttaa sivulauseissa kuvatun menettelyn. Esimerkissä on käytetty myös innovatiivista *n*-loppuista potentiaalia (Forsbeg 1998: 159–160). Esimerkissä (165) kysytään, miten *nykyihminen* menettelisi, jos sivulauseessa kuvattu asia

tapahtuisi (*jos joku alkaa tekeen lasta silmille kalliin taksin takapenkillä*). Merkitystä ’tuntua’ on vain 3 kappaletta eli 2,6 % TEHDÄ-verbin aineistosta. Näiden kanssa verbillä on jokin tunnetta ilmaiseva partitiiviobjekti, kuten esimerkissä (166) *pahaa. Kielitoimiston sanakirjassa* merkitys on 7:s.

(161) *että pientä voittoa tekenevät.*

(162) *tekenee tuurauksia, kun vakijuontajat ovat sairaina tms.*

(163) *Ainoa toivo jos pomosi myöntää kyseisen mailin olemassaolon, mitä tuskin tekenee.*

(164) *Kuljettaja pula tekeneen sen että kun toisesta lentää ulos, toinen ottaa sisään ja seinä ei tule vastaan.*

(165) *Vaan, mitä tekenee nykyihminen, jos joku alkaa tekeen lasta silmille kalliin taksin takapenkillä.*

(166) *Aiai aivan pahaa tekenee, kun syntynyt maailmankaikkeudessa eikä täällä maa planeetalla – –*

’Ulostaa, virtsata’ -merkitystä on vain yksi kappale TEHDÄ-verbin aineistossa (ks. (167)). Tämä merkitys on *Kielitoimiston sanakirjassa* yksi 1. merkityksen erikoismerkitys, mutta itse lasken sen kokonaan eri merkitykseksi (KS 2020 s.v. *tehdä*). TEHDÄ merkitsee tällaisissa tapauksissa itsestään tapahtuvaa ruumin toimintaa, joka ei sovi muihin 1. merkityksen tapauksiin, joissa valmistetaan, tuotetaan tai saadaan aikaan jotain. Esimerkissä (168) on TEHDÄ-verbin aineiston ainut verbiketju. Se ei kuitenkaan ole yksiselitteisesti verbiketju, koska *lienevät*-muotoa saatetaan käyttää myös partikkelimaisessa merkityksessä eli ’mitä lie siellä tehnevätkään?’ Verbiketjun toisen osan pitäisi olla infiniittinen verbi, mutta tässä esimerkissä molemmat verbit ovat finiittisiä. Merkitys on kuitenkin melko selkeä: kirjoittaja ei tiedä, mitä persoonapäätteellä mainitut henkilöt tekevät nimeämättömässä paikassa (*siellä*). Rinnastettu lause *ja millä hinnalla?* antaa virkkeelle affektiivisen sävyn. Ikään kuin puhuja ilmaisisi virkkeellä epäluottamusta. Kontekstin perusteella puhutaan (Venäjän) armeijasta.

(167) *Mutta tekenee taas vain housuihinsa, vaikka muukin mahdollisuus on.*

(168) *Mitähän lienevät siellä tekenevätkään, ja millä hinnalla ?*

Taulukossa 7 ovat morfotaktiset innovaatiot ja kiteytyneet rakenteet TEHDÄ-verbissä. Morfotaktisia innovaatioita on yhteensä 30 ja kiteytyneitä rakenteita on 3. Kvasirakenteet kuuluvat VA-partisiippeihin, ja *-minen*-tapauksissa on verbiliittoja, joten olen eritellyt niiden lukumäärän alaotsikoiksi. Pääotsikot ja kokonaismäärää ilmaisevat numerot ovat

lihavoituina taulukossa. VA-partisiipin ja *-minen*-johdosten kohdalla ovat näiden kokonaismäärät, joihin olen laskenut myös kvasirakenteet ja verbiketjut.

TAULUKKO 7. TEHDÄ-verbin morfotaktiset innovaatiot ja kiteytyneet rakenteet.

MORFOTAKTINEN INNOVAATIO	MÄÄRÄ	%
VA-partisiippi	20	60,6
joista kvasirakenteita	17	85
-minen-johdoksia	8	24,2
joista verbiketjuja	6	75
Kieltopartisiippi	1	3
Agenttipartisiippi	1	3
KITEYTYNYT RAKENNE	MÄÄRÄ	%
<i>mikä + (sitten) + verbi + -kin/-kaan</i>	3	9,1
KAIKKI YHTEENSÄ	33	100

Suurin osa morfotaktisista innovaatioista TEHDÄ-verbissä on **VA-partisiipeja**. Niitä on yhteensä 20 kappaletta. Niistä 17 kappaletta on **kvasirakenteita**, joiden nipputunnukseen *-vinA(An)* kuuluu myös VA-partisiipin tunnus (VISK 2008 § 123; ks. taulukko 7). Muita VA-partisiipeja on kolme TEHDÄ-verbissä ja yksi TULLA-verbissä (ks. luku 6.1.) Toisin kuin TULLA-verbissä TEHDÄ-verbin VA-partisiipeissa on myös ei-futuurisia esimerkkejä. Esimerkissä (169) potentiaalinen merkitys voisi olla 'mahdollisesti/yleensä työtä halvalla tekävä'. Kvasirakenteiden verbiliitoissa asia esitetään teeskentelynä tai kuviteltuna (VISK 2008 § 453). Potentiaalinen tunnukselta näyttävä *-ne-* voi mahdollisesti olla kvasirakennetapauksissa ajatusvirhe. Tapauksia on kuitenkin niin monta, etten voi ohittaa niitä kokonaan. Esimerkissä (170) toinen kvasirakenne *on maksavinaan* on norminmukaisessa muodossa. Näissä tapauksissa potentiaalinen *-ne-* on voitu hahmottaa osaksi *-vinA(An)*-nipputunnusta (**-nevinA(An)* eli **teke-nevinään*).

(169) *Tavallinen kansa haluttiin säilyttää armollisesti "työtä halvalla tekenevänä" alaluokkanika.*

(170) *Ollaan töitä tekenevinään ja Suomen valtio on palkkaa maksavinaan.*

-minen-johdoksia on 8 kappaletta, joista 6 on **olla-alkuisissa verbiliitoissa** (ks. taulukko 7; (171)(174)). Jos näissä verbiliitoissa kirjoittaja on liittänyt potentiaalisen tunnuksen *-minen*-johdokseen tarkoituksella, se ei vaikuta episteemiseltä (ks. (171)). Sen sijaan ilman finiittiverbiä esiintyvissä *-minen*-johdoksissa episteeminen tulkinta voi olla mahdollinen eli 'mahdollinen tekeminen' (ks. (172)). TEHDÄ-verbeissä on yksi agentti- ja kieltopartisiippi. (ks. taulukko 7; VISK 2008 § 293–122). Esimerkki (173) on

-mAtOn-kieltopartisiippi, joka ilmaisee kantaverbin tapahtumattomuutta. Potentiaalin tunnus voisi lisätä episteemisyyttä muotoon. Esimerkin (173) kirjoittaja olisi tällöin epävarma, onko tehnyt tarpeeksi perehtymistyötä. Myös agenttipartisiipin kanssa episteeminen tulkinta on mahdollinen, jolloin esimerkin (174) merkitys voisi olla 'mahdollisesti/ehkä kotkalaisten tekemä'.

(171) oletko **ollut** joskus **tekenemisissä** lapsosten kanssa lakia rikkoen – –

(172) Ilmeisesti sivutoiminen jatko-tutkinnon **tekeneminen** lienee työttömänä mahdollista ansiosidonnaista menettämättä.

(173) Tarkemmin perehtymistyötä **tekenemättömänä** muistaa vain että jotkin alkeelliset elämänmuodot jäivät eläin-kasvimaailma jaottelussa ratkaisemattomiksi.

(174) No ainakin joka viikoiset tapot kotkassa tai kotkalaisten **tekenemä**.

Kiteytyneiksi rakenteiksi erittelemiäni tapauksia on TEHDÄ-verbin aineistossa vain yhdenlaisia. **Mitä + (sitten) + verbi + -kin/-kAAn** -rakennetta on 3 esimerkissä (ks. taulukko 7). Esimerkki tällaisesta rakenteesta aineistossani on **Mitä hallitus tekeneekään, tai huonoja esityksiä mitä tekee, ne kuitenkin puretaan uudessa hallituksessa**. Rakennetta esiintyy myös aineistoni TULLA-verbissä (ks. 6.1.; taulukko 6). Merkitys on samanlainen kuin TULLA-verbissä. Rakenne ilmaisee samantekevyyttä ('mikä/kuka tahansa'), ja siinä on affektiivinen sävy.

6.3. NÄHDÄ

NÄHDÄ-verbin aineisto koostuu 37 lauseesta. Taulukossa 8 ovat NÄHDÄ-verbin merkitykset aineistossani. Taulukko koostuu 30 NÄHDÄ-verbistä. Loput 7 ovat morfotaktisia innovaatioita, joita tarkastelen erikseen. Merkityksien erittelyyn olen käyttänyt apunani *Kielitoimiston sanakirjaa*. Löysin aineistostani NÄHDÄ-verbille viisi erilaista merkitystä. Konkreettinen näkeminen vastaa *Kielitoimiston sanakirjan* 1. merkitystä 'aistia silmillään; erottaa, havaita, huomata tällä tavoin'. Abstrakti näkeminen vastaa *Kielitoimiston sanakirjan* 2. merkitystä eli 'huomata, todeta, tajuta, käsittää, ymmärtää, oivaltaa, päätellä näkemästään'. Sillä kuvataan siis muutakin kuin pelkkää näköhavaintoa toisin kuin konkreettisella merkityksellä.

TAULUKKO 8. NÄHDÄ-verbin merkitykset aineistossani.

NÄHDÄ-verbin merkitys	Määrä	%
Abstrakti näkeminen	16	53,3
Konkreettinen näkeminen	7	23,3
'kokea'	4	13,3
'tavata, kohdata'	3	10
YHT.	30	100

Abstrakti näkeminen on yleisin merkitys NÄHDÄ-verbille aineistossani. Näitä merkityksiä on 16 kappaletta eli yli puolet. Esimerkin (175) NÄHDÄ merkitys on 'huomata' tai 'ymmärtää'. Puhuteltavan oletetaan saavan jotain uutta näkökulmaa tai tietoa, kun hän tutkii *Jumalan omaisuuskansan historiaa*. Esimerkin (176) NÄHDÄ on metaforinen. 'Nähdä tulevaisuuteen' voi tarkoittaa sitä, että henkilö osaa todenmukaisesti kuvitella, mitä tulevaisuudessa tapahtuu. Lauseessa (177) vielä nimetään näkemisen väline erikseen (*sielusi silmin*), eli metaforinen näkeminen tapahtuu metaforisilla silmillä. Tällaiselle merkitykselle on *Kielitoimiston sanakirjassa* 2 b. -erikoismerkitys 'aavistaa, ennustaa'.

- (175) *Joten tutki Jumalan omaisuuskansan historiaa, niin **näennet** siellä olevan to-siasian, jonka mukaan Jumalan kansan piti löytää pysyvä maa-alue.*
 (176) *Kokoomuslaiset, kuunnelkaa Rydmania, hän **näkenee** kauemmas tulevaisuu-teen kuin te.*
 (177) *Kultaa ja mirhamia **näkenet** jo sielusi silmin... silmäsi tulevat häikäistymään.*

Konkreettista näkemistä eli 'aistia silmillä' -merkitystä on toiseksi eniten eli 7 kappaletta. Kontekstin perusteella esimerkissä (178) kirjoittaja puhuttelee lukijaa ja sanoo, että kellonajan näkee viestin yläreunasta. Puhuteltava näkee kellonajan silmillään, jos hän katsoo viestin yläreunaa, joten näkeminen on silmillä aistimista. Esimerkissä (179) puhutaan näkemisestä hieman laajemmin. Digitaalisena on siis mahdollista nähdä kanavia, joita kirjoittaja luettelee. Varsinainen silmin aistiminen tapahtuu, kun kanavan ohjelmia katsotaan television kautta. Virkkeessä puhutaan siis mahdollisuudesta nähdä.

- (178) *Kelloajan **näkenet**...*
 (179) *mutta digitaalisena **näkenet** 4xyle, mtv3, nelonen, sub, mtv3, nelonen, voice.*

Merkitystä 'kokea' on 4 kappaletta (ks. taulukko 8). Se vastaa *Kielitoimiston sanakirjan* 6. merkitystä (KS 2020 s.v. *nähdä*). Esimerkissä (180) ei puhuta näjän näkemisestä silmillä tai näjän huomaamisesta, vaan näjän kokemisesta. Merkitystä 'tavata, kohdata' on 3 tapausta (ks. taulukko 8). Se vastaa *Kielitoimiston sanakirjan* 3. merkitystä 'tavata,

kohdata joku, joutua tekemisiin jonkun kanssa'. Näissä merkityksissä puhutaan myös konkreettisesta näkemisestä, koska henkilöt tapaavat toisensa ja samalla yleensä näkevät toisensa silmillään (ks. (181)). Merkitys kuitenkin sisältää sosiaalista kanssakäymistä, eli se ei merkitse pelkkää toisen ihmisen katsomista.

(180) *Hi, hi hankkine toinen työ etteivät mies ja lapset **näkene** nälkää.*

(181) *Mutta nyt toivotan oikein hyvää yötä ja makoisia unia ja **näkenemme** taas.*

Taulukossa 9 ovat NÄHDÄ-verbien aineiston 7 morfotaktista innovaatiota. Olen jakanut ne ryhmiin tyyppin mukaan. NÄHDÄ-verbien aineistossa on *-minen*-johdoksia, joihin on yhdistetty potentiaalinen tunnus, kvasirakenteita ja MA-infinitiivejä. Kaikkia näitä innovaatioita lukuun ottamatta MA-infinitiiviä esiintyy myös TEHDÄ-verbissä (ks. luku 6.2.).

TAULUKKO 9. NÄHDÄ-verbien morfotaktiset innovaatiot ja kiteytyneet rakenteet..

MORFOTAKTINEN INNOVAATIO	MÄÄRÄ	%
<i>-minen</i> -johdos	3	42,9
Kvasirakenne	2	28,6
MA-infinitiivi	2	28,6
YHT.	7	100

NÄHDÄ-verbien morfotaktiset innovaatiot jakautuvat melko tasaisesti, mutta eniten on ***-minen*-johtimen** ja mahdollisen potentiaalisen *-ne*-tunnuksen yhdistelmää. Niitä on 3 kappaletta (ks. taulukko 9). *-ne*-tunnus voi mahdollisesti olla lyönti- tai ajatusvirhe, mutta aineistossani on useita samalla tavalla muodostettuja muotoja, joten en voi ohittaa niitä täysin. TEHDÄ-verbien aineistossa tapauksia on vielä 8 lisää (ks. luku 6.2.; taulukko 7). NÄHDÄ-verbien *-minen*-johdokset eivät eroa juurikaan TEHDÄ-verbien vastaavista muodoista. Niidenkin merkitys voisi olla episteeminen 'mahdollinen näkeminen' (ks. (182)). **Kvasirakenteita** on NÄHDÄ-verbien aineistossa 2 (ks. taulukko 9). Niitä on TEHDÄ-verbien aineistossa vielä 17 kappaletta (ks. luku 6.2.; taulukko 7). Kvasirakenne muodostetaan *olla*-verbistä ja VA-partisiipin sisältävästä nipputunnuksesta *-vinA(An)*, eli NÄHDÄ on näissä tapauksissa myös VA-partisiippi (VISK 2008 § 123). NÄHDÄ-verbissä kvasirakenteella ilmaistaan kuvittelua tai epävarmuutta eikä teeskentelyä kuten TEHDÄ-verbien kvasirakenteissa. Tällöin se olisi episteemisyttä ilmaisevan potentiaalisen tunnuksen kanssa toisteinen. Myös NÄHDÄ-verbissä *-ne-* on hahmotettu osaksi nipputunnusta (ks. (183))

(182) *Tututkin ihmiset ahistaa, sekä niiden **näkeneminenkin**.*

(183) *Olin **näkenevinäni**, että hän heitti sen jk:n jonnekin ulko-oven lähelle?*

MA-infinitiivejä on NÄHDÄ-verbin aineistossa 2 kappaletta, kuten taulukosta 9 näkee. Molemmat esimerkit ovat *kyetä näkemään* -verbiketjuja, kuten aineistoesimerkkini *en millään kykene näkenemään itseäni niin demonisena olentona kuin mitä tässä ketjussa miehistä tunnut ajattelevan*. Jos tunnuksella merkitään potentiaalia, se voisi ilmaista tässä tapauksessa deonttista tai dynaamista modaalisuutta, koska kyse on puhujan sisäisestä kyvystä nähdä itsensä jonkinlaisena (VISK 2008 § 1552). Deonttista tai dynaamista modaalisuutta on havaittu potentiaalissa aiemmassa tutkimuksessa (Forsberg 1998: esim. 216; Hodges 2014: 73, 85).

6.4. PURRA ja SURRA

PURRA ja SURRA ovat aineistoni harvinaisia perussanoja, ja TULLA, TEHDÄ ja NÄHDÄ ovat yleisiä perussanoja. Huomasin jo kandidaatintutkielmassani (Pöyhtäri 2019), että potentiaalivokaalivartaloistuminen suosii yleisiä perussanoja. Harvinaisia perussanoja on tämän tutkielman aineistossa yhteensä vain viisi 2 102 verbin aineistosta. Ne kattavat täten 0,2 % aineistostani, ja kaikki loput ovat yleisiä perussanoja.

SURRA-verbin vokaalivartaloistuneita potentiaaleja on aineistossani vain kaksi. Ne ovat molemmat konkreettista merkitystä 'tuntea surua jostakin, olla surun vallassa, surullinen, murehtia'. Verbillä on vain yksi toinen merkitys, joka on 'olla pahoillaan jostakin; piitata, välittää jostakin; olla huolissaan, huolehtia jostakin'. (KS 2020 s.v. *surra*.) Esimerkissä (184) kysytään, tunteeo Jumala surua, kun härät kuolevat. Esimerkin (185) kirjoittaja pohtii retorisessa kysymyksessään, tuntevatko nimeämättömät henkilöt surua vaalitappion vuoksi.

(184) *Sureneeko Jumala härkiä?*

(185) *Surenvatkohan sitä veret seusaattavaa vaalitappiota*

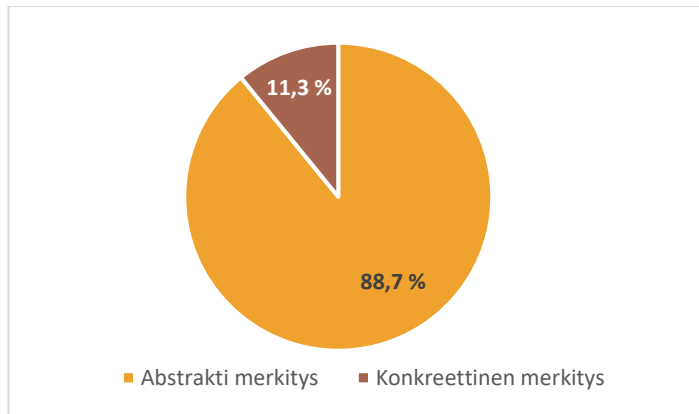
PURRA-verbejä on aineistossani kolme. Yksikään niistä ei ole merkitykseltään konkreettinen eli hampaiden puremista yhteen tai jonkin puristamista hampailla (esim. *Siis onko sillä vaikutusta, muut argumentit purenee vastapuoleen paremmin*). Kaikki aineistoni PURRA-verbit ovat 'vaikuttaa tuntuvasti, tehot, tepsii' -merkitystä, joka vastaa

Kielitoimiston sanakirjan 3. merkitystä (KS 2020 s.v. *purra*.) PURRA-verbillä on *Kielitoimiston sanakirjassa* yhteensä viisi eri merkitystä.

6.5. Verbikohtaisen analyysin yhteenveto

Olen tähän mennessä käsitellyt jokaista tutkimaani verbiä erikseen. Verbeillä on kuitenkin yhtäläisyyksiä, jotka kokoan tässä luvussa. Käsitelen ensin abstrakteja ja konkreettisia merkityksiä. Olen selittänyt jokaisen verbin abstraktin ja konkreettisen merkityksen niiden omassa luvussa. TULLA-verbini jaoin ainoastaan abstrakteihin ja konkreettisiin merkityksiin. PURRA-verbissä kaikki merkitykset ovat konkreettisia. Muissa verbeissä konkreettinen merkitys on yksi monista merkityksistä ja loput merkitykset ovat abstrakteja.

Olen koonnut kaikki verbit kuvioon 11 sen perusteella, ovatko ne merkitykseltään abstrakteja vai konkreettisia. Kuvio koostuu 2 026 verbistä, koska tästä aineistosta puuttuvat kiteytyneet rakenteet ja morfotaktiset innovaatiot, joita olen tarkastellut erillään muusta aineistosta. Myös semantiikaltaan epäselvät lauseet puuttuvat. Niitä on yhteensä 7, ja olen esitellyt niitä luvussa 5. Abstrakteja merkityksiä on valtaosa aineistostani 1 798 kappaalla ja 88,7 prosentilla. Konkreettisia merkityksiä on vain 228 kappaletta eli 11,3 %. Näyttäisi siis siltä, että vokaalivartaloistunut potentiaali suosii abstraktimpia merkityksiä. Toisaalta minulla ei ole vertauskohdetta sille, mikä abstraktien ja konkreettisten merkitysten suhde on yleisesti. On myös otettava huomioon, että verbeillä TULLA, TEHDÄ, NÄHDÄ ja PURRA konkreettinen merkitys on jokaisella verbillä *Kielitoimiston sanakirjassa* vain yksi merkitys ja abstrakteihin tapauksiin kuuluu useita erikoismerkityksiä (KS 2020 s.v. *tulla, tehdä, nähdä, purra*). 7 NÄHDÄ-verbiä kuvaa silmillä aistimista kuvaa 30:sta verbistä. TEHDÄ-verbini 117 esiintymästä 20 merkitsee konkreettista tekemistä, jonka lopputuloksena on jokin tuote tai tulos. PURRA-verbini kaikki esiintymät ovat merkityksessä 'vaikuttaa'. Ainoastaan SURRA-verbistä molemmat esiintymät ovat merkitystä 'tuntea surua'.

KUVIO 11. Abstraktit ja konkreettiset merkitykset koko aineistossani.

Verbiketjujen määrä korostuu TULLA-verbin aineistossa, kun taas muissa verbeissä niistä on vain yksittäisiä esimerkkejä. Vokaalivartaloistunut potentiaali TULLA-verbissä näkyy erityisesti futuurirakenteessa, joka sopii yhteen potentiaalın futuurimerkityksen kanssa (esim. *Avuntarve **tulenee jatkumaan** vuosikymmeniä eteenpäin.*)

Olen koennut kaikki aineistoni morfotaktiset innovaatiot ja kiteytyneet rakenteet taulukkoon 10. VA-partisiippi on morfotaktisista innovaatioista yleisin 24 muodolla. Sitä esiintyy aineistossani TEHDÄ-, NÄHDÄ- ja TULLA-verbeissä. SURRA- ja PURRA-verbeissä ei esiinny yhtäkään kiteytynyttä rakennetta tai morfotaktista innovaatiota. Suurin osa VA-partisiipeista on kvasirakenteita, joiden *-vinAAn*-nipputunnus sisältää VA-partisiipin tunnuksen. Kvasirakenteissa on verbikohtaisia eroja. TEHDÄ-verbin kvasirakenteet kuvaavat yleensä teeskentelyä, ja valtaosa verbeistä kuvaa töiden tekemistä (esim. *Jos ihmiset tekevät töitä yhdessä saavuttaakseen jonkin päämäärän, löytyy porukasta aina ne luikurit jotka **ovat tekenevinään** töitä ja saavat saman hyödyn kuin ne oikeat puurtajat.*). NÄHDÄ-verbien kvasirakenteet ilmaisevat sen sijaan kuvittelua (esim. ***Olin näkenevinäni**, että hän heitti sen jk:n jonnekin ulko-oven lähelle?*).

TAULUKKO 10. Koko aineiston morfotaktiset innovaatiot ja kiteytyneet rakenteet.

MORFOTAKTINEN INNOVAATIO	MÄÄRÄ
VA-partisiippi	24
joista kvasirakenteita	19
-minen-johdos	12
MA-infinitiivi	2
Kieltopartisiippi	1
Agenttipartisiippi	1
E-infinitiivi	1
Eventiivi	1
KITEYTUNYT RAKENNE	MÄÄRÄ
mitä + TULLA + illatiivi	15
mitä + (sitten) + verbi + -kin, -kAAn	12
YHT.	69

-minen-johdoksia on aineistossani 12 kappaletta. Ne voivat mahdollisesti olla kirjoitusvirheitä, mutta jos *-ne*-tunnus on niissä tarkoituksellinen, niiden merkitys voisi olla episteeminen. Esimerkissä (186) potentiaalinen tunnus voisi ilmaista asian toteutumattomuutta. Aloitetta ei ole vielä tehty, eikä kirjoittaja tiedä, tuleeko se tehdyksi ollenkaan. Sen sijaan *olla tekemisissä* tai *olla tekemistä* -rakenteet eivät vaikuta episteemisiltä (ks. (187)). MA-infinitiivejä on vain 2 koko aineistossani. Niitä esiintyy vain NÄHDÄ-verbissä, ja molemmat esimerkit ovat *kyetä *näkenemään*, joka on kokonaisuutena modaaliselta merkitykseltään dynaaminen (VISK 2008 § 1552). Agentti- ja kieltopartisiippeja on molempia 1 kappale aineistossani. Molemmat näistä voisivat olla episteemisiä, jos kirjoittaja käyttää *-ne*-tunnusta epätietoisuuden ilmaisuun. Esimerkissä (188) on kaksi vaihtoehtoa rinnastettuna *tai*-konjunktioilla, joka jo ilmaisee sitä, että kirjoittaja ei tiedä, kumpi vaihtoehto on oikea. E-infinitiivejä ja eventivejä on molempia vain yksi kappale, ja ne ovat molemmat TULLA-verbin aineistossa (ks. luku 6.1.; taulukko 5).

(186) *Haluaisin tietenkin enemmän mutta aloitteen **tekeneminen** on vaikeaa kun tulee koulun ja töitten jälkeen kotiin ja kotonakin on siivottavaa , pyykattavaa jne.*

(187) *Nyt kun lämpötilat ovat olleet 10 v laskussa ja CO2 nousussa , tämä todistaa lopullisesti että CO2,lla **ei ole** mitään **tekenemistä** aiemman lämpenemisen kanssa .*

(188) *No ainakin joka viikoiset tapot kotkassa tai kotkalaisten **tekenemä**.*

Mitä + TULLA + illatiivi-NP -rakennetta esiintyy vain TULLA-verbissä, koska verbi kuuluu rakenteeseen (ks. 6.1.; esimerkki (189)). Potentiaalinen merkitys rakenteessa on epäselvä,

ja ei-episteeminen tulkintakin on mahdollinen. *Mitä* + (*sitten*) + verbi + *-kin*, *-kAAn* -rakennetta esiintyy TEHDÄ- ja TULLA-verbeissä (ks. (190)). Niitä on yhteensä 12. Ne ovat asyndeettisesti rinnastettuja lauseita, ja rakenne kuvaa samantekevyyttä sekä TULLA- että TEHDÄ-verbissä (VISK 2008 § 761). Samantekevyyys liittyy enemmän rakenteeseen kuin potentiaaliin. Potentiaalinen tunnus voi olla episteeminen lisä, jolla korostetaan epä-tietoisuutta. Rakennetta on huomattu muissakin tutkimuksissa. Savola (1987: 509) kutsuu samankaltaisia rakenteita *mitä lieneekin* -rakenteiksi ja pitää niitä ei-episteemisinä. Hodges (2014: 48) sen sijaan ehdottaa, että rakenne ilmaisisi epävarmuutta, joka kohdistuu yhteen päälauseessa ilmaistuun elementtiin. Aineistossani tämä elementti on aina rakenteen kanssa samassa lauseessa, kuten esimerkissä (190) *sisällöksi*.

- (189) *Taidanpa viskata ihan oikeesti hanskat naulaan , ja ryhdyn totaalikieltäyty-
jäksi **mitä verojen maksuun tulenee***
 (190) *jOS / KUN löytyy veronmaksajia suojaava rahoitus, paikka Katajanokan
reuknalla on mitä mainioin ja kannatan teoksen pystyttämistä, **mitä sitten si-
sällöksi tuleneekaan***

Potentiaali ei näytä erikoistuvan mihinkään tiettyyn merkitykseen missään verbissä. Aineistoni perusteella suurin osa potentiaaleista kuitenkin on jonkinlaisessa abstraktissa merkityksessä tai erikoismerkityksessä. TEHDÄ- ja NÄHDÄ-verbeissä yleisin merkitys *Kielitoimiston sanakirjan* 2. merkitys, joka on laaja abstrakti merkitys (KS 2020 s.v. *tehdä, nähdä*). Aineistossani on viitteitä myös siitä, että potentiaalinen vokaalivartaloistuminen ilmiönä on melko pitkällä. Vokaalivartaloistunut potentiaali vaikuttaa kiteytyneissä rakenteissa ja jopa infiniittisissä verbeissä.

7. PÄÄTÄNTÖ

Tutkin pro gradu -tutkielmassani potentiaalivokaalivartaloistumista. Tutkimukseni on jatkoa kandidaatintutkielmalleni (Pöyhtäri 2019), jossa tutkin ilmiötä morfologisesta näkökulmasta. Tässä tutkielmassa tarkastelin ilmiötä syntaktis-semanttisesta näkökulmasta. Keräsin aineistoni keskustelupalstoilta. Tutkimuskysymykseni olivat:

- Millaisissa syntaktisissa rakenteissa vokaalivartaloistunut potentiaali esiintyy?
- Minkälaisissa syntaktis-semanttisissa yhteyksissä vokaalivartaloistunut potentiaali esiintyy?
- Miten lekseemien TULLA, TEHDÄ, NÄHDÄ, SURRA ja PURRA vokaalivartaloistuneiden muotojen käyttöyhteydet eroavat toisistaan?

Ongelma vertailuissa oli se, että aineistossani ei ole vertailukohteena norminmukaisia potentiaaleja. Sain kuitenkin vertailuun apua muista tutkimuksista. Savola (1987) tutki potentiaaleja sanomalehdissä 1800-luvulta 1960-luvulle. Forsberg (1998) tutki kaikkia puhekielen potentiaaleja, myös vokaalivartaloistuneita. Vertailen aineistoani myös *Suomen tekstilauseiden piirteitä* -tutkimukseen. Näin voin vertailla aineistoani suomen kirjakielen käyttöön yleisesti.

Valtaosa eli 63,2 % aineistoni vokaalivartaloistuneista potentiaaleista on väitelauseissa. Kysymyslauseita on 19,7 %. Vähiten on sivulauseita, joita on 13,8 prosenttia. Forsbergin (1998: 215, 242) puhekieliaineistosta suurin osa on kysymyslauseita ja väitelauseita on 9 %. Sivulauseita on 6,4 %. Savolan (1987: 503–504, 512) kirjakieliaineistossa potentiaali keskittyy vuosien aikana yhä enemmän väitelauseisiin. Uusimmassa 1967-vuoden aineistossa väitelauseita on 84,4 %, sivulauseita on 10,8 % ja kysymyslauseita on 4,8 %. Väite- ja kysymyslauseiden sekä pää- ja sivulauseiden jakautuminen aineistossani muistuttaa enemmän kirjakielen jakautumista (Savola 1987: 503–504, 512). Aineistoni on kuitenkin tasaisempi kuin Forsbergin puhekieliaineisto ja Savolan kirjakieliaineisto. Tämän voi selittää keskustelupalstojen kieli, jossa on puhekielen ja kirjakielen piirteitä (Crystal 2006: 31–32). On kuitenkin mielenkiintoista, että aineistoni jakautuminen muistuttaa enemmän kirjakielen jakautumista, koska vokaalivartaloistunut potentiaali ei kuulu vielä normitettuun yleiskieleen.

Aineistoni eroaa joiltakin osin kaikista vertailuaineistoista. Kysymyslauseista valtaosa eli 60,7 % on vaihtoehtokysymyksiä ja 24,8 % hakukysymyksiä. Marginaalinen määrä on partikkelikysymyksiä ja kysymyssanattomia kysymyksiä, joita ei ole vertailuaineistoissa. Forsbergin (1998: 278) aineiston jakautuminen on päinvastainen. Siitä 64 % on hakukysymyksiä ja vaihtoehtokysymyksiä reilu kolmannes aineistosta. Muidenkin lähteiden mukaan enemmistö suomen kysymyslauseista on hakukysymyksiä (Hakulinen & Karlsson 1979: 282; Hakulinen ym. 1980: 117–210). Ero ei näyttäisi johtuvan puhe- ja kirjakielen eroista, koska puhekieliaineisto ja tekstilauseaineisto jakautuvat samankaltaisesti. On siis mahdollista, että vokaalivartaloistunut potentiaali suosii vaihtoehtokysymyksiä hakukysymyksien sijaan. Toisaalta vertailuaineistostani puuttuvat norminmukaiset potentiaalit keskustelupalstoilla, joten en voi tehdä tästä johtopäätöksiä.

Konjunktioilla tai konnektiivilla alkavat lauseet kattavat 62,5 % aineistostani. Relatiivilauseita on toiseksi eniten eli 25,8 % ja alisteisia kysymyslauseita vain 11,7 %. Jakautuminen on samankaltainen Forsbergin (1998: 303, 311, 351) aineistossa ja *Suomen tekstilauseiden piirteitä* -tutkimuksessa (Hakulinen ym. 1980: 120). Forsbergin puhekieliaineistosta puuttuvat alisteiset kysymyslauseet. Sen sijaan Savolan (1987) uusin 1967-luvun sivulauseaineisto eroaa näistä ja omastani. Siitä 63 % on relatiivilauseita, 29 % konjunktioilauseita. Alisteiset kysymyslauseet puuttuvat. (Savola 1987: 505.) Myös *Suomen tekstilauseiden piirteitä* -aineistossa alisteisia kysymyslauseita on 5,7 %, joten minun aineistossani alisteisia kysymyslauseita on enemmän kuin yhdessäkään vertailuaineistossa. (Hakulinen ym. 1980: 120.) Ryhmä, joka aineistossani on konnektiivilla tai konjunktioilla alkavat lauseet, on jokaisessa vertailuaineistossa vähän erilainen. Aineistossani se sisältää adverbiaalilauseet eli adverbiaalikonjunktioilla tai -konnektiivilla alkavat lauseet ja loput alistuskonjunktioilla alkavat lauseet. Aineistot eivät siis vertaudu yksiselitteisesti, vaan vertailu on suuntaa antavaa.

Suurin osa kaikista perusaineistoni potentiaaleista on futuurisessa merkityksessä. Muissa on episteeminen merkitys. Episteeminen ja futuurinen merkitys myös limittyvät. Ei-episteemisiä tapauksia on futuurien joukossa, morfologisissa innovaatioissa ja kiteytyneissä rakenteissa. Futuurin suuri osuus aineistostani johtuu TULLA-verbistä. Aineistoni TULLA-verbien väitelauseista 70 % ilmaisee futuuria. NÄHDÄ-verbin väitelauseista futuurin osuus on 39 %. Sen sijaan TEHDÄ-verbin väitelauseista 32 % ilmaisee futuuria.

Sanojen osuudet aineistostani eivät ole muuttuneet kandidaatintutkielmastani (Pöyhtäri 2019: 29). TULLA-verbiä on aineistossani eniten eli 1 909 kappaletta. TEHDÄ-verbiä on toiseksi eniten, mutta huomattavasti vähemmän eli 151 kappaletta. NÄHDÄ-verbillä on 37 esiintymää. PURRA-verbillä on vain kolme esiintymää ja SURRA-verbillä vain kaksi. Huomasin myös, että verbin polyseemisyys korreloi sanan taajuuden kanssa aineistossani (Saukkonen ym. 1979: 7, 41–42, 117; KS 2020). Mitä yleisempi sana on frekvenssiltään ja mitä polyseemisempi se on, sitä enemmän sillä on esiintymiä aineistossani. Alivartaloiden yleisyys aineistossani ei korreloi niiden produktiivisuuden kanssa. Käytän alivartaloista esimerkkinä TULLA-lekseemiä, koska sitä esiintyy kaikissa alivartaloissa. Yleisin alivartalo on odotuksenmukainen **tulene-*. Toiseksi yleisintä **tullene-* alivartaloa on 987 kappaletta, ja sitä esiintyy vain TULLA-verbissä. Sen sijaan geminoituneen *n:n* sisältävää alivartaloa on kaikilla muillakin verbeillä lukuun ottamatta SURRA-verbiä (**tulennee*, **teennee* ja **tekennee*, **näennee* ja **purenee*). Tällä alivartalolla on aineistossani vain 98 esiintymää. Kaikista vähiten osumia on **tullenne-* alivartalolla. Moni näistä alivartaloista ei ole morfologialtaan läpinäkyvämpiä kuin potentiaalinen konsonanttivartalo (Laalo 2011: 226; Paunonen 2003: 203, 212–213).

Suurin osa verbeistä on jossakin abstraktissa merkityksessä. Esimerkiksi TULLA-verbit ilmaisevat suurimmaksi osaksi muutosta tai muuta abstraktia merkitystä konkreettisen liikkumisen sijaan- NÄHDÄ- ja TEHDÄ-verbeissä vokaalivartaloistunutta potentiaalia esiintyy eniten abstraktissa merkityksessä ja muissa erikoismerkityksissä, jotka luokittelevat myös abstrakteiksi. PURRA-verbin kaikki merkitykset ovat abstraktia 'vaikuttaa'-merkitystä, ja SURRA-verbissä molemmat ovat konkreettisesti 'tuntea surua jstakin' -merkityksessä. Tämän perusteella en voi sanoa, keskittyvätkö vokaalivartaloiset potentiaalit abstrakteihin merkityksiin vai ovatko abstraktit merkitykset muissakin sananmuodoissa yleisempiä. Toisaalta esimerkiksi Kärkkäisen (2021) tutkielmassa JUOSTA-verbin vokaalivartaloistuneet potentiaalit esiintyvät enemmän konkreettisissa merkityksissä. Myös koko aineistossa on eniten konkreettisia merkityksiä. (Kärkkäinen 2021: 68, 74.) Aineistoni osoittaa, että vokaalivartaloistunut potentiaali ei erikoistu mihinkään yhteen merkitykseen.

Vokaalivartaloistunutta potentiaalia käytetään myös hyvin innovatiivisesti. Sitä käytetään kiteytyneissä rakenteissa, joissa potentiaalinen episteemisyys ei ole varmaa. Näitä ovat *mikä* + (*sitten*) + verbi + *-kin/-kAAn* ja *mitä* + TULLA + *illatiivi*. Ensin mainittua rakennetta

esiintyy Savolan (1987: 509) ja Hodgesin (2014: 48) aineistoissa *lienee*-verbissä. Savola kutsuu sitä *mitä lieneekin* -rakenteeksi. Potentiaalilin *-ne*-tunnusta käytetään myös morfologisissa innovaatioissa eli esimerkiksi infiniittisissä verbeissä, kvasirakenteissa ja jopa verbikantaisissa johdoksissa.

Vokaalivartaloistuminen näyttäisi olevan pitkällä potentiaalissa. Kandidaatintutkielmassani (2019: 30) huomasin, että vokaalivartaloistunut potentiaali esiintyy lähes kaikissa persoonamuodoissa. Tässä tutkielmassa huomasin, että vokaalivartaloistunut potentiaali esiintyy laajasti eri lausetyypeissä ja tutkimieni lekseemien eri merkityksissä. Vokaalivartaloistunutta potentiaalia esiintyy erityisesti TULLA-verbin kaltaisissa yleisissä ja syntaktis-semanttisesti monikäyttöisissä sanoissa Näiden seikkojen lisäksi vokaalivartaloistunut potentiaali esiintyy kiteytyneissä rakenteissa, joihin innovaatiot eivät yleensä yllä (Paunonen 2003: 204). Aineistoni perusteella vokaalivartaloistunut potentiaali ei erikoistu mihinkään tiettyyn syntaktis-semanttiseen kontekstiin, vaan muutos tapahtuu muotoryhmässä melko tasaisesti.

Morfotaktisia innovaatioita voisi tutkia lisää selvittämällä, esiintyykö innovaatioita muissa sanoissa ja konsonanttivartaloisissa potentiaaleissa. Esimerkiksi *tulleva-* ja *tulleminen*-muodot ovat mahdollisia. Muotoja voisi etsiä muistakin lekseemeistä. Olisi mielenkiintoista tietää, suosivatko nämä innovaatiot vokaalivartaloita. Vokaalivartaloitumistutkimuksissa on viitteitä lekseemi- ja muotoryhmäkohtaisesta yleistymisestä, mutta lekseemin frekvenssin vaikutus ei ole eri tutkimuksissa yhtenäinen (Korja 2019; Sirviö 2018; Ylitalo 2020). Jatkossa tarvitaan lisätutkimusta eri sanojen ja muotoryhmien vokaalivartaloistumisesta, jotta voisimme ymmärtää ilmiötä paremmin. Erityisesti yleisyydeltään eri tasoisten muotoryhmien tutkiminen olisi hyödyllistä, jotta ymmärtäisimme, mihin suuntaan vokaalivartaloistuminen on kehittymässä.

LÄHTEET

- ANHAVA, JAAKKO 2003: Lieneisikö mahdollista? – *Kielikello* 1/2003 s. 40.
- CRYSTAL, DAVID 2006: *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- EVANS, VYVYAN – MELANIE GREEN 2006: *Cognitive linguistics. An introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- FERTIG, DAVID 2013: *Analogy and morphological change*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- FORSBERG, HANNELE 1998: *Suomen murteiden potentiaali*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 720. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HAKULINEN, AULI – KARLSSON, FRED 1979: *Nykysuomen lauseoppia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 350. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HAKULINEN, AULI – KARLSSON, FRED – VILKUNA, MARIA 1980: *Suomen tekstilauseiden piirteitä. Kvantitatiivinen tutkimus*. Department of General Linguistics 6. Helsinki: University of Helsinki.
- HAKULINEN, LAURI 1979: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. 5., muuttamaton painos. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- HEINONEN, TARJA RIITTA – KANGASNIEMI, HEIKKI 2002: ”Harvoin esiintyvä verbi-muoto”, mahdollinen vai mahdoton? – *Kielikello* 4/2002.
- HODGES, HANNA-RIIKKA 2014: *Monimuotoinen lienee. Lienee-muodon käyttö ja merkitykset suomen kielessä*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston kieli-, käänns- ja kirjallisuustieteiden yksikkö.
- IKOLA, OSMO 1977: *Nykysuomen käsikirja*. Espoo: Weilin+Göös.
- IKOLA, OSMO 2001: *Nykysuomen opas*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 65. Turku: Turun yliopisto.
- KANGASNIEMI, HEIKKI 1992: *Modal expressions in Finnish*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KERÄNEN, INKA 2019: *Johtimen produktiivisuuden vaikutus suomen kielen vokaalivartalomuotojen hyväksyttävyyteen*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- KOIVISTO, VESA 2013: *Suomen sanojen rakenne*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 202. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- KORJA, EMMA-KATARIINA 2019: *Vokaalivartaloiden yleistyminen verbien nähdä, tehdä, tulla, mennä, purra ja surra A-infinitiiveissä*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. 2020. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201433. Verkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 11.11.2020.
- KÄRKKÄINEN, SALLI 2018: *Mitä tarkoittaa panetaan? Panna-verbien vokaalivartaloistuminen*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- KÄRKKÄINEN, SALLI 2021: *Panettu vai pantu, juoksettu vai juostu? Panna- ja juosta-verbien vokaalivartaloistuminen*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- LAALO, KLAUS 2011: *Lapsen varhaiskielioppi ja miniparadigmat*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1309. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LEINONEN, ELLA 2021: *Olen näkenyt tämän omin silmin. Vokaalivartaloiset nähdä-verbien NUT-partisiipit*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- LIUKKONEN, SONJA 2018: *Avotulea ei saa syyttää metsäpalovaaran aikana. Yläkouluikäisten suhtautuminen suomen kielen vokaalivartaloistumiseen*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- LIUKKONEN, SONJA 2021: *Miksi aina mieheä syyllistetään parisuhteen hankaluuksista? Partitiivin innovatiivisten vokaalivartalomuotojen luontevuus eri konteksteissa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- LYONS, JOHN 1977: *Semantics 2*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MATIHALDI, HILKKA-LIISA 1979: *Nykysuomen modukset I. Kvalitatiivinen analyysi*. Oulu: Oulun yliopisto.
- MATIHALDI, HILKKA-LIISA 1980: *Nykysuomen modukset II. Kvantitatiivinen analyysi*. Oulu: Oulun yliopisto.
- NURMINEN, SALLA 2015: *Lauseen aspektin ilmaiseminen suomen kielessä. Tutkimus olla-, tehdä- ja tulla-verbillisistä tekstilauseista käyttökonteksteissaan*. Turku: Turun yliopisto.
- PALVIAINEN, SANTERI – VÄSTI, KATJA 2016: *Mieheä ja naisea hämmästyttää*. Kirjoitetun puhekielen morfologisista innovaatioista. Esitelmä Kielitieteen päivillä. Oulu 26.5.2016.

- PALVIAINEN, SANTERI – VÄSTI, KATJA 2017: *Voisiko tämä olea mahdollinen?* Morfologisten innovaatioiden testattavuudesta. Esitelmä Kielitieteen päivillä. Jyväskylä 19.–20.5.2017.
- PALVIAINEN, SANTERI – VÄSTI, KATJA 2018: Konsonanttivartalot empiirisissä aineistoissa. Esitelmä kielitieteen päivillä. Joensuu 9.5.2018.
- PAUNONEN, HEIKKI 2003: Suomen kielen morfologisista muutosmekanismeista. – Lea Laitinen, Hanna Lappalainen, Päivi Markkola & Johanna Vaattovaara (toim.), *Muotojen mieli. Kirjoituksia morfologiasta ja variaatiosta* s. 186–248. *Kieli* 15. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- PENTTILÄ, AARNI 1963: *Suomen kielioppi*. Helsinki: Werner Söderström Oy.
- POKELA, HANNA 2005: Kirjakieltä kehittäen. Lönnrotin 2. infinitiivin instruktiivi. – Ilona Herlin & Laura Visapää (toim.), *Elävä kielioppi. Suomen infiniittisten rakenteiden dynamiikkaa* s. 292–317. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1021. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PÖYHTÄRI, ESSI 2019: Mutta tähänkin asiaan tulenee vielä muutosta. *Potentiaalin vokaalivartaloistuminen*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- SAUKKONEN, PAULI – HAIPIUS, MARJATTA – NIEMIKORPI, ANTERO – SULKALA, HELENA 1979: *Suomen kielen taajuussanasto*. Porvoo: WSOY.
- SAVOLA, TEA 1987: Neljän merkkivuoden mahtotapa. Potentiaalin käyttöä neljän vuosikymmenen välein: Suometar 1847, Uusi Suometar 1887, Uusi Suomi 1927 ja 1967. – *Virittäjä* 91 s. 503–513.
- SIRVIÖ, MARIA 2018: *Konsonanttivartalosta vokaalivartaloon verbien purra, surra, tulla ja mennä NUT- ja TU-partisiipeissa*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- SIRVIÖ, MARIA 2020: Sillä hetkellä emme sureneet. *surra-verbin konsonanttivartaloiset ja vokaalivartaloistuneet NUT- ja TU-partisiipit*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- SIRO, PAAVO 1967: Suomen kielen verbien finiittimuotojen syntaktinen komponentti. – *Virittäjä* 71 (2) s. 108–119.
- SIVONEN, JARI 2019: *Piru se on tuo, ei se ole karhu olemassakhan*. Vanhojen kansanmurteiden *olemassa*-adverbiaalin syntaktis-semanttista tarkastelua. – *Virittäjä* 123 (4) s. 472–497.

- VIERULA, SUVI 2017: *Kanssa, kans ja kaa*. Postposition muutoksen tarkastelua – *Virittäjä* 121 (2) s. 265–275.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 950. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://scripta.kotus.fi/visk> (30.8.2021).
- VÄSTI, KATJA – PALVIAINEN, SANTERI 2020: Kokeellisia näkökulmia innovatiivisiin vokaalivartalomuotoihin. – *SKY Journal of Linguistics* 33 s. 200–243.
- YLITALO, AUNEMARIA 2020: *Vokaalivartalaiset *lapsea ja *mieheä keskustelupalsta-aineistossa*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.